

**ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ**

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
"ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ"**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

**ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΝΔΥΣΗΣ - ΥΠΟΔΗΣΗΣ
ΝΕΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**

ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΡΙΣΤΗΣ ΧΑΣΑΠΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΜΑΙΟΣ 2013

	Σελίδα
Περίληψη στην Ελληνική	4
Περίληψη στην Αγγλική – Abstract	6
1. Εισαγωγή	8
1.1. Προσδιορισμός του προβλήματος	8
1.2. Ο σκοπός της διατριβής	8
1.3. Μεθοδολογία.....	9
1.4. Υπόθεση εργασίας	9
1.5. Συνοπτική παρουσίαση των κεφαλαίων	10
2. Παραδοσιακή τεχνοτροπία και εκβιομηχάνιση	11
2.1. Εισαγωγή	11
2.2. Κυπριακή παραδοσιακή χειροτεχνία	11
2.2.1. Κλωστοϋφαντουργία- φορεσιές	11
2.2.2. Βυρσοδεψεία – υποδηματοποιία	14
2.3. Εκβιομηχάνιση	16
2.3.1. Κοινωνικοοικονομική εξέλιξη και στατιστικοί δείκτες	16
2.3.2. Επιτυχείς οικονομικοί χειρισμοί	19
3. Ανταγωνιστικότητα και δυνατότητες αναδιάρθρωσης και εκσυγχρονισμού.....	22
3.1. Εισαγωγή	22
3.2. Φαινομενική παραγωγικότητα	22
3.3. Κεφαλαιουχικές επενδύσεις	23
3.4. Επιτόκια δανεισμού επιχειρήσεων	24
3.5. Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και προγράμματα δανειοδότησης ΜΜΕ.....	25
3.6. Αναπτυξιακά προγράμματα Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης	26
3.7. Ηλεκτρονικό Επιχειρείν	28
4. Ορόσημα στη διεξαγωγή εμπορίου.....	29
4.1. Εισαγωγή	29
4.2. Κύπρος και Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου.....	29
4.3. Ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση	32
4.3.1. Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά	32
4.3.2. Ενιαίο δασμολόγιο	34
4.3.3. Ευρωζώνη.....	35

5. Κανονισμοί, Οδηγίες, Πρότυπα και Πιστοποιήσεις.....	36
5.1. Εισαγωγή	36
5.2. Σήμανση σύνθεσης και οδηγίες συντήρησης κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων	37
5.3. Σήμανση υποδημάτων	37
5.4. Ασφαλή από επικίνδυνες χημικές ουσίες προϊόντα	38
5.5. Ασφαλή από κορδόνια και κορδόνια περίσφιξης παιδικά ενδύματα	40
6. Εμπειρική έρευνα.....	41
6.1. Εισαγωγή /μεθοδολογία	41
6.2. Παρουσίαση αποτελεσμάτων.....	42
6.2.1. Επιχειρηματική δομή	42
6.2.2. Ανταγωνισμός	44
6.2.3. Αναβάθμιση και δανειοδότηση	47
6.2.4. Αναπτυξιακά και εκπαιδευτικά προγράμματα στα πλαίσια της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης	49
6.2.5. Κανονισμοί, Οδηγίες, Πρότυπα και Σημάνσεις για την Ενιαία και Διεθνή Αγορά	51
7. Συμπεράσματα – Ανάλυση SWOT.....	53
7.1. Εισαγωγή	53
7.2. Δυνατότητες	55
7.3. Αδυναμίες.....	57
7.4. Ευκαιρίες.....	59
7.5. Απειλές.....	61
8. Εισηγήσεις.....	63
8.1. Εισαγωγή	63
8.2. Βραχυπρόθεσμος Σχεδιασμός.....	64
8.2.1. Άμεση εξεύρεση αγορών.....	64
8.2.2. Οικονομική ενίσχυση	65
8.3. Μεσοπρόθεσμος Σχεδιασμός.....	67
8.3.1. Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού	67
8.3.2. Παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας	68
8.4. Μακροπρόθεσμος Σχεδιασμός	70

8.4.1. Εξασφάλιση εξοπλισμού προηγμένης τεχνολογίας.....	70
8.4.2. Χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αποκέντρωση και επίτευξη ουσιαστικής περιβαλλοντικής επίδοσης.....	71
Βιβλιογραφία	73
Παράρτημα Α΄ - Ερωτηματολόγιο	78
Παράρτημα Β΄ - Στατιστικοί πίνακες.....	82

Περίληψη στην Ελληνική

Κυπριακή Βιομηχανία Ένδυσης-Υπόδησης Νέες Προοπτικές

Η βιωσιμότητα και η δυνατότητα ανάπτυξης της κυπριακής βιομηχανίας ένδυσης-υπόδησης διερευνώνται τόσο μέσω των νέων προοπτικών που προσφέρονται όσο και μέσω ιστορικής αναδρομής. Η εξέλιξη της τεχνοτροπίας, δια μέσου των αιώνων και η εκβιομηχάνιση, πηγάζουν από επιτυχημένα επιχειρηματικά και οικονομικά μοντέλα του παρελθόντος από τα οποία μπορεί να αντληθεί γνώση για το παρόν.

Η κυπριακή βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης καταγράφει μια σταδιακή ανάπτυξη που αρχίζει από το 1930 και συνεχίζει μέχρι τη δεκαετία του ενενήντα, σε μια πορεία που κατοπτρίζει το πολιτικοοικονομικό γίγνεσθαι. Οι επακόλουθες ρυθμίσεις και συγκυρίες που επήλθαν στον τομέα της φιλελευθεροποίησης του εμπορίου, καθώς προστάζουν οι Συμφωνίες με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και οι Οδηγίες και Κανονισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καταδεικνύονται ως ανασταλτικοί παράγοντες για τον Κλάδο όπου δεν παρατηρείται ο απαραίτητος εκσυγχρονισμός και αναδιάρθρωση που θα τον καθιστούσαν ανταγωνιστικό στην Ενιαία Ευρωπαϊκή και Διεθνή Αγορά.

Για να δοθεί ώθηση και να αξιοποιηθούν οι νέες προοπτικές που προσφέρονται, πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα έγκειται στο άνοιγμα των αγορών, το οποίο βασίζεται σε δίκαιους κανόνες. Μια ανταγωνιστικότητα που επενδύει όχι στον προστατευτισμό αλλά στην καινοτομία, στις νέες τεχνολογίες και τις επενδύσεις. Μέσω της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που πηγάζει από την κυρίαρχη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Ατζέντα της Λισσαβόνας, μπορούν να αντληθούν κονδύλια και για το μεταποιητικό τομέα.

Η εμπειρική έρευνα που διεξήχθη, κατέδειξε μια απώλεια διαδοχής από νέους, αποκλεισμό από πανευρωπαϊκές διασυνδέσεις και εξελίξεις, δυσβάστακτο κόστος ενέργειας και εργατικών, δυσμενή αντιμετώπιση από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, άγνοια για Κανονισμούς, Οδηγίες, Πρότυπα, Αναπτυξιακά και Εκπαιδευτικά προγράμματα.

Για στήριξη της κυπριακής βιομηχανίας ένδυσης-υπόδησης θα πρέπει να καλλιεργηθεί κουλτούρα υποστήριξης κυπριακών προϊόντων και να ενθαρρυνθεί η συνύπαρξη, συνεργασία και ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων όπου οι οριζόντιες δράσεις

συνεργασίας θα επεκταθούν σε κάθετες διασυνδέσεις και θα ενεργοποιήσουν ένα υποστηρικτικό περιβάλλον. Νευραλγικής σημασίας έχει η διασύνδεση με Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς στον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας, ένδυσης, υπόδησης και δέρματος, μέσω ψηφιακής τεχνολογίας, προβάλλοντας ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που προέρχονται από την άριστη υποδομή στις τηλεπικοινωνίες, το υψηλό μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού, τη γεωγραφική θέση της Κύπρου και τις καλές διπλωματικές σχέσεις με χώρες της Ανατολικής Μεσογείου.

Επιπλέον, θα πρέπει να τεθεί σε λειτουργία ένα στρατηγικό σχέδιο δράσης, στα πλαίσια ανάπτυξης του δευτερογενή τομέα, για μια πιο πολυδιάστατη και ασφαλή από κλυδωνισμούς οικονομία, το οποίο να συμπεριλαμβάνει την άμεση εξεύρεση αγορών, την οικονομική ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, την παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας, την εξασφάλιση εξοπλισμού προηγμένης τεχνολογίας, τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την αποκέντρωση και την επίτευξη μιας ουσιαστικής περιβαλλοντικής επίδοσης.

Περίληψη στην Αγγλική - Abstract

Cyprus Clothing and Footwear Industrial Sector – New Prospects

The economic study that has been developed for the clothing and footwear industrial sector in Cyprus, focuses not only on the new prospects that are being offered but also on a historical overview of the Sector. The development of know-how and handcraftship, through the centuries and the establishment of an industry, derived from successful business and economic models of the past, that can be put in use in the present .

The clothing and footwear industry in Cyprus, followed an upward trend, from 1930 up to the nineties, that reflects political and economic developments. However, Agreements in trade liberalization and subsequent Rules and Regulations, dictated by the World Trade Organization and EU Regulations and Directives, resulted in a negative impact for the Sector, where no developments and restructuring occurred to be kept competitive in the Single European and World Market.

For the strengthening of the Sector, there should be use of the best of all advantageous circumstances, with an awareness that the European competitiveness places the emphasis on open markets based on fair rules, rejects protectionism but invests in innovation, new technologies and investments. In the framework provided by the European Union Cohesion Policy, that focus on the priorities set by the Lisbon Strategy, projects for industry can also be financed.

Survey research gathered information that proved no succession through the employment of young, unbearable energy and labour costs, exclusion from paneuropean activity, unfavorable treatment by financial institutions, ignorance in relevance to Rules, Directives, Standards, Developmental and Educational Programs.

In order for the clothing and footwear sector to be reinforced, a culture towards supporting products made in Cyprus should be developed and competition among enterprises should be encouraged. Horizontal cooperation will advance vertical development, thus creating a supportive environment. Of neuralgic importance stands the networking with European Textiles, Clothing and Footwear Enterprises, bringing to the surface competitive advantages such as, the excellent telecommunications infrastructure, the high educational level, the

location of the island and the good diplomatic relations with other Eastern Mediterranean countries.

A strategic plan should be put in action, in the context of enlarging the secondary sector thus creating a multidimensional, protected from shocks, economy. Such plan should include immediate search for markets, financial aid for the small and medium-sized enterprises, development of human resources, production of high end products, acquisition of advanced technology equipment, use of renewable energy, decentralization and achievement of an effective environmental performance.

1.Εισαγωγή

1. 1. Προσδιορισμός του προβλήματος

Η κυπριακή βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης καταγράφει μια σταδιακή ανάπτυξη μέχρι τη δεκαετία του ενενήντα. Ωστόσο, η φιλελευθεροποίηση του εμπορίου και η κατάργηση των ποσοτώσεων καταδεικνύονται ως ανασταλτικοί παράγοντες με συνεπακόλουθο η βιομηχανία αυτή, που κάποτε απασχολούσε πέραν των δεκαοκτώ χιλιάδων ατόμων, να έχει σχεδόν σβήσει, με κλείσιμο βιομηχανικών μονάδων ή/και μεταστέγαση της μεταποιητικής δραστηριότητας στο εξωτερικό.

Η βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης δεν κατόρθωσε να εκσυγχρονιστεί και να αναδιοργανωθεί ούτως ώστε να αντεπεξέλθει τον ανταγωνισμό σε μια παγκοσμιοποιημένη αγορά. Η φαινομενική παραγωγικότητα, υπολογιζόμενη τόσο ως η προστιθέμενη αξία που παράγεται από κάθε απασχολούμενο άτομο όσο ως η προστιθέμενη αξία δια το εργατικό κόστος, για τα είδη ένδυσης, τα δερμάτινα είδη και τις κλωστοϋφαντουργικές ύλες, βρίσκεται στα χαμηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με οποιαδήποτε άλλη βιομηχανική δραστηριότητα στην Κύπρο.

1. 2. Ο σκοπός της διατριβής

Για να επιτευχθεί αναβίωση της κυπριακής βιομηχανίας ένδυσης-υπόδησης, θα πρέπει να γίνει μια υπέρβαση και επιτάχυνση για μετάβαση από την οικονομία εντάσεως εργασίας, στην οικονομία της γνώσης. Σκοπός είναι η παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Τέτοια προϊόντα θα μπορούν να διεκδικήσουν με αξιώσεις μια θέση στην Ενιαία Ευρωπαϊκή και Παγκόσμια Αγορά.

Μέσω της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μπορούν να αντληθούν κονδύλια για το μεταποιητικό τομέα και θα πρέπει να γίνει μια εξειδικευμένη προσέγγιση για τήρηση των συγκεκριμένων Κανονισμών, Οδηγιών και Προτύπων που διέπονται από το Κοινοτικό Κεκτημένο. Άλλα εργαλεία βελτίωσης ποιότητας και εικόνας, που έχουν εγκαθιδρυθεί πλέον στις διεθνείς αγορές, για διασφάλιση ποιότητας, για διαχείριση της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία καθώς επίσης για προστασία περιβάλλοντος, θα πρέπει να διερευνηθούν.

1.3. Μεθοδολογία

Για τη δημιουργία μιας πλήρους εικόνας όσο αφορά την ανταγωνιστικότητα της κυπριακής βιομηχανίας ένδυσης-υπόδησης, επιπρόσθετα στην ιστορική αναδρομή και την καταγραφή στατιστικών δεδομένων, ιδιαίτερη σημασία έχει η διεξαγωγή εμπειρικής έρευνας.

Για τη διεξαγωγή της έρευνας δημιουργήθηκε ερωτηματολόγιο, το οποίο απευθυνόταν σε ιδιοκτήτες βιομηχανικών μονάδων και βιοτεχνιών. Σε μια προσπάθεια εξειδικευμένης προσέγγισης, η εμπειρική έρευνα είχε διττό ρόλο και πέραν της πληροφόρησης που αναζητούσε, ταυτόχρονα ενημέρωνε τους ερωτώμενους και δημιουργούσε ενδιαφέρον μέσω μιας ολικής προσέγγισης ως προς το επιχειρείν για την αναβίωση της βιομηχανίας ένδυσης-υπόδησης. Επιπρόσθετα στις ερωτήσεις σχετικά με την επιχειρηματική δομή και τον ανταγωνισμό, τέθηκαν ερωτήματα σχετικά με προσφερόμενα σχέδια δανειοδότησης, επιχορηγήσεις για αναπτυξιακά και εκπαιδευτικά προγράμματα, για συμμόρφωση σε Κανονισμούς και Οδηγίες, για υιοθέτηση Προτύπων.

Τα πορίσματα της εμπειρικής έρευνας εμπερικλείονται σε μια ανάλυση δυνατοτήτων, ευκαιριών, αδυναμιών και απειλών.

1.4. Υπόθεση εργασίας

Η εμπειρική έρευνα που διεξήχθη, κάλυψε όλο το φάσμα δραστηριοτήτων στη βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης, συμπεριλαμβάνοντας όλες τις καθετοποιημένες φάσεις παραγωγής που υφίστανται στην Κύπρο και κατέδειξε ότι το "παραδοσιακό" μοντέλο δεν είναι πλέον βιώσιμο.

Ο κλάδος ένδυσης-υπόδησης που θα αναπτυχθεί δεν πρέπει να είναι εντάσεως εργασίας αλλά να επικεντρωθεί σε τομείς εφαρμογής υψηλής τεχνολογίας, ψηφιακού σχεδιασμού, σε επιλεγμένες φάσεις της καθετοποιημένης γραμμής παραγωγής. Θα πρέπει να προωθηθεί η καινοτομία, τόσο σε προϊόντα όσο και σε μεθόδους παραγωγής και να δημιουργηθεί μόδα.

Με αγωγό το Κράτος, θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στη βελτίωση υφιστάμενων προϊόντων, συνδράμοντας στο σχεδιασμό και στον έλεγχο χημικών και μηχανικών ιδιοτήτων. Ακολούθως, μέσω ενός μάρκετινγκ επίκαιρης μορφής και κάνοντας χρήση του διαδικτύου, να προωθηθούν τόσο εντός της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς όσο και σε Τρίτες Χώρες.

1. 5. Συνοπτική παρουσίαση των κεφαλαίων

Η εκπόνηση της οικονομικής αυτής μελέτης, αρχίζει με μια ιστορική αναδρομή στη δημιουργικότητα των Κυπρίων. Γίνονται αναφορές στην τεχνολογία και τις καλλιτεχνικές καταβολές.

Η αρχή της εκβιομηχάνισης του κλάδου ένδυσης-υπόδησης καταγράφεται μέσω της δημιουργίας των πρώτων συντεχνιών, σε μια προσπάθεια των εργαζομένων για καλύτερους όρους και συνθήκες εργασίας. Επίσημες Βιομηχανικές Στατιστικές για τη μεταποιητική και εμπορική δραστηριότητα καταγράφονται από το 1947.

Η ανάπτυξη του κλάδου διαφαίνεται μέσω του αριθμού απασχόλησης προσωπικού και καταγραφής εξαγωγών. Ταυτόχρονα γίνεται αναφορά στο οικονομικό μοντέλο που συνέδραμε στην οικονομική και βιομηχανική ανάπτυξη μετά το 1974.

Μετά τη δεκαετία του ενενήντα καταγράφεται μια φθίνουσα πορεία για τη βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης, που οφείλεται τόσο στην φιλελευθεροποίηση του εμπορίου όσο στην έλλειψη αναδιάρθρωσης και εκσυγχρονισμού. Ωστόσο, διερευνώνται οι προοπτικές ανάπτυξης της ανταγωνιστικότητας που προσφέρει η Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα προγράμματα δανειοδότησης και το ηλεκτρονικό επιχειρείν.

Περαιτέρω, οι συνθήκες του μακροπεριβάλλοντος που έχουν επηρεάσει την ανταγωνιστικότητα του Κλάδου, εντοπίζονται μέσω μιας ανασκόπησης στα ορόσημα για τη διεξαγωγή εμπορίου μέσα στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και της Ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Προβάλλονται οι προοπτικές της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς, του Ενιαίου δασμολογίου και της Ευρωζώνης.

Στη συνέχεια αναφέρονται Κανονισμοί, Οδηγίες, Πρότυπα και Πιστοποιήσεις σε σχέση με τον κλάδο ένδυσης-υπόδησης. Η συμμόρφωση σε Κανονισμούς και Οδηγίες, καθώς επίσης η υιοθέτηση Προτύπων, είναι εργαλεία ανταγωνιστικότητας και ανάπτυξης.

Η διερεύνηση δυνατοτήτων, αδυναμιών, ευκαιριών και απειλών ολοκληρώνεται μέσω εμπειρικής έρευνας και όλα τα δεδομένα παρουσιάζονται σε μια ανάλυση "SWOT".

Η μελέτη ολοκληρώνεται με εισηγήσεις που τοποθετούνται εντός ενός πλάνου, βραχυπρόθεσμου, μεσοπρόθεσμου και μακροπρόθεσμου σχεδιασμού.

2. Παραδοσιακή τεχνοτροπία και εκβιομηχάνιση

2.1. Εισαγωγή

Καθώς για να σχεδιαστεί το μέλλον, θα πρέπει πρώτα να διερευνηθεί η πορεία όχι μόνο ενός κλάδου αλλά και ενός λαού, γίνεται μια ιστορική αναδρομή που αρχίζει από τη μελέτη της κυπριακής χειροτεχνίας που αναφέρεται από τη μακραίωνη παράδοση ενός χώρου που ήταν κέντρο διακίνησης προϊόντων, συναλλαγών και επικοινωνίας μεταξύ των λαών, με πρόσβαση σε μέσα και τεχνογνωσία. Η κατασκευή κλωστοϋφαντουργικών ειδών και ειδών ένδυσης, δέρματος και υπόδησης ανάγεται σε μια τέχνη συνυφασμένη με τον καθημερινό βίο των ανθρώπων. Στα διακοσμητικά θέματα και τα μοτίβα από χειροτεχνήματα που διασώζονται μέχρι σήμερα, ανιχνεύονται κατάλοιπα από αρχαίες, βυζαντινές και βενετσιάνικες καταβολές.

Τα είδη ένδυσης παραδοσιακά κατασκευάζονταν από γυναίκες εντός της οικίας. Οι άνδρες μάθαιναν τέχνες όπως αυτές του πογιατζή, του τσαγγάρη και του σκαρπάρη, οι οποίες εξελίχθηκαν στις πρώτες βιοτεχνίες, όπως αυτές καταγράφονται σε έκθεση του 1930.

Στην οικονομική εξέλιξη που επήλθε με την απόκτηση της ανεξαρτησίας της Κυπριακής Δημοκρατίας, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η εκβιομηχάνιση. Τη δεκαετία του ογδόντα η βιομηχανία συνέδραμε σε ποσοστό γύρω στο 20% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Η πορεία του κλάδου ένδυσης-υπόδησης συνέχισε την ανοδική της πορεία μέχρι τη δεκαετία του ενενήντα, προσφέροντας στις καλύτερες της εποχές, απασχόληση σε δεκαοκτώ χιλιάδες άτομα.

2.2. Κυπριακή παραδοσιακή χειροτεχνία

2.2.1. Κλωστοϋφαντουργία - φορεσιές

Για τις κυπριακές χειροποίητες παραδοσιακές φορεσιές, που έντυναν τους Κύπριους μέχρι και το τέλος του 19^{ου}, αρχές του 20^{ου} αιώνα, χρησιμοποιούνταν υλικά όπως το βαμβάκι, το λινάρι, το μαλλί και το μετάξι, υλικά που ουσιαστικά αποτελούν όλη την γκάμα των φυσικών ινών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την κλωστοϋφαντουργία.

Όλα τα υλικά ήταν επιτόπια παραγωγής. Επιπρόσθετα στο μαλλί το οποίο προσφερόταν από τα πρόβατα, το λινάρι ήταν γνωστό στο νησί από τους προϊστορικούς χρόνους και η καλλιέργειά του συνεχίστηκε, όπως και του βαμβακιού, ως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα. Το

βαμβάκι υπήρξε από τις αρχές του 16^{ου} αιώνα ένα από τα κυριότερα γεωργικά προϊόντα. Η σηροτροφία εισήχθη στην Κύπρο στους βυζαντινούς χρόνους και διαδόθηκε ευρύτατα¹.

Για την κατασκευή των φορεσιών, σε όλα τα στάδια μεταποίησης, αρχίζοντας από την κατεργασία των υλών υφαντικής, το κλώσιμο της κλωστής, με το αδράχτι ή το δουλάπι, όπου ιδιαίτερα επίπονη δουλειά ήταν η κατεργασία και το κλώσιμο του λιναριού και τέλος την ύφανση, ασχολούνταν οι γυναίκες. Μόνο στην επεξεργασία του μεταξιού δεν είχα την αποκλειστικότητα οι γυναίκες, γιατί υπήρχαν και πολλοί άνδρες επαγγελματίες μεταξάδες.¹

Γυναίκες ασχολούνταν και με τη βαφή των κλωστών ή υφασμάτων, όπου οι βαφές ήταν καμωμένες από διάφορα φυτά της Κύπρου. Το ωραίο κόκκινο χρώμα στα κυπριακά υφάσματα οφειλόταν στο φυτό ριζάρι, που φυόταν άφθονο στο νησί, ιδιαίτερα στην Καρπασία. Το καμηλί (ανοικτό καφέ χρώμα) σε βαμβακερά υφάσματα, οφείλετο σε φύλλα κρεμμυδιού ή σε φελλούς ευκαλύπτων και το σκούρο κόκκινο χρώμα, σε φελλούς πεύκου. Το ινδικό μπλε (indico) από το εισαγόμενο λουλάκι και το μαύρο το οποίο επιτυγχανόταν με περαιτέρω βάψιμο με φλούδες ροδιών και σουμάκι, το έβαφαν άντρες επαγγελματίες, οι πογιατζήδες.¹

Η υφαντική τέχνη στη Κύπρο ήταν γνωστή από την αρχαιότητα. Επιπρόσθετα στα ασπροπλούμια, γνωστά παρέμειναν τα υφαντά Λευκονοίκου, Μαραθάσας και Φύτης².

Η Λευκωσία, πρωτεύουσα του νησιού, ήταν κέντρο ύφανσης και εμπορίου μεταξωτών εξαιρετικής τέχνης. Οι γυναίκες ειδικεύονταν στην ύφανση διαφορετικών ειδών, όπως τα ολομέταξα, τα ταϊστά με σουρωμένες ρίγες, οι διάφανες γάζες, οι ταφτάδες, οι σαττακρούτες, τα μαλακά μαντιλάκια.³

1 – Οι Κυπριακές Φορεσιές
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ
Μια αναδρομή στον κόσμο της Κύπρου την αυγή του 20^{ου} αιώνα

2 - ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΣ
<http://www.mcit.gov.cy>

3 - ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΛΕΝΗ
Υφάσματα από την Κύπρο

Κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας (1192-1571) στην Λευκωσία και στην Αμμόχωστο, κατασκευάζονταν και διακινούνταν, μαζί με τα μεταξωτά και τα μάλλινα, το χρυσούφαντα υφάσματα (drap d'or de Chypre) καμωμένα από την περίφημη εγχώρια χρυσοκλωστή¹.

Επίσης, υφαίνονταν τα πανάκριβα καμελότα, υφάσματα μάλλινα, λεπτά σε κόκκινο ή κατάλευκο χρώμα κατάλληλα για ανδρικές ενδυμασίας στη Δύση² .

Οι περιορισμοί στην υφαντική τέχνη, όπως ενώσεις που ήταν απαραίτητες καθώς ο τύπος του αργαλειού δεν έφτανε τα 70 εκατοστά, μετουσιώνονταν σε διακοσμητικό στοιχείο καθώς στην ούγια του στημονιού υφαίνονταν μερικές χρωματιστές κλωστές που με τη ραφή σχημάτιζαν μια διακριτική κατακόρυφη ταινία. Οι φυσικές αποχρώσεις που παρουσιάζονταν στην παραγωγή βαμβακιού και μεταξιού, διακρίνονται ως παράλληλες ταινίες στην ύφανση ριγωτών υφασμάτων που χρησιμοποιούνταν για την κατασκευή υποκαμίσων¹.

Τα υφάσματα και οι φορεσιές στολίζονταν με περίτεχνα κεντήματα. Βελόνες ραψίματος και σφονδύλια έχουν εντοπιστεί από την προϊστορική εποχή όπου παραστάσεις σε αγγεία και τερρακότες καταδεικνύουν ότι η διακόσμηση των υφασμάτων ήταν γνωστή από τα πανάρχαια χρόνια. Τα είδη των κυπριακών κεντημάτων είναι πολλά. Σύμφωνα με το χρώμα τους δυνατό να χωριστούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες² :

- Στα πολύχρωμα κεντήματα (χρωματιστές σταυροβελονιές, κοτσινοπλούμια, τσεβρέδες, χρωματιστά ανεβατά)
- Στα λευκά κεντήματα (ασπροπλούμια του βελονιού, λευκαρίτικα κεντήματα, πιττωτές και σκαλιώτικες δαντέλες "βενίζ" πιπίλλες με κόμπο, φερβολιτέ, βελονάκι)

Βέβαια, περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο καλλιτέχνημα, διαχρονικής αξίας παραμένουν τα περίφημα λευκαρίτικα κεντήματα φτιαγμένα σε βάση από λινό ύφασμα και που μέχρι σήμερα κατασκευάζονται ως τουριστικό σουβενίρ. Το 1481, όταν ο Leonardo Da Vinci επισκέφθηκε την Κύπρο πήρε ένα Λευκαρίτικο κέντημα για διακοσμήσει τον Καθεδρικό του Μιλάνου⁴.

4 – Δήμος Λευκάρων
<http://www.lefkara.org.cy>

Η αξιοθαύμαστη ποικιλία υφαντών, κεντημάτων και τεχνοτροπίας που συναντάται στις παραδοσιακές φορεσιές οφείλεται στην ικανότητα άντλησης από ένα καλλιτεχνικό απόθεμα που διαχρονικά μπορεί να αξιοποιηθεί και να προσδώσει ταυτότητα και επωνυμία στα κυπριακά προϊόντα.

2.2.2. Βυρσοδεψεία - υποδηματοποιία

Για τις ανάγκες σε υποδήματα και άλλα δερμάτινη είδη, οι Κύπριοι χρησιμοποιούσαν δέρματα τα οποία επεξεργάζοντουσαν στα κυπριακά βυρσοδεψεία, τα παραδοσιακά "γναφκειά", που αποτελούσαν μέχρι το τέλος του 20^{ου} αιώνα μια από τις κυριότερες βιοτεχνίες στην Κύπρο. Η ντόπια βυρσοδεψεία, μια τέχνη που είχε μακρά παράδοση στο νησί, βρισκόταν σε μεγάλη ακμή κατά τη μεσαιωνική περίοδο αλλά και κατά τους νεότερους χρόνους. Το δέρμα ήταν "γναμμένο" (κατεργασμένο) με φυτική δέψη. Παραδοσιακά βυρσοδεψεία λειτουργούσαν μέχρι τη δεκαετία του 1970 στον Πεδουλά και μέχρι τη δεκαετία του 1980 στη Ψημολόφου ⁵.

Τα δέρματα της Κύπρου ήταν μαλακότερα, με λαμπρότερο χρώμα και καλύτερα κατεργασμένα από ότι σε άλλα μέρη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Γνωστό ήταν το δέρμα τύπου "Morocco" από κατεργασμένο δέρμα αίγας, το οποίο εξαγόταν σε χώρες στη γύρω περιοχή αλλά και στην Ευρώπη.

Χαρακτηριστικά είναι στοιχεία εμπορίου του Γαλλικού Προξενείου Λάρνακας των ετών 1776-1781, που διασώζονται, όπου σημειώνονται στοιχεία για εξαγωγή δερμάτων, με κύριο προϊόν το δέρμα τύπου "Morocco", σε κόκκινο, κίτρινο και μαύρο χρώμα. ⁶

Maroquins red:

	<u>pieces</u>	<u>piastres</u>	<u>francs</u>
1776	2788	5576	13940
1777	2698	5396	13490
1778	855	1710	4275
1779	1367	2734	6835
1780	2677	5354	13385
1781	5152	10304	25760

Maroquins black and yellow:

	<u>pieces</u>	<u>piastres</u>	<u>francs</u>
1776	96	96	240
1777	564	564	1410
1778	450	450	1125
1779	650	650	1625

Με ντόπια κατεργασμένα δέρματα, φτιάχνονται τα υποδήματα και άλλα δερμάτινα είδη για τις εγχώριες ανάγκες. Στην αγροτική Κύπρο, οι άντρες φορούσαν, ακόμη και το καλοκαίρι, βαριές τσαγκαροποδίνες με καρφιά για προστασία από τα φίδια, που αφθονούσαν στο νησί. Ψηλές μέχρι τα γόνατα, κατασκευαζόταν από δέρμα τράγου. Το δέρμα των προβάτων το χρησιμοποιούσαν για αστάριν (φόδρα), γιατί απορροφούσε τον ιδρώτα του ποδιού. Άλλο διαδεδομένο είδος κατασκευασμένο από "τομάρι" αίγας ήταν η "βούρκα", το ποιμενικό σακίδιο που χρησιμοποιούσαν για τη μεταφορά της τροφής στους αγρούς.³

Με τα ντόπια κατεργασμένα δέρματα, επιπρόσθετα στις τσαγκαροποδίνες που έφτιαχναν οι τσαγκάρηδες, παπούτσια ευρωπαϊκού τύπου φραγκοποδίνες (μπότες) και σκάρπες (παπούτσια), έφτιαχναν οι σκαρπάρηδες. Φτιαγμένα από σκαρπάρηδες ήταν επίσης τα γυναικεία "σκαρπίνια", κομψά και λεπτής κατασκευής υποδήματα από μαλακό δέρμα ενισχυμένο με χοντρότερο στις μύτες και στις φτέρνες, με τακούνι. "Σκαρπίνια" σωστά κομψοτεχνήματα διατάζονται μέχρι σήμερα, ντυμένα με βαμβακομέταξο ύφασμα στο φυσικό χρώμα του μεταξιού¹.

5 - Ριζοπούλου Ηγουμενίδου Ευφροσύνη
Η Εθνογραφική Συλλογή του Ομίλου Λαϊκής 2006

6 - Rizopoulou – Egoumenidou Euphrosyne, Nicosia 2009
TANNING IN CYPRUS FROM THE 16th TO THE 20th CENTURY
From traditional tanneries to modern industries
-- Eaden, Consulat de France....., op. cit., vol. IV
-- N.G. Kyriazis, Εκθέσεις 1^ον Γάλλου Προξένου
2^ον Κυπριακά Χρονικά 1930

2.3 Εκβιομηχάνιση

2.3.1. Κοινωνικοοικονομική εξέλιξη και στατιστικοί δείκτες

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, μια ανερχόμενη κοινωνική τάξη, κυρίως στις πόλεις, ανέπτυξε τη δική της οικονομική δραστηριότητα, μέσα στις συνθήκες της Βρετανικής Αποικιοκρατίας, οπότε δημιουργήθηκαν οι πρώτες βιοτεχνίες.

Οι σκαρπάριδες ανάγονται, σε επίσημη έκθεση του 1930, ως υποδηματοποιοί. Μαζί με τους βαφείς και τους ράπτες δημιούργησαν την πρώτη επίσημη καταγεγραμμένη ομάδα στον κλάδο ένδυσης-υπόδησης. Οι γνώστες τέχνης καταγεγραμμένοι ως "μαστόροι" παρουσιάζονται σε κάποιες περιπτώσεις να εργοδοτούν εκπαιδευόμενους ⁷.

Βιοτεχνία	Αριθμός Εργοδοτών (Μαστόρων)	Αριθμός Εργατών
Βαφείς	203	38
Ράπτες	563	46
Υποδηματοποιοί	2567	104

Η περαιτέρω εξέλιξη του κλάδου μπορεί να καταγραφεί από τον κατάλογο των συντεχνιών που άρχισαν να ιδρύονται σε μια προσπάθεια προώθησης των δικαιωμάτων και των συνθηκών εργασίας των εργαζομένων.

Ο κατάλογος των συντεχνιών που ιδρύθηκαν από το 1932 μέχρι το 1941 με βάση το νόμο Περί Συντεχνιών, παρουσιάζεται ως ακολούθως⁷:

Ημερομηνία Εγγραφής	Όνομα Συντεχνίας	Αριθμός Μελών
11/5/1932	Συντεχνία Υποδηματεργατών Λευκωσίας	84
4/1/39	Συντεχνία Ραπτεργατών Λευκωσίας	49
26/1/39	Συντεχνία Ραπτεργατών Λεμεσού	54
17/2/39	Συντεχνία Πογιατζήδων Λευκωσίας	29
20/5/39	Συντεχνία Υποδηματεργατών Λεμεσού	38
18/7/39	Συντεχνία Πογιατζήδων Αμμοχώστου	22
1939	Συντεχνία Ραπτεργατών Λάρνακας	43
3/8/39	Συντεχνία Πογιατζήδων Λεμεσού	24
4/8/39	Συντεχνία Υποδηματεργατών Λάρνακας	52
18/12/39	Συντεχνία Εργατών Εργ. Κομβίων Λεμεσού	59
16/7/40	Συντεχνία Υποδηματεργατών Αμμοχώστου	40
9/8/40	Συντεχνία Ραπτεργατών Αμμοχώστου	38
22/8/40	Συντεχνία Ραπτεργατών Μόρφου	40
10/10/41	Συντεχνία Εργ. Εργατ. Κομβίων Λάρνακας	105

7. ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΣΕ-ΠΕΟ, 1941-1991, Λευκωσία, 1991

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η δραστηριότητα στην κατασκευή κουμπιών. Κουμπιά που αρχικά κατασκευάζονταν από σκληρή φλούδα καρύδας και κέλυφος οστράκων. Μια τέχνη που ωστόσο δεν εξελίχθηκε και δεν διασώθηκε. Επίσημες στατιστικές εξαγωγών διασώζονται από το 1947 όπου ως εξαγωγικά προϊόντα σχετικά με τη μεταποίηση στον κλάδο ένδυσης-υπόδησης, παρουσιάζονται το ακατέργαστο μαλλί και το βαμβάκι αλλά κυρίως τα κουμπιά. Το 1947 καταγράφεται μια ποσότητα (Gross) 2.143.355 "κομβίων" να είχε εξαχθεί από την Κύπρο⁸.

Για την πορεία μετατροπής των βιοτεχνιών σε βιομηχανίες μπορούν να συνυπολογιστούν ιστορικά ορόσημα όπως η παραγωγή και δημόσια διάθεση ηλεκτρισμού καθώς επίσης η εξέλιξη των εργασιακών σχέσεων μεταξύ εργοδοτούμενων και εργοδοτών.

Η Ηλεκτροφωτιστική Εταιρεία Λεμεσού ιδρύθηκε το 1912. Τον αμέσως επόμενο χρόνο ιδρύθηκε η Ηλεκτρική Εταιρεία Λευκωσίας, για να ακολουθήσει η ηλεκτροδότηση των υπολοίπων πόλεων αρκετά χρόνια μετά, από το 1922⁹.

Όσο αφορά τις εργασιακές σχέσεις εργοδοτούμενων και εργοδοτών, αρχίζει μια πορεία από το 1932 οπότε ψηφίστηκε ο πρώτος περί Συντεχνιών Νόμος και διορίστηκε Έφορος Συντεχνιών. Το 1941 ιδρύθηκε η Παγκύπρια Συντεχνιακή Επιτροπή (Π.Σ.Ε) που αργότερα μετονομάστηκε σε Παγκύπρια Εργατική Ομοσπονδία (ΠΕΟ). Μερικά χρόνια αργότερα, το 1944, ακολούθησε η ίδρυση της Συνομοσπονδίας Εργατών Κύπρου (ΣΕΚ).

Στο αντίποδα, παρόλο που το Κυπριακό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο (ΚΕΒΕ) ιδρύθηκε από το 1927, η αντιπροσώπευση των εργοδοτών με στόχο την προώθηση των συμφερόντων τους στο τομέα των εργασιακών σχέσεων, δεν έγινε κατορθωτή μέχρι το 1959, οπότε ιδρύθηκε ο Συμβουλευτικός Σύνδεσμος Εργοδοτών Κύπρου¹⁰.

Μετά την ανεξαρτησία του 1960, η Κύπρος μετατράπηκε από μια κατά βάση κλειστή οικονομία, που στηριζόταν στη γεωργία και την εξόρυξη μεταλλευμάτων, αρχίζει να αναπτύσσει δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι η ραγδαία ανάπτυξη της οικονομίας, κατά τις πρώτες δεκαετίες μετά το 1960, οφείλεται στη βιομηχανία.

8 - STATISTICAL ABSTRACT 1956, FINANCIAL SECRETARY'S OFFICE, NICOSIA – CYPRUS, October, 1956
(values are given C.I.F. – which includes landing charges for imports and F.O.B. for exports)

9 – Αρχή Ηλεκτρισμού Κύπρου – Η Ιστορία του Ηλεκτρισμού στην Κύπρο και η Αρχή Κύπρου
<http://www.eac.com.cy>

10 – Τμήμα Εργασιακών Σχέσεων – Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων
Ιστορική Αναδρομή
<http://www.mlsi.gov.cy>

Ο ευρύς βιομηχανικός τομέας υπήρξε παραδοσιακά ένας από τους σημαντικότερους τομείς της κυπριακής οικονομίας και διαδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη. Στα πρώτα χρόνια της εκβιομηχάνισης οι προσπάθειες είχαν επικεντρωθεί στην αγροτική διαδικασία, στα αναψυκτικά και τον καπνό, για να ακολουθήσουν προϊόντα για τον κατασκευαστικό κλάδο, την ένδυση και την υπόδηση.

Ένα μεγάλο βήμα προς το άνοιγμα της οικονομίας έγινε το 1973, όταν η Κύπρος υπέγραψε συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Ωστόσο, η στρατιωτική εισβολή του 1974 και κατοχή πέραν του ενός τρίτου της Κύπρου από την Τουρκία, ήταν καταστροφική για την οικονομία, που χαρακτηρίστηκε από τη μαζική ανεργία και την απώλεια ενός πολύ σημαντικού μέρους της παραγωγικής ικανότητας. Παρόλα τα τραγικά γεγονότα, η κυπριακή οικονομία γρήγορα ανέκαμψε. Η βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης συνέδραμε καταλυτικά στην οικονομική ανάκαμψη, προσφέροντας εργοδότηση σε χιλιάδες Κύπριους πολίτες.

Το 1984, η βιομηχανία συνείσφερε στο ακαθόριστο εγχώριο προϊόν της Κύπρου, σε τιμές αγοράς, ποσοστό 19,7%. Η μεταποίηση κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, ένδυσης και δερμάτινων προϊόντων συνέβαλε για το ακαθόριστο εγχώριο προϊόν ποσό ύψους 56,5 εκατομμυρίων λιρών, 26,7% όλου του Κλάδου μεταποίησης¹¹.

Η πορεία της βιομηχανίας ένδυσης-υπόδησης, συμπεριλαμβανομένων κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και δερμάτινων ειδών, καταγράφει μία σταδιακή άνοδο μέχρι και το έτος 1992 όπου καταγράφονται 17.274 θέσεις εργασίας^{12 13 14}. Επιπρόσθετα, το ίδιο έτος καταγράφονται και 1055 θέσεις εργασίας για είδη οικοτεχνίας¹³.

11 – ECONOMIC REPORT 1984
PUBLISHED BY THE DEPARTMENT OF STATISTICS AND RESEARCH
MINISTRY OF FINANCE, REPUBLIC OF CYPRUS
Distribution of Gross Domestic Product

12 -- ENTERPRISES, EMPLOYMENT, GROSS OUTPUT AND VALUE ADDED
BY DIVISION , AT CENSUS YEARS, 1954- 2000, TABLE G.1.1.

13 --ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ 2011, Σειρά II, Αρ. Έκθεσης 48
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

14 --Statistical Abstract 2010. Employment in the industrial Sector, 2005-2010

2.3.2. Επιτυχείς οικονομικοί χειρισμοί

Το οικονομικό θαύμα που επιτεύχθηκε μετά το 1974, εναπόκειται στο ψυχικό σθένος, την αγωνιστικότητα και την επιχειρηματικότητα των Κυπρίων. Τόσο οι θυσίες εκ μέρους των εργαζομένων, όσο τα μέτρα της κυβέρνησης καθώς επίσης η προδιαγεγραμμένη πορεία ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, είχαν συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη και την πρόοδο. Αξίζει να αναφερθεί ότι:

Η μαζική ανεργία που άγγιξε το 29,6% το δεύτερο εξάμηνο του 1974, μετατράπηκε σχεδόν σε πλήρη απασχόληση μέχρι το 1980. Το 1980 το ποσοστό ανεργίας ήταν 2% και το 1992 μόλις 1,8%¹⁵.

Οι εργαζόμενοι μέσω του συνδικαλιστικού κινήματος, αποδέχτηκαν παγοποίηση ή και μείωση βασικών ωφελημάτων, στους μισθούς και τα ημερομίσθια. Επίσης, αποδέχτηκαν την προσωρινή αναστολή της παροχής της Αυτόματης Αναπροσαρμογής των Μισθών (ΑΤΑ) (το σύστημα επαναλειτούργησε την 1.1.1978)¹⁶.

Η Κυπριακή Τράπεζα Αναπτύξεως (ΚΤΑ) με βασικό στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της Κύπρου και αργότερα την εναρμόνισή της με το Ευρωπαϊκό Κεκτημένο είχε ιδρυθεί από το 1963. Η Τράπεζα είχε ως αποστολή την ποικιλότροπη στήριξη του επιχειρηματικού κόσμου της Κύπρου με χρηματοδοτήσεις αναπτυξιακών έργων και παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών¹⁷.

Μετά την Τουρκική εισβολή του 1974, η Κυπριακή Τράπεζα Αναπτύξεως διαδραμάτισε ενεργό συμμετοχή στην οικονομική αναβίωση της Κύπρου. Σε συνεργασία με την Κυπριακή Κυβέρνηση και τη Διεθνή Τράπεζα προώθησαν εξειδικευμένα σχέδια χρηματοδότησης επιχειρήσεων όπως το "Small Scale Industry Scheme (SSI)". Τα σχέδια αυτά δεν περιλάμβαναν προνομιακό επιτόκιο όμως πρόσφεραν στις επιχειρήσεις χρηματοδότηση με ελαστικές/περιορισμένες εξασφαλίσεις. Τα δάνεια ήταν μερικώς εξασφαλισμένα από την Κυπριακή Κυβέρνηση¹⁸.

15- REGISTERED UNEMPLOYMENT BY SEX, 1960-2010
Statistical Abstract 2010, Report No. 56

16 - Παυλικός Ανδρέας – Υπεύθυνος Γραφείου Ερευνών και Μελετών ΠΕΟ
Λευκωσία 12/4/97
<http://kypros.org>

17 - cdb bank
Με στοχευμένη επικέντρωση σε επιλεγμένα τμήματα της αγοράς
<http://www.cyprusdevelopmentbank.com>

Το 1989 ενισχύθηκε ο δευτερογενής τομέας, καθώς υπογράφηκε χρηματοδοτικό πρωτόκολλο μεταξύ Κύπρου και Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, συνολικού ύψους 62 εκ. ECU, για τη χρηματοδότηση προγραμμάτων στους τομείς της παραγωγής προκειμένου να διευκολυνθεί η προσαρμογή τους στις νέες συνθήκες ανταγωνισμού, οι οποίες θα προέκυπταν από την Τελωνειακή Ένωση μεταξύ Κύπρου και ΕΚ. Σημειώνεται ότι από το 1977 η Κύπρος και η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα είχαν υπογράψει τέσσερα πρωτόκολλα για οικονομική και τεχνική συνεργασία που προέβλεπαν οικονομική βοήθεια συνολικού ύψους 210 εκ. ECU, που περιλάμβανε δάνεια, επιχορηγήσεις, ειδικά δάνεια και συμβολή στην αντιμετώπιση δημιουργίας κεφαλαίων υψηλού κινδύνου¹⁹.

Τα προαναφερθέντα όντως συμπίπτουν χρονολογικά με την οικονομική ανάπτυξη της βιομηχανίας, ένδυσης-υπόδησης μέχρι τη δεκαετία του 1990.

Από το 1995 καταγράφεται μια φθίνουσα πορεία στις εξαγωγές κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και ειδών ένδυσης. Ενώ το 1995 καταγράφηκαν εξαγωγές €79.599 χιλιάδων ευρώ (F.O.B), μετά από μια σταδιακή πτώση που ακολούθησε, το 2008 καταγράφονται εξαγωγές μόνο € 5.240 χιλιάδων ευρώ (F.O.B). Για το δέρμα, τα δερμάτινα είδη και τα υποδήματα, η φθίνουσα πορεία αρχίζει μετά το 1998. Ενώ το 1998 καταγράφονται εξαγωγές € 15.487 ευρώ, μια σταδιακή πτώση συνεχίζει όπου το 2008 καταγράφονται εξαγωγές μόνο € 2.888 χιλιάδων ευρώ (F.O.B)¹³.

Συγχρόνως, με τη μείωση εξαγωγών, καθώς η παραγωγική δραστηριότητα έχει μειωθεί δραστικά, παρατηρείται μια αύξηση στις εισαγωγές για κάλυψη των εγχώριων αναγκών. Οι εισαγωγές σε ενδύματα αυξάνονται από €50.565 χιλιάδες ευρώ το 1995 σε €259.254 χιλιάδες ευρώ το 2010. Για υποδήματα και ανάλογα είδη, οι εισαγωγές αυξάνονται από € 22.236 χιλιάδες ευρώ το 1995 σε €77.579 χιλιάδες ευρώ το 2010²⁰.

18 - Στυλιανίδου Γεωργία, Διευθύντρια Ανθρώπινου Δυναμικού Κυπριακή Τράπεζα Αναπτύξεως - Cdb Bank Φεβρουάριος 2013.

19 – ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ- Ιστορική Αναδρομή <http://www.mfa.gov.cy/mfa>

20- REPUBLIC OF CYPRUS
CYPRUS EXTERNAL TRADE STATISTICS 2010, VOLUME IV
Issued by the STATISTICAL SERVICE OF CYPRUS
Foreign Trade Statistics – Series I – Report No. 7

Κάποια δραστηριότητα, φαίνεται να διατηρείται στη βυρσοδεψία για συντήρηση δερμάτων για εξαγωγή. Το 1995 εξήχθησαν δέρματα (Raw hides and skins) αξίας € 3,732 χιλιάδων ευρώ ενώ το 2010 εξήχθησαν αντίστοιχα αξίας € 3.371 χιλιάδων ευρώ²⁰.

Οι μεταποιητικές βιομηχανίες που στη δεκαετία του ογδόντα συνεισέφεραν στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν μέχρι και 20%, το 2009 συνεισέφεραν μόνο 6,7%. Από τα € 371,2 εκατομμύρια ευρώ (σε τρέχουσες τιμές αγοράς) που παρήχθησαν από τις μεταποιητικές βιομηχανίες ποσό μόνο € 25,2 εκατομμυρίων ευρώ οφείλεται στη βιομηχανία κλωστοϋφαντουργικών υλών, ειδών ένδυσης και δερμάτινων ειδών²¹.

Η μετέπειτα σταδιακή πτώση του κλάδου οφείλεται στην απώλεια ανταγωνιστικότητας καθώς νέες πολιτικοοικονομικές συμφωνίες, στα πλαίσια της διεξαγωγής εμπορίου, διεύρυναν τις αγορές πλήττοντας τις βιομηχανίες εντάσεως εργασίας.

21 - ΕΘΝΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ, 1995-2009
Στατιστικές Εθνικών Λογαριασμών
Σειρά Ι, Αρ. Έκθεσης 47

3. Ανταγωνιστικότητα και δυνατότητες αναδιάρθρωσης και εκσυγχρονισμού

3.1. Εισαγωγή

Η απώλεια ανταγωνιστικότητας αντικατοπτρίζεται στις μετρήσεις παραγωγικότητας. Χαμηλή είναι η φαινομενική παραγωγικότητα όσο αφορά την προστιθέμενη αξία των παραγόμενων προϊόντων του κλάδου. Οι μέθοδοι και τα μέσα παραγωγικότητας δεν έχουν αναπροσαρμοστεί και αυτό διαφαίνεται από τις πολύ χαμηλές κεφαλαιουχικές επενδύσεις. Επίσης, απώλεια ανταγωνιστικότητας έγκειται στα επιτόκια δανεισμού για τις επιχειρήσεις, τα οποία είναι πολύ υψηλότερα σε σχέση με αυτά που ισχύουν κατά μέσο όρο στην Ευρωζώνη.

Ωστόσο, στα πλαίσια των νέων προοπτικών που δίνονται από προγράμματα δανειοδότησης μικρομεσαίων επιχειρήσεων, αναπτυξιακά προγράμματα που πηγάζουν από την Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς επίσης μέσω της δυνατότητας διεκπεραίωσης συναλλαγών μέσω διαδικτύου, η βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης θα μπορούσε να αναδιοργανωθεί και να εκσυγχρονιστεί.

3.2. Φαινομενική παραγωγικότητα

Η παραγωγικότητα συχνά θεωρείται ως ένα από τα κύρια μεγέθη μέτρησης της οικονομικής αποδοτικότητας, δείχνοντας πόσο αποτελεσματικά οι οικονομικές εισροές μετατρέπονται σε παραγωγή. Η φαινομενική παραγωγικότητα ορίζεται ως η προστιθέμενη αξία που παράγεται από κάθε απασχολούμενο άτομο ή ως η προστιθέμενη αξία διά το εργατικό κόστος.

Σε σύγκριση με άλλες δραστηριότητες στην κυπριακή βιομηχανία, οι τομείς κλωστοϋφαντουργικών ειδών, ειδών ένδυσης και δερμάτινων ειδών βρίσκονται στα χαμηλότερα επίπεδα φαινομενικής παραγωγικότητας.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα για το 2010, κατά μέσο όρο κάθε απασχολούμενο άτομο στη κυπριακή βιομηχανία παρήγαγε €44,4 χιλιάδες προστιθέμενης αξίας. Η φαινομενική παραγωγικότητα ήταν υψηλότερη στην παροχή ηλεκτρικού ρεύματος με €218,8 χιλιάδες και στην παροχή νερού με €158,1 χιλιάδες, ενώ αντίθετα ήταν χαμηλότερη στα δερμάτινα είδη με €14,2 χιλιάδες και στα είδη ένδυσης με €16,6 χιλιάδες. Στα ίδια χαμηλά επίπεδα και η παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών¹³.

Επίσης, στο σύνολο της βιομηχανίας το ποσοστό προστιθέμενης αξίας προς το εργατικό κόστος έφτασε το 192%. Ενώ η παραγωγή προϊόντων καπνού και η παραγωγή προϊόντων διύλισης πετρελαίου κατατάσσονται πρώτες με ποσοστό 610%, στην τελευταία θέση βρίσκονται τα δερμάτινα είδη με μόλις 112%. Σχεδόν στα ίδια χαμηλά επίπεδα με τα δερμάτινα είδη βρίσκονται τα είδη ένδυσης και οι κλωστοϋφαντουργικές ύλες¹³.

3.3. Κεφαλαιουχικές επενδύσεις

Για την παραγωγή προϊόντων που θα μπορούν να εισέλθουν με αξιώσεις σε μια Ενιαία Ευρωπαϊκή αλλά και Παγκοσμιοποιημένη Αγορά, σημαντική παράμετρος είναι η τεχνολογία που διατίθεται και που συνδράμει τόσο στην ποιότητα όσο και στην παραγωγικότητα. Οι κεφαλαιουχικές επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν, τα τελευταία χρόνια, για τη βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης είναι, για το μέγεθος ενός Κράτους, ασήμαντες έως μηδαμινές.

Το 2009 επενδύθηκαν στο σύνολο € 479.000 για μηχανήματα όσο αφορά την παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών, € 227.000 όσο αφορά την παραγωγή ειδών ένδυσης και μόνο € 70.000 όσο αφορά τις κατασκευές δέρματος και δερμάτινων ειδών^{22 23}.

Δύο χρόνια μετά, το 2011, οι επενδύσεις ήταν ακόμη πιο χαμηλές. Επενδύθηκαν στο σύνολο € 109.000 για μηχανήματα όσο αφορά την παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών, € 223.000 όσο αφορά την παραγωγή ειδών ένδυσης και μόνο € 20.000 όσο αφορά τις κατασκευές δέρματος και δερμάτινων ειδών^{13 23}.

Εδώ θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι κεφαλαιουχικές επενδύσεις (Expenditure on Fixed Assets), για το σύνολο του κλάδου ένδυσης-υπόδησης, συμπεριλαμβανομένης της κλωστοϋφαντουργίας, το έτος 1989 ήταν £ 9.098.000 Κυπριακές λίρες!²⁴

3.4. Επιτόκια δανεισμού επιχειρήσεων

Σημαντικό στοιχείο επίτευξης ανταγωνιστικότητας είναι ένα χρηματοοικονομικό περιβάλλον που να προσφέρει ευνοϊκές συνθήκες δανεισμού για τις επιχειρήσεις. Δυστυχώς όμως, αυτό δεν υφίσταται στην Κύπρο. Ενδεικτικά, το μέσο επιτόκιο για δάνεια σε μη χρηματοδοτικές επιχειρήσεις μέχρι € 1 εκατομμυρίου στην Κύπρο κατέγραψε αύξηση από 6,64% το Δεκέμβριο του 2010 στο 7,39% το Δεκέμβριο του 2011 και για τα χρόνια 2009, 2010 και 2011, το μέσο επιτόκιο έχει κυμανθεί μεταξύ 2-3,5 ποσοστιαίων μονάδων πιο ψηλά από το αντίστοιχο στην Ευρωζώνη²⁵.

Τέτοια ψαλίδα διαφοράς υποδηλώνει ότι για τις επιχειρήσεις στην Κύπρο οι άμεσες προοπτικές ανάπτυξης, μέσω δανειοδότησης, είναι δυσοίωτες.

22 - ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ – INDUSTRIAL STATISTICS 2009

Στατιστικές Βιομηχανίας / Σειρά II / Αρ. Έκθεσης 46, ΠΙΝΑΚΑΣ Ι -

23 - Κυπριακή Δημοκρατία, Στατιστικοί Κώδικες Οικονομικών Δραστηριοτήτων 2008

(Με βάση το Σύστημα Ταξινόμησης Οικονομικών Δραστηριοτήτων NACE Αναθ.2, της Ευρωπαϊκής Ένωσης)

Στατιστική Υπηρεσία, Φεβρουάριος 2009, <http://www.mcit.gov.cy>

24 – INDUSTRIAL STATISTICS 1990

DEPARTMENT OF STATISTICS AND RESEARCH – MINISTRY OF FINANCE

Industrial Statistics: Series II-Report No.27

25 - ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ - ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2011

ΛΕΥΚΩΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

<http://www.centralbank.gov.cy>

3.5. Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και προγράμματα δανειοδότησης ΜΜΕ

Ωστόσο, για τον εκσυγχρονισμό και την αναδιοργάνωση της βιομηχανίας ένδυσης-υπόδησης που επιτάσσεται να γίνει, αρωγός μπορεί να καταστεί η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, ως ένα μέσο πρόσβασης στις κεφαλαιουχικές αγορές της Ευρωζώνης για επίτευξη δανειοδότησης με ευνοϊκότερους όρους για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) ιδρύθηκε το 1958 με τη Συνθήκη της Ρώμης και είναι η Τράπεζα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για παροχή μακροπρόθεσμων χρηματοδοτήσεων. Αποστολή της ΕΤΕπ είναι να συμβάλει στην προαγωγή της ολοκλήρωσης, της ισόρροπης ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής των Κρατών Μελών. Η ΕΤΕπ αντλεί σημαντικά κεφάλαια από τις κεφαλαιαγορές, τα οποία δανείζει με ευνοϊκούς όρους σε πιστωτικά ιδρύματα με τα οποία έχει μακρόχρονη συνεργασία, με σκοπό τη χρηματοδότηση επενδύσεων που προάγουν τους στόχους της Ένωσης. Η Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα έχει συνάψει συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων για Χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων, με ποσό μεταξύ € 50.000,00 - € 850.000,00²⁶.

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων συστάθηκε το 1994 για την παροχή βοήθειας στις μικρές επιχειρήσεις. Πλειοψηφικός μέτοχος του Ταμείου είναι η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Η Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα έχει συνάψει συμφωνία με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων, μέσου του Προγράμματος "Progress" για Χρηματοδότηση πολύ μικρών επιχειρήσεων, περιλαμβανομένων αυτοαπασχολούμενων, με ποσό μέχρι €25.000,00. Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Μικροεπιχειρήσεων "Progress"³⁰ αποτελεί πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για αντιμετώπιση δυσμενών συνθηκών λόγω της οικονομικής κρίσης. Αποσκοπεί στη διευκόλυνση της πρόσβασης σε δανεισμό για όσους επιθυμούν να ξεκινήσουν μια δική τους επιχείρηση και μέσω αυτής να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας. Το σχέδιο έχει σκοπό να στηρίξει μεταξύ άλλων την νεανική επιχειρηματική πρωτοβουλία και να καταπολεμήσει την ανεργία²⁶.

26- ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΛΤΔ

-- ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

-- ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΠΟΛΥ ΜΙΚΡΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ
ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

<http://www.ccb.coop.com.cy>

Μέσω των χρηματοδοτήσεων που πηγάζουν από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων, μπορεί να επιτευχθεί η αγορά, ανακαίνιση, αντικατάσταση, επέκταση στοιχείων πάγιου ενεργητικού, να εξασφαλιστούν στοιχεία άυλου ενεργητικού και να καλυφθούν μόνιμες ανάγκες κεφαλαίου κίνησης.

3.6. Αναπτυξιακά προγράμματα Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Επιπρόσθετα στα σχέδια δανειοδότησης για εκσυγχρονισμό και αναδιοργάνωση, αναπτυξιακά και εκπαιδευτικά προγράμματα επιχορηγούνται στα πλαίσια της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μιας Πολιτικής που πηγάζει από την κυρίαρχη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Ατζέντα της Λισσαβόνας. Έχοντας ως τομείς προτεραιότητας την ανάπτυξη της κοινωνίας της γνώσης, της εσωτερικής αγοράς, του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, της αγοράς εργασίας και τη διατήρηση του περιβάλλοντος, τα προγράμματα αυτά μπορούν να συμπεριλάβουν δράσεις μεταποίησης.

Η Πολιτική Συνοχής με χρηματοοικονομικά και πολιτικά μέσα, στοχεύει στη προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής μεταξύ των Κρατών Μελών και των περιφερειών της Ένωσης, επενδύοντας στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης, συμβάλλοντας στη μείωση του χάσματος ανάμεσα στις πλούσιες και φτωχές χώρες και περιφέρειες. Προς επίτευξη του στόχου αυτού χρησιμοποιεί χρηματοοικονομικούς πόρους που πηγάζουν από Διαρθρωτικά Ταμεία, ήτοι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) καθώς επίσης το Ταμείο Συνοχής (ΤΑ). Επταετή επιχειρησιακά προγράμματα καταρτίζονται από τα Κράτη Μέλη και τις περιφέρειες τους, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στην Κύπρο τα επταετή προγράμματα εφαρμόζονται μέσω του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ).

Για την περίοδο 2007-2013 η Κύπρος έχει ενισχυθεί με σημαντικούς πόρους από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, μέσα από δύο Επιχειρησιακά Προγράμματα, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα" (συγχρηματοδοτούμενο από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Συνοχής) και το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Απασχόληση, Ανθρώπινο Κεφάλαιο και Κοινωνική Συνοχή" (συγχρηματοδοτούμενο από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)²⁷.

27 - ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ 2012

Γραφείο Προγραμματισμού

Ιστοσελίδα των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής της ΕΕ στην Κύπρο.

<http://www.structuralfunds.org.cy/>

Συγκεκριμένα, ο ειδικός στρατηγικός στόχος "Βελτίωση της Ανταγωνιστικότητας" επιτεύχθηκε μέσω της σημαντικής προόδου που παρουσιάζει η υλοποίηση των Σχεδίων Χορηγιών που στοχεύουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και στην προώθηση της επιχειρηματικότητας συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων (γυναίκες, νέοι)²⁷.

Μικρότερη αλλά ικανοποιητική πρόοδος παρατηρείται στην επίτευξη του ειδικού στρατηγικού στόχου του ΕΣΠΑ "Πλήρης και ποιοτική απασχόληση και εμπέδωση της κοινωνικής συνοχής" στον οποίο συμβάλλουν τα έργα που υλοποιούνται στο πλαίσιο "Απασχόληση, Ανθρώπινο Κεφάλαιο και Κοινωνική Συνοχή". Σημαντική πρόοδος καταγράφεται σε έργα που στηρίζουν τη βελτίωση της απασχολησιμότητας τόσο των ανέργων όσο και του οικονομικά αδρανούς γυναικείου δυναμικού, συμβάλλοντας έτσι μεταξύ άλλων και στην αντιμετώπιση των συνεπειών της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης²⁷.

Οι πόροι που παραχωρήθηκαν στην Κύπρο, κατά τις περιόδους 2004-2006 και 2007-2013, αξιοποιήθηκαν αποτελεσματικά για την αναζωογόνηση περιοχών με σημαντικά διαρθρωτικά προβλήματα, όπως είναι οι περιοχές της υπαίθρου και οι υποβαθμισμένες περιοχές σε αστικά κέντρα, για τη στήριξη των ΜΜΕ, συμπεριλαμβανομένου του τομέα μεταποίησης. Παράλληλα, βελτιώθηκαν οι δεξιότητες σημαντικού ποσοστού του εργατικού δυναμικού της χώρας μέσω προγραμμάτων κατάρτισης, επεκτάθηκαν και ενισχύθηκαν οι Δημόσιες Υπηρεσίες Απασχόλησης, ενώ υποβοηθήθηκε και η ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας ατόμων ευπαθών ομάδων του πληθυσμού²⁷.

Οι προτάσεις για την Πολιτική Συνοχής από το 2012 και μετά, επιδιώκουν να συμβάλουν στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής "Ευρώπη 2020", για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Κατά την περίοδο 2014-2020 η Πολιτική Συνοχής θα έχει λιγότερες προτεραιότητες και θα επενδύσει σε νέους τομείς ώστε να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης και να δημιουργήσει ανάπτυξη και θέσεις εργασίας. Θα επενδύσει επίσης στους ανθρώπους ενισχύοντας το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και δίνοντας έμφαση στην κοινωνική ένταξη και την αντιμετώπιση της ανεργίας των νέων, θα γίνει πιο αποτελεσματική και λιγότερο γραφειοκρατική με απλοποιημένες διαδικασίες και εναρμονισμένους κανόνες. Η συνεργασία των περιφερειών θα διευκολυνθεί σε διασυνοριακό επίπεδο με αυξημένη χρηματοδότηση για εδαφική συνεργασία²⁸.

28 – ΕΠΕΝΔΥΟΝΤΑΣ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ – ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ
<http://ec.europa.eu/inforegio>

3.7. Ηλεκτρονικό Επιχειρείν

Ένα από τα εκπαιδευτικά προγράμματα που παρέχεται στα πλαίσια της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι το Έργο "Δικτυωθείτε και Εξελιχθείτε" που συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Κυπριακή Δημοκρατία και προσφέρεται από το Κέντρο Παραγωγικότητας. Το Έργο αυτό έχει ως στόχο την εξοικείωση στελεχών επιχειρήσεων με την ψηφιακή οικονομία, ώστε να αποκτήσουν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες που τους προσφέρει το διαδίκτυο και να εναρμονιστούν με τις σύγχρονες τάσεις της αγοράς, οι οποίες ολοένα και περισσότερο κατευθύνονται προς τις πρακτικές του ηλεκτρονικού επιχειρείν (e-Business)²⁹.

Περαιτέρω, πρακτικές ηλεκτρονικού επιχειρείν επεξεργάζεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης (CEN). Για τα πιο κάτω αναφερόμενα υπό επεξεργασία πρότυπα³⁰ δίδεται η δυνατότητα δωρεάν εγγραφής με την ιδιότητα του παρατηρητή:

- CWA 15045:2004 - Multilingual catalogue strategies for eCommerce and eBusiness
- CWA 16525:2012 - Multilingual electronic cataloguing and classification in eBusiness - Classification Mapping for open and standardized product classification usage in eBusiness
- CWA 16093:2010 - Feasibility Study for a Global eBusiness Interoperability Test Bed (GITB)
- CWA 16408:2012 - Testing Framework for Global eBusiness Interoperability Test Beds (GITB)

Συγκεκριμένα για τον Κλάδο Ένδυσης-υπόδησης, συμπεριλαμβανομένων των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκπόνησε το πρόγραμμα e-BIZ-TCF 2008-2010 (e-business textile – clothing – footwear). Το Πρόγραμμα e-BIZ-TCF έχει αποδείξει την αυξημένη διαλειτουργικότητα μέσω ψηφιακής επικοινωνίας³¹.

Επιπρόσθετα, ανταλλαγή γνώσεων και τεχνογνωσίας, με τους Ευρωπαίους εταίρους μας μπορεί να επιτευχθεί μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας υπό την ονομασία European Technology Platform, for the Future of Textiles Clothing³².

29 – Επιχειρήστε το ... ηλεκτρονικά! Οδηγός Ηλεκτρονικού Επιχειρείν
Κέντρο Παραγωγικότητας Κύπρου

30- Κυπριακός Οργανισμός Τυποποίησης – Γραφείο Εξυπηρέτησης του Πολίτη

31 – E-Business TCF, <http://ebiztcf.files.wordpress.com>

32 - Textile Platform, www.textile-platform.eu

4. Ορόσημα στη διεξαγωγή εμπορίου

4.1. Εισαγωγή

Δυνατότητες χρηματοδότησης, επιχορήγησης, εκπαίδευσης και ψηφιακής διαλειτουργικότητας, όπως αυτές έχουν προαναφερθεί, προφανώς δεν έχουν επαρκώς αξιοποιηθεί από το κλάδο ένδυσης-υπόδησης ούτως ώστε να αναχαιτιστεί η φθίνουσα πορεία του. Βέβαια, πέραν των αδυναμιών εκσυγχρονισμού και αναδιοργάνωσης του εσωτερικού περιβάλλοντος, αρνητική εξέλιξη έχουν προκαλέσει διεθνείς συμφωνίες που διέπουν τη διεξαγωγή εμπορίου.

Μια ανασκόπηση των οροσήμων στη διεξαγωγή εμπορίου, θα μπορούσε να ανιχνεύσει τα κωλύματα που έχουν προκαλέσει τη φθίνουσα πορεία των τελευταίων είκοσι χρόνων, ούτως ώστε αυτή να ανατραπεί και να δοθεί ώθηση για ανάπτυξη.

Σημαντικότερα ορόσημα του πολιτικοοικονομικό γίνεσθαι για τη διεξαγωγή εμπορίου στην Κύπρο είναι η εισδοχή στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

4.2. Κύπρος και Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

Η εισδοχή της Κύπρου ως μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) έγινε το 1995. Χρονολογείται ωστόσο από το 1963, με την αντίστοιχη δομή για τη διευκόλυνση του παγκόσμιου εμπορίου, τη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT -General Agreement on Tariff and Trade).

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (World Trade Organization-WTO), είναι ο μοναδικός διεθνής οργανισμός που ασχολείται με τους κανόνες που διέπουν το εμπόριο μεταξύ των χωρών. Συμφωνίες που προκύπτουν για δασμούς, ποσοτώσεις και διευκολύνσεις, σε όλα τα στάδια, από την παραγωγή μέχρι τον τελικό προορισμό, είναι αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων της μεγάλης πλειοψηφίας των χωρών της παγκόσμιας κοινότητας και έχουν επικυρωθεί από τα Εθνικά Κοινοβούλια, με γνώμονα τις οικονομικές τους ανάγκες και ιδιαιτερότητες.

Η Κυπριακή Δημοκρατία έχει συμμετάσχει ενεργά στις σημαντικότερες δραστηριότητες και διαπραγματεύσεις της Διεθνούς Κοινότητας. Την εφαρμογή των διεθνών κανόνων και των προτύπων εμπορίου που δεσμεύονται να τηρούν όλοι οι εταίροι και την τρέχουσα ατζέντα

των διαπραγματεύσεων, η Κυπριακή Δημοκρατία παρακολουθεί τώρα συμπορευόμενη με τις θέσεις της Ευρωπαϊκή Ένωσης. Πρακτικές εμπορίου και διαφωνίες στον κλάδο κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, δερμάτινων ειδών, ένδυσης-υπόδησης, υφίστανται και είναι θέμα για την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως³³:

- αποκλίσεις και επιβολή μη-δασμολογικών φραγμών (π.χ. επιβαρύνσεις επί των εισαγωγών) από κάποιες χώρες που παραμένουν εμπόδια στη διεύρυνση στην πρόσβαση αγοράς σε τρίτες χώρες,
- παράβαση της πνευματικής ιδιοκτησίας και διάβρωση μέσω παραχάραξης στο μερίδιο αγοράς και στην εμπιστοσύνη του καταναλωτή,
- ντάμπινγκ προϊόντων μέσω ενός συστήματος κρυμμένων επιχορηγήσεων τα οποία μπορούν να στρεβλώσουν τις τιμές εμπορίου και το μερίδιο αγοράς.

Σταθμός για τη διεύρυνση των αγορών στον τομέα ένδυσης και υπόδησης, υπό την αιγίδα του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, υπήρξε η δεκαετής μεταβατική Συμφωνία στα Κλωστοϋφαντουργικά Προϊόντα και την Ένδυση "Agreement on Textiles and Clothing (ATC)" που έληξε την 31/12/2004 με την κατάργηση των ποσοτώσεων στις εισαγωγές κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και ειδών ένδυσης³³.

Ωστόσο, αυτό έχει αποδειχθεί ως μια αρνητική εξέλιξη, καθώς η οριστική κατάργηση των ποσοτικών περιορισμών στις εισαγωγές έδωσε τη ευκαιρία να αναπτυχθεί ένας αδυσώπητος ανταγωνισμός από χώρες χαμηλού κόστους και κυρίως από την Κίνα της οποίας η ένταξη στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου είχε επέλθει το 2001. Έκτοτε κυριαρχούσα είναι η παρουσία της Κίνας στη διευρυμένη παγκοσμιοποιημένη αγορά.

Στην Κύπρο υπάρχει μια δραματική αύξηση εισαγωγών από χώρες φθηνού κόστους σε συνδυασμό με μια συνεχή συμπίεση των τιμών. Το φαινόμενο αυτό που παρατηρείται στην Κύπρο, έχει προηγηθεί σε όλο τον δυτικό κόσμο. Μετά τη δεκαετία του 80 προηγμένες οικονομίες όπως αυτές της Ευρώπης και των ΗΠΑ στράφηκαν στις υπηρεσίες και στην υψηλή τεχνολογία εγκαταλείποντας ολόκληρους κλάδους της βιομηχανίας σε άλλες υπό ανάπτυξη χώρες στην Ασία και Νότιο Αμερική, καθώς με τη σταδιακή φιλελευθεροποίηση του εμπορίου ένας νέος γεωοικονομικός χάρτης άρχισε να ξεδιπλώνεται.

33- Eurostat
European business – Facts and figures, 2007 edition
Textiles, Clothing, leather and footwear

Στατιστικές του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου καταγράφουν μια ραγδαία αύξηση στις εξαγωγές της Κίνας σε κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα. Ενώ το 1980 είχε μια συμμετοχή στο παγκόσμιο εξαγωγικό εμπόριο 4,6 % το 2009 παρουσιάζει μια επίδοση 28,3%. Στον αντίποδα, οι εξαγωγές των Ηνωμένων Πολιτειών από 6,8 % το 1980 μειώνονται σε ένα μερίδιο 4,7 % το 2009. Πτώση καταγράφεται και για το σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου στοιχεία του 2000 καταγράφουν ένα μερίδιο στις παγκόσμιες εξαγωγές 9,9% , το 2009 αυτό μειώνεται σε 8,9%³⁴.

Αισιοδοξία ωστόσο επικρατεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με την πλέον πρόσφατη εξέλιξη, καθώς από τις 22 Αυγούστου 2012 επιτεύχθηκε η εισδοχή της Ρωσίας στον ΠΟΕ, ύστερα από δεκαοκτώ έτη διαπραγματεύσεων. Η προσχώρηση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για την Ευρωπαϊκή Ένωση, αφού η Ρωσία είναι σημαντικός εμπορικός εταίρος της. Για πρώτη φορά και οι δύο οντότητες θα δεσμεύονται από πολυμερείς κανόνες και υποχρεώσεις για το αμοιβαίο εμπόριο τους. Ως συνέπεια της προσχώρησης, η Ρωσία θα μειώσει μεταξύ άλλων, τους εισαγωγικούς δασμούς της, θα περιορίσει τους εξαγωγικούς δασμούς της, θα χορηγήσει μεγαλύτερη πρόσβαση στην αγορά για τους παρόχους υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και θα διευκολύνει τους κανόνες και τις διαδικασίες σε πολλούς τομείς που επηρεάζουν τις διμερείς οικονομικές σχέσεις. Οι εισαγωγικοί δασμοί για εμπορεύματα θα μειωθούν από το σημερινό μέσο όρο του 10% στο μέσο όρο του 7,8%³⁵.

Η διευκόλυνση των επενδύσεων και του εμπορίου θα προσφέρει και πολλές επιχειρηματικές ευκαιρίες για τους Κύπριους. Νέοι ορίζοντες σε μια τεράστια αγορά, ξεδιπλώνονται για την κυπριακή επιχειρηματικότητα καθώς Κύπρο και Ρωσία συνδέουν μακραίωνες θρησκευτικές και πολιτιστικές σχέσεις, τόσο λόγω ομοδοξίας όσο και πολιτικής. Έντονη είναι η υπάρχουσα οικονομική δραστηριότητα των Ρώσων στο νησί.

34 - World Trade Organization
WTO- International Trade Statistics 2010- Merchandise trade by product
<http://www.wto.org>

35 - Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Δελτίο Τύπου
Η ΕΕ επικροτεί την προσχώρηση της Ρωσίας στον ΠΟΕ, Βρυξέλλες 22 Αυγούστου, 2012
<http://europa.eu>

4.3. Ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Οι σχέσεις της Κύπρου με την Ευρωπαϊκή Ένωση που άρχισαν το 1972, με τη Σύναψη Συμφωνίας Σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα εξελίχθηκαν σταδιακά.

Ένα μεγάλο βήμα προς το άνοιγμα της οικονομίας έγινε το 1973, όταν η Κύπρος υπέγραψε συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '80, οι δεσμοί της Κύπρου με την ΕΟΚ είχαν βασικά εμπορικό χαρακτήρα, οπότε το 1990 η Κυπριακή Δημοκρατία υπέβαλε αίτηση ένταξης. Η είσοδος της Κύπρου στην Τελωνειακή Ένωση ήταν η πρώτη κίνηση για την προσχώρησή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τριάντα χρόνια αργότερα. Η Κύπρος εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 1^η Μαΐου 2004.

Με την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση η Κύπρος εισήλθε ταυτόχρονα στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά. Για τη διεξαγωγή εμπορίου χρησιμοποιείται ένα κοινό ολοκληρωμένο δασμολόγιο που βασίζεται στην Συνδυασμένη Ονοματολογία. Επίσης, ορόσημο στην διεξαγωγή εμπορίου για την Κύπρο είναι η εισδοχή στην Ευρωζώνη τον Ιανουάριο του 2008, οπότε εξουδετερώθηκαν συναλλαγματικά κόστη.

4.3.1. Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά

Η Ενιαία Εσωτερική Αγορά περιλαμβάνει χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων. Εισαγωγικοί και εξαγωγικοί δασμοί ή φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος απαγορεύονται μεταξύ των Κρατών Μελών³⁶.

Εδώ και είκοσι χρόνια, η Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά δίνει τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης να πωλούν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους σε μια τεράστια αγορά, η οποία σήμερα αριθμεί πεντακόσια εκατομμύρια καταναλωτές. Τα οφέλη για τους καταναλωτές είναι κυρίως η μεγαλύτερη δυνατότητα επιλογής και οι χαμηλότερες τιμές. Από το 1992 έως το 2008, η ενιαία αγορά δημιούργησε 2,8 εκατομμύρια επιπλέον θέσεις εργασίας και συνέβαλε στην αύξηση του ΑΕΠ κατά 2,1%. Ωστόσο, η Ενιαία Αγορά δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί. Πρέπει να προσαρμόζεται στις διαρκώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές, δημογραφικές και τεχνολογικές συνθήκες, έτσι ώστε να μπορεί να ενισχύει την ανάπτυξη, την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή. Το 2012, στη η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε

δώδεκα δράσεις για την προώθηση της ανάπτυξης της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής (δεύτερη Πράξη για την Ενιαία Αγορά)³⁷.

Ανάμεσα στις δράσεις που προτείνονται, καθοριστικά μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία νέων προοπτικών για τη μεταποιητική βιομηχανία οι ακόλουθες:

- ανάπτυξη πλήρως ολοκληρωμένων δικτύων συμπεριλαμβανομένων των θαλάσσιων μεταφορών για απλούστευση στη μεταφορά των εμπορευμάτων και των αεροπορικών μεταφορών με ενίσχυση της ασφάλειας και της αποτελεσματικότητας τους.
- μεγαλύτερη κινητικότητα των πολιτών και των επιχειρήσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης με πρόσβαση στη χρηματοδότηση, δημιουργώντας νέα επενδυτικά εργαλεία, ώστε να διευκολυνθούν οι επενδύσεις σε μακροπρόθεσμα σχέδια στην πραγματική οικονομία και στο επιχειρηματικό περιβάλλον. Εκσυγχρονίζοντας τους κανόνες περί αφερεγγυότητας θα διευκολυνθούν οι διασυνοριακές διαδικασίες και, εν τέλει, θα μπορούν οι επιχειρήσεις να επιβιώσουν. Αλλά και όταν αυτό δεν συμβαίνει, θα δίνεται στους επιχειρηματίες μια δεύτερη ευκαιρία.
- προώθηση της ψηφιακής οικονομίας σε όλη την Ευρώπη όπου θα προωθηθούν οι "online" υπηρεσίες για αποτελεσματικότερες ηλεκτρονικές πληρωμές.
- ενίσχυση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και συνοχής όπου όλοι οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα έχουν πρόσβαση σε ένα βασικό τραπεζικό λογαριασμό, θα υπάρχει διαφάνεια των τραπεζικών τελών και θα είναι ευκολότερη η αλλαγή τράπεζας.

36 - ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ, ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ,
ΧΑΡΤΗΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ, ΜΑΡΤΙΟΣ 2010
ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2010
ISBN 978-92-824-2576-3
doi: 10.2860/5851
<http://europa.eu>

37 - Περίληψη για τον πολίτη, Ενιαία αγορά – Πράξη II, Ενωμένοι για μια νέα ανάπτυξη
<http://www.europa.eu>

4.3.2. Ενιαίο Δασμολόγιο

Αναμφισβήτητο επίτευγμα και βασικό συστατικό της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς, είναι το κοινό και ολοκληρωμένο δασμολόγιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που ονομάζεται TARIC (Intergrated Tariff of the European Communities) και βασίζεται στην Συνδυασμένη Ονοματολογία που είναι η δασμολογική και στατιστική ονοματολογία της τελωνειακής ένωσης. Το TARIC συγκεντρώνει το σύνολο των ευρωπαϊκών μέτρων που εφαρμόζονται στις εμπορικές συναλλαγές και παρέχει στις εθνικές υπηρεσίες πληροφορίες για όλα τα μέτρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορούν το εσωτερικό και εξωτερικό εμπόριο. Περιλαμβάνει όλα τα δασμολογικά μέτρα όπως δασμούς, δασμολογικές ποσοτώσεις, αναστολές των δασμών και δασμολογικές προτιμήσεις, τα μέτρα εμπορικής πολιτικής της Κοινότητας και τα μέτρα που βοηθούν στη συλλογή στατιστικών στοιχείων όπως επιτηρήσεις εισαγωγών και εξαγωγών. Βρίσκεται στο διαδίκτυο στη διεύθυνση http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric.

Ανάμεσα στα μέτρα εμπορικής πολιτικής είναι τα Μέτρα Προστασίας του Εμπορίου τα οποία αφορούν την "άμυνα κατά των εισαγωγών που αποτελούν αντικείμενο ντάμπινγκ ή επιδοτήσεων" καθώς και "μέτρα διασφάλισης".

Η κοινοτική νομοθεσία ορίζει το ντάμπινγκ (dumping) ως τις πωλήσεις ενός προϊόντος στην κοινοτική αγορά σε τιμή χαμηλότερη από την "κανονική αξία" του (εγχώριες τιμές). Οι επιδοτήσεις (subsidies) συνίστανται σε απευθείας ενίσχυση εκ μέρους του Δημοσίου που παρέχει στους εγχώριους παραγωγούς ή/και εξαγωγές (υπό μορφή ενισχύσεων, φορολογικών απαλλαγών κτλ) που τους επιτρέπουν να πωλούν σε χαμηλές τιμές στην κοινοτική αγορά. Μια δεόντως αιτιολογημένη καταγγελία από το κοινοτικό κλάδο παραγωγής που κατασκευάζει το ίδιο ή παρόμοιο προϊόν με αυτό που αναφέρεται στην καταγγελία, μπορεί να υποβληθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Συγκεκριμένα για προϊόντα σχετικά με τη βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης, δεν υπάρχει σε ισχύ οποιοσδήποτε δασμός αντιντάμπινγκ. Ωστόσο, στο πρόσφατο παρελθόν διαδικασίες αντιντάμπινγκ για προϊόντα σχετικά με τη βιομηχανία ένδυσης/ υπόδησης, είχαν τεθεί σε ισχύ ως ακολούθως³⁸:

- Βάσει του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 1472/2006 του Συμβουλίου, επιβλήθηκε οριστικός δασμός αντιντάμπινγκ στις εισαγωγές ορισμένων υποδημάτων που είχαν το πάνω μέρος από δέρμα, καταγωγής Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας (16,5%) και Βιετνάμ (10%) .

- Βάσει του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 426/2005 της Επιτροπής, επιβλήθηκε προσωρινός δασμός αντιντάμπινγκ στις εισαγωγές ορισμένων υφασμάτων ένδυσης από νήματα πολυεστέρα, στην τελική τους μορφή, καταγωγής Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας (20-85,3%).
- Στις 17 Ιουνίου 2004, η Επιτροπή με ανακοίνωση που δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ, ανήγγειλε την έναρξη διαδικασίας αντιντάμπινγκ όσο αφορά τις εισαγωγές στην Κοινότητα ορισμένων υφασμάτων από νήματα από πολυεστέρα στην τελική τους μορφή καταγωγής Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας.

4.3.3. Ευρωζώνη

Επιπρόσθετα στο κοινό δασμολόγιο, η απλοποίηση και η διευκόλυνση των συναλλαγών και του εμπορίου, έχει ενισχυθεί για τον επιχειρηματικό κόσμο της Κύπρου, με την ένταξη στην Ευρωζώνη την 1^η Ιανουαρίου 2008. Έχουν ενισχυθεί οι εμπορικές σχέσεις με χώρες της υπόλοιπης Ευρωζώνης, έχουν δημιουργηθεί ευκαιρίες επένδυσης σε νέες αγορές, έχει εξουδετερωθεί ο συναλλαγματικός κίνδυνος στις συναλλαγές σε Ευρώ και έχει εξασφαλιστεί διαφάνεια στις τιμές και ευκολότερη σύγκρισή τους με τις τιμές αντίστοιχων προϊόντων και υπηρεσιών που επικρατούν στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης προς όφελος των καταναλωτών³⁹.

Με την ένταξη στην ευρωζώνη δημιουργούνται ευνοϊκότερες συνθήκες δανεισμού για τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές και ευκολότερη πρόσβαση των επιχειρήσεων στις κεφαλαιουχικές αγορές της Ευρωζώνης³⁹.

38 - Τμήμα Τελωνείων – Κυπριακή Δημοκρατία
Εγκύκλιοι – Αντιντάμπινγκ
<http://www.mof.gov.cy>

39 - Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου
Οφέλη και προοπτικές από την ένταξη στην ευρωζώνη
<http://www.acb.com.cy>

5. Κανονισμοί, Οδηγίες, Πρότυπα και Πιστοποιήσεις

5.1. Εισαγωγή

Με την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η έννοια του κράτους-έθνους αντικαταστάθηκε από την αντίληψη μιας Πανευρωπαϊκής Κοινότητας. Με την νέα αυτή κοινοτική και οικονομική πραγματικότητα, χωρίς να χάσουμε την αυτοτέλεια και την εθνική μας ιδιαιτερότητα έχουμε συμπορευτεί με την υπόλοιπη Ευρωπαϊκή Ένωση προς την επίτευξη στόχων έχοντας ως κοινό υπόβαθρο, όσο αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, το Κοινοτικό Κεκτημένο. Πέραν των πλαισίων που καθορίζονται από τις Συμφωνίες διεξαγωγής εμπορίου, καθοριστικό ρόλο για την επιχειρηματική δραστηριότητα, βάσει Κοινοτικού Κεκτημένου, διαδραματίζουν συγκεκριμένοι Κανονισμοί, Οδηγίες και Πρότυπα.

Για προϊόντα ένδυσης-υπόδησης σχετικοί Κανονισμοί, Οδηγίες και Πρότυπα είναι οι ακόλουθοι:

- ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθμ. 1007/2011 που καθορίζει τις ονομασίες των υφάνσιμων ινών και τη σήμανση της σύνθεσης των ινών των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων
- η Οδηγία 94/11/ΕΚ για επισήμανση των υλικών που χρησιμοποιούνται στα κύρια μέρη των υποδημάτων
- ο Κανονισμός REACH (ΕΚ 1907/2006) που δίδει τη δυνατότητα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή να απαγορεύσει ή να περιορίσει τη χρήση ουσιών που θεωρεί ότι είναι υψηλής επικινδυνότητας για τον άνθρωπο ή που μπορούν να προκαλέσουν βλάβες σε οικοσυστήματα ή ρύπανση στο περιβάλλον.
- ο Κανονισμός (ΕΚ) υπ' αριθμό 1980/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17^{ης} 2000 περί του αναθεωρημένου κοινοτικού συστήματος απονομής οικολογικού σήματος ή ecolabel (τα προϊόντα φέρουν λογότυπο το οποίο αναπαριστά μια μαργαρίτα)
- η Οδηγία 2001/95/ΕΚ και το Πρότυπο EN14682:2007, για ασφαλή από κορδόνια και κορδόνια περίσφιξης παιδικά ενδύματα

Επιπρόσθετα, σχετικά με προϊόντα ένδυσης, διεθνής εμβέλειας πρότυπα και πιστοποιήσεις είναι :

- το πρότυπο ISO 3758:2012 όσο αφορά σήμανση με τις οδηγίες πλύσης και το πρότυπο ISO 30023:2012 όσο αφορά τη σήμανση βιομηχανικής πλύσης
- η πιστοποίηση EOKO-TEC® για ασφαλή από χημικές ουσίες προϊόντα

5.2. Σήμανση σύνθεσης και οδηγίες συντήρησης κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων

Ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθμ. 1007/2011 εναρμονίζει τις ονομασίες υφανσίμων ινών, τη σήμανση κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και τη συναφή επισήμανση, μεταξύ Κρατών Μελών. Επίσης διευκολύνει την ταχύτερη έγκριση ονομασιών νέων υφανσίμων ινών που θα χρησιμοποιούνται συγχρόνως σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Εφαρμόζεται σε προϊόντα τα οποία περιέχουν 80% του βάρους ή περισσότερο σε υφάνσιμες ίνες.

Ο Κανονισμός τέθηκε σε ισχύ από 8 Μαΐου 2012. Η ένδειξη σήμανσης είναι υποχρεωτική σε όλες τις φάσεις βιομηχανοποίησης και στην εμπορία και διανομή των προϊόντων.⁴⁰

Σε διεθνή εμβέλεια, όσο αφορά τις σημάσεις ειδών ένδυσης και συγκεκριμένα τις οδηγίες συντήρησης, υπάρχουν διεθνή πρότυπα ISO του Διεθνούς Οργανισμού Τυποποίησης. Το πρότυπο ISO 3758:2012 αφορά τη σήμανση με τις οδηγίες πλύσης και το πρότυπο ISO 30023:2012 αφορά τη σήμανση βιομηχανικής πλύσης. Τα εν λόγω πρότυπα έχουν υιοθετηθεί σε πανευρωπαϊκό επίπεδο από την CEN (Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης), με το πρόθεμα EN και από τον Κυπριακό Οργανισμό Τυποποίησης με το πρόθεμα CYS.⁴¹

40 – Κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα: ονομασία υφανσίμων ινών και επισήμανση
ENTERPRISE AND INDUSTRY
<http://europa.eu>

41 – Κυπριακός Οργανισμός Τυποποίησης
Αναζήτηση στον Κατάλογο Προτύπων
<http://sms.cys.org.cy>

5.3. Σήμανση υποδημάτων

Έχοντας ως στόχο τη διευκόλυνση των συναλλαγών εντός της Κοινότητας και την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, η Οδηγία 94/11/ΕΚ καθορίζει τα ακριβή στοιχεία ενός κοινού συστήματος επισήμανσης για τα υποδήματα και καθιερώνει ένα σύστημα που μειώνει τους κινδύνους απάτης μέσω αναφοράς της ακριβούς φύσεως των υλικών που χρησιμοποιούνται στα κύρια μέρη των υποδημάτων.

Σύμφωνα με την Οδηγία 94/11/ΕΚ, τα υποδήματα όταν διατίθενται στο εμπόριο πρέπει να φέρουν επισήμανση η οποία περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τη σύνθεση των τριών μερών τους, ήτοι: Επάνω μέρος, φόδρες και σόλα. Η σύνθεση των μερών του υποδήματος πρέπει να δηλώνεται, είτε μέσω εικονογραμμάτων είτε βάσει γραπτών ενδείξεων.

Στην επισήμανση πρέπει να γίνεται αναφορά στο υλικό που αποτελεί τουλάχιστον:

- Το 80% της επιφάνειας του επάνω μέρους
- Το 80% της επιφάνειας των φοδρών του υποδήματος
- Το 80% του όγκου της σόλας

Εάν κανένα από τα υλικά δεν αποτελεί τουλάχιστον το 80% του επισημανόμενου μέρους του υποδήματος, οι πληροφορίες πρέπει να δίνονται για τα δύο κυριότερα υλικά από τα οποία αυτό αποτελείται.

Οι πληροφορίες πρέπει να παρέχονται επί του υποδήματος και σε ένα τουλάχιστον υπόδημα ανά ζεύγος. Αυτό μπορεί να γίνεται με εκτύπωση, επικόλληση, ανάγλυφη αποτύπωση ή με την χρησιμοποίηση προσαρτημένης ετικέτας⁴².

42 - Footwear Reference document
ENTERPRISE AND INDUSTRY
<http://ec.europa.eu>

5.4. Ασφαλή από επικίνδυνες χημικές ουσίες προϊόντα

Μέσω του Κανονισμού υπ' αριθμό EC 1907/2006 "REACH", η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει το δικαίωμα να προστατεύσει ή να περιορίσει τη χρήση ουσιών που θεωρεί ότι είναι υψηλής επικινδυνότητας για τον άνθρωπο ή που μπορούν να προκαλέσουν βλάβες σε οικοσυστήματα ή ρύπανση στο περιβάλλον. Μέσω του Κανονισμού προωθούνται, εναλλακτικές μέθοδοι ελέγχου, η ελεύθερη κυκλοφορία ουσιών που έχουν ελεγχθεί στην Ενιαία Αγορά, η ανταγωνιστικότητα και η καινοτομία.

Τα πλήρη στοιχεία των χημικών ουσιών πρέπει να καταγράφονται και να καταχωρούνται σε φάκελο από τις ίδιες τις χημικές βιομηχανίες, ή τους εισαγωγείς των χημικών ουσιών, σε κάθε χώρα. Οι ίδιες οφείλουν να κάνουν και την εκτίμηση των κινδύνων για την υγεία και ασφάλεια των εργαζομένων, των χρηστών και των καταναλωτών.

Επισημώς ο Κανονισμός REACH τέθηκε σε ισχύ από την 1^η Ιουνίου 2007⁴³.

Απαραίτητη προϋπόθεση στην κατάρτιση τεχνικών προδιαγραφών για προμήθεια κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, μέσω δημοσίων συμβάσεων, είναι η τεχνική παράμετρος ελέγχου για επικίνδυνες αρωματικές αμίνες βάσει του Κανονισμού REACH.

43 - Chemicals- REACH- Registration, Evaluation, Authorization and Restriction of Chemicals
ENTERPRISE AND INDUSTRY
<http://ec.europa.eu>

Σχετικός για ασφαλή από επικίνδυνες χημικές ουσίες κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα προϋπήρχε ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1980/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17^{ης} 2000, ο οποίος καθιέρωσε ένα οικολογικό σήμα (ecolabel) για προαγωγή των προϊόντων που μπορούν να περιορίσουν τις αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, σε σύγκριση με άλλα προϊόντα της ίδιας κατηγορίας.

Ο παραγωγός, ο εισαγωγέας, ο φορέας παροχής υπηρεσιών, οι ασχολούμενοι με τη λιανική διαχείριση ή την εμπορία, δύνανται να υποβάλουν αίτηση απονομής του σήματος στον αρμόδιο φορέα που ορίζεται από το Κράτος Μέλος στο οποίο παράγεται το προϊόν ή διατίθεται στην αγορά για πρώτη φορά ή εισάγεται από τρίτη χώρα. Η αρμόδια αρχή ελέγχει κατά πόσο το προϊόν ανταποκρίνεται στα κριτήρια του οικολογικού σήματος και αποφασίζει αν θα απονεμηθεί το σήμα αυτό. Ο αρμόδιος οργανισμός συνάπτει σύμβαση με τον αιτούντα, όσο αφορά τις προϋποθέσεις χρήσης του σήματος.

Οι αιτήσεις απονομής του οικολογικού σήματος συνεπάγονται καταβολή ειδικού τέλους. Η χρήση του σήματος προϋποθέτει επίσης την καταβολή ετήσιου τέλους εκ μέρους του χρήστη. Κάθε προϊόν στο οποίο απονέμεται το οικολογικό σήμα αναγνωρίζεται από λογότυπο το οποίο αναπαριστά μια μαργαρίτα⁴⁴.

Σε διεθνή εμβέλεια καθιερώθηκε η σηματοδότηση προϊόντος με την ετικέτα "Ύφασμα Εμπιστοσύνης" OEKO-TEX®. Η σηματοδότηση OEKO-TEX® αναπτύχθηκε από το Αυστριακό Ινστιτούτο Textil Research Institute (ÖTI) και το Γερμανικό Ινστιτούτο Hohenstein Research Institute από το 1992. Πιστοποιήσεις εκδίδονται, μετά από σχετικούς ελέγχους, από εξουσιοδοτημένα ινστιτούτα. Η πιστοποίηση OEKO-TEX® έχει διάρκεια ισχύος 12 μηνών.

Η πιστοποίηση προϊόντος σύμφωνα με το πρότυπο OEKO-TEX® προσφέρει για όλες τις βαθμίδες της κλωστοϋφαντουργικής αλυσίδας ένα βέλτιστο όργανο για τη διασφάλιση ποιότητας. Επιτυγχάνεται η πιστοποίηση ακόμα και σε προϊόντα σε έντονους χρωματισμούς, ιδιότητες εύκολης φροντίδας και μεγάλης διάρκειας ζωής⁴⁵.

Η πλέον ασφαλής κατηγορία, ακόμα και για τα ενδύματα βρεφών, είναι το OEKO-TEX® Standard 100.

Η προσκόμιση πιστοποίησης OEKO-TEX® αποτελεί εργαλείο αξιολόγησης, για ασφαλή από επικίνδυνες ουσίες κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, κατά την αξιολόγηση προσφορών σε διαγωνισμούς δημοσίων συμβάσεων.

44 - ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΑ
<http://europa.eu/legislation>

45 - Why OEKO-TEX®
<https://www.oeko-tex.com>

5.5. Ασφαλή από κορδόνια περίσφιξης παιδικά ενδύματα

Η συμμόρφωση στο Πρότυπο EN14682:2007 για κορδόνια και κορδόνια περίσφιξης στα παιδικά ενδύματα με τη γενική επιταγή ασφάλειας της οδηγίας 2001/95/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, αποφασίστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 29 Μαρτίου 2011⁴⁶.

Προϊόντα που δεν πληρούν την Οδηγία 2001/95/ΕΚ και το Πρότυπο EN14682:2007, αποσύρονται άμεσα μέσω κοινοποίησης στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Ταχείας Ανταλλαγής Πληροφοριών για Επικίνδυνα Προϊόντα που δεν είναι Τρόφιμα "GRAS-RAPEX". Αρμόδια αρχή στην Κύπρο για τη λειτουργία και διαχείριση του συστήματος είναι η Υπηρεσία Ανταγωνισμού και Προστασίας Καταναλωτών (Υ.Α.&Π.Κ.). Επικίνδυνα προϊόντα που εντοπίζονται αποσύρονται άμεσα από τις αγορές των διαφόρων Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁴⁷.

46 – ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 29^{ης} Μαρτίου 2011 για τη συμμόρφωση του προτύπου EN 14682:2007 για κορδόνια και κορδόνια περίσφιξης στα παιδικά ενδύματα με τη γενική επιταγή ασφάλειας της οδηγίας 2001/95/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και τη δημοσίευση των στοιχείων αναφοράς του προτύπου στην Επίσημη Εφημερίδα
Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 30.3.2011

47 - Κυπριακή Δημοκρατία, Υπουργείο Εμπορίου Βιομηχανίας & Τουρισμού
<http://www.mcit.gov.cy>

6. Εμπειρική έρευνα

6.1. Εισαγωγή/μεθοδολογία

Η συμμόρφωση σε Κανονισμούς, Οδηγίες και Πρότυπα είναι απαραίτητη για την επίτευξη ανταγωνιστικότητας σε μια διευρυμένη, σε παγκόσμιο επίπεδο αγορά. Επιπρόσθετα στην ιστορική αναδρομή που έχει γίνει και την επισήμανση δυνατοτήτων που προσφέρονται για αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμό, αρωγός στη δημιουργία μιας πληρέστερης εικόνας όσο αφορά την υπάρχουσα κατάσταση στη βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης, είναι η διεξαγωγή εμπειρικής έρευνας.

Για τη διεξαγωγή της έρευνας δημιουργήθηκε ένα μακροσκελές ερωτηματολόγιο το οποίο απευθυνόταν σε ιδιοκτήτες βιομηχανικών μονάδων και βιοτεχνιών. Το ερωτηματολόγιο απαντήθηκε με αποστολή στην ηλεκτρονική διεύθυνση των επιχειρήσεων, αφού προηγήθηκε τηλεφωνική ενημέρωση και συνεννόηση. Σε κάποιες περιπτώσεις το ερωτηματολόγιο απαντήθηκε με προσωπική συνέντευξη.

Διερευνήθηκαν οι εξής ενότητες:

- Επιχειρηματική δομή
- Ανταγωνισμός
- Αναβάθμιση και δανειοδότηση
- Αναπτυξιακά και εκπαιδευτικά προγράμματα στα πλαίσια της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Κανονισμοί, Οδηγίες, Πρότυπα, Πιστοποιήσεις και Σημάνσεις που εφαρμόζονται στην Ενιαία Ευρωπαϊκή & Διεθνή Αγορά

Σημειώνεται ότι το ερωτηματολόγιο καταρτίστηκε, όχι μόνο για να συλλέξει πληροφόρηση, αλλά και για να δώσει στους αποδέκτες μια εμπειριστατωμένη σφαιρική εικόνα όσο αφορά τις νέες προοπτικές.

6.2. Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Η μεταποιητική δραστηριότητα στον κλάδο ένδυσης-υπόδησης καταγράφει μια δραματική μείωση. Πολλές βιομηχανικές μονάδες έχουν τερματίσει ή αναστείλει την παραγωγή. Πολλοί ιδιοκτήτες μονάδων μεταποίησης δεν θέλησαν να συμμετάσχουν στην έρευνα λόγω τερματισμού των εργασιών τους. Παρόλο που η δραστηριότητα στον κλάδο έχει σχεδόν σβήσει, εντοπίστηκαν γύρω στις τριάντα βιομηχανίες/βιοτεχνίες και επιτεύχθηκε η συμπλήρωση είκοσι ερωτηματολογίων.

Απαντήθηκαν, τόσο ερωτηματολόγια που αποστάλθηκαν με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, όσο και κατόπιν προσωπικής συνέντευξης.

6.2.1 Επιχειρηματική δομή

95% των ερωτηματολογίων απαντήθηκαν από εταιρείες και 5% από φυσικά πρόσωπα. Όσο αφορά το έτος ίδρυσης της εταιρείας ή έναρξης δραστηριότητας:

10 % των επιχειρήσεων άρχισαν δραστηριότητα από το 2000 και μετά

35 % των επιχειρήσεων άρχισαν δραστηριότητα μεταξύ του 1990 – 1999

20 % των επιχειρήσεων άρχισαν δραστηριότητα μεταξύ του 1980 – 1989

35 % των επιχειρήσεων άρχισαν δραστηριότητα πριν το 1979

Η έρευνα κάλυψε μια μεγάλη γκάμα δραστηριοτήτων. Υπήρχαν επιχειρήσεις που δήλωσαν περισσότερες από μία δραστηριότητες. Συμπεριλαμβάνονται οι πιο κάτω τομείς:

- Υψηλή ραπτική (4 επιχειρήσεις)
- Γυναικεία ένδυση (5 επιχειρήσεις)
- Αντρίκια ένδυση (8 επιχειρήσεις)
- Παιδική ένδυση (4 επιχειρήσεις)
- Υπηρεσιακές στολές (9 επιχειρήσεις)
- Σχολικές στολές (1 επιχείρηση)
- Πλεκτά είδη (1 επιχείρηση)
- Εσώρουχα (1 επιχείρηση)
- Υποδηματοποιία (3 επιχειρήσεις)
- Σόλες υποδημάτων – τακούνια – πάτοι (2 επιχειρήσεις)
- Τσάντες (2 επιχειρήσεις)
- Υφαντές ετικέτες & σήματα (1 επιχείρηση)
- Αθλητικά (1 επιχείρηση)
- Στρατιωτικά/κυνηγετικά (1 επιχείρηση)
- Καπέλα-πηλήκια-τζόκεϊ (1 επιχείρηση)
- Δέρματα (1 επιχείρηση)
- Ζώνες δερμάτινες (1 επιχείρηση)
- Κεντήματα (1 επιχείρηση)
- Λευκά είδη (1 επιχείρηση)

Όσο αφορά το προσωπικό που απασχολείται στον κλάδο ένδυσης-υπόδησης, καταγράφηκε ποσοστό 36 % ανδρών και 64 % γυναικών.

Εκ των ανδρών,

- 18 % είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- 50 % είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
- 32 % είναι απόφοιτοι πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Εκ των γυναικών,

- 12 % είναι απόφοιτες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- 56 % είναι απόφοιτες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
- 32 % είναι απόφοιτες πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Επίσης,

- 50 % των επιχειρήσεων εργοδοτούν 1-4 άτομα
- 15 % των επιχειρήσεων εργοδοτούν από 5-9 άτομα
- 10 % των επιχειρήσεων εργοδοτούν από 10-14 άτομα
- 25 % των επιχειρήσεων εργοδοτούν από 15-29 άτομα

Εκ του συνόλου των εργαζομένων στο κλάδο, έχει καταγραφεί ότι:

- 1 % είναι μέχρι 25 ετών
- 14 % είναι μεταξύ 26-35 ετών
- 25 % είναι μεταξύ 36-45 ετών
- 41 % είναι μεταξύ των 46-55 ετών
- 19 % είναι πέραν των 56 ετών

6.2.2 Ανταγωνισμός

Ποσοστό 10 % των ερωτώμενων δήλωσαν ότι έχουν μεταφέρει μεταποιητική δραστηριότητα στο εξωτερικό. Το ποσοστό του κύκλου εργασιών που έχει μεταφερθεί κυμαίνεται από 80% σε 90% .

Σχολιάστηκε ότι η μεταφορά έγινε για εξεύρεση πιο οικονομικού κόστους λειτουργίας συμπεριλαμβανομένου του εργατικού κόστους.

Ποσοστό 65% των ερωτώμενων δήλωσαν ότι αντιμετωπίζουν προβλήματα στην εξεύρεση ή προμήθεια πρώτων υλών.

Για τον κλάδο ένδυσης, ως σημαντικότερες πρώτες ύλες καταγράφηκαν υφάσματα, κλωστές, φερμουάρ, κουμπιά, νήματα, κορδέλες, δανδέλες, ταφτάδες, τούλι, πολύτιμες πέτρες, φερμουάρ, ζαχαρούλι, πλαστικό "vinyl" και "PVC", όλα εκ των οποίων είναι εισαγόμενα τόσο από χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και από τρίτες χώρες.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις δεν υπάρχουν πλέον πολλοί μεταπωλητές στην αγορά με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ποικιλία, σε μοντέρνες γραμμές και να έχουν δημιουργηθεί μονοπωλιακές καταστάσεις με συγκριτικά ακριβότερα προϊόντα σε σχέση με την αγορά της Ευρώπης. Επισημάνθηκε το γεγονός ότι για κάποιες παραγγελίες απαιτούνται μεγάλες ποσότητες. Επιπλέον, συνεπάγεται και κόστος μεταφορικών.

Αναφέρθηκε ότι με το κλείσιμο του μοναδικού βαφείου στην Κύπρο δεν υπάρχουν πλέον οι δυνατότητες βαφής μικρών ποσοτήτων υφάσματος.

Για τον κλάδο υπόδησης, ως σημαντικότερες πρώτες ύλες καταγράφηκαν δέρματα, σόλες, δερμάτινες φόδρες, θερμοπλαστικό λάστιχο (PVC), σόλες, φίπρες, χαρτόνια, όλα εκ των οποίων εισάγονται κυρίως από Ελλάδα και Ιταλία.

Όλες οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην κατασκευή υποδημάτων δήλωσαν ότι αντιμετωπίζουν προβλήματα στην εξεύρεση πρώτων υλών, λόγω της συρρίκνωσης της βιομηχανίας, καθώς τίποτε δεν προσφέρεται πλέον στην τόπια αγορά και είναι υποχρεωμένοι να εισάγουν τα πάντα.

Σημειώνεται ότι για τσάντες και ζώνες, ως σημαντικότερες πρώτες ύλες καταγράφηκαν δέρματα, γόμες, φερμουάρ, κλωστές, μεταλλικά διακοσμητικά, πλαστικά "PU" και νάιλον. Τα δέρματα εισάγονται κυρίως από Ελλάδα και Ιταλία. Ωστόσο, τα μεταλλικά διακοσμητικά μπορούν να εξευρεθούν σε συμφέρουσες τιμές από την Κίνα.

Τόσο για τον κλάδο ένδυσης, όσο και για τον κλάδο υπόδησης, βασικές βιομηχανίες για την καθετοποιημένη γραμμή παραγωγής, όπως βαφεία, βυρσοδεψία, κατασκευής σόλας, έχουν τερματίσει τις εργασίες τους λόγω αδυναμίας μιας ουσιαστικής περιβαλλοντικής επίδοσης.

Όσο αφορά τη διαφήμιση, ως ο πλέον διαδεδομένος τρόπος έχει καταγραφεί το διαδίκτυο.

Συγκεκριμένα:

Μέσο διαφήμισης	Ποσοστό επιχειρήσεων που το χρησιμοποιούν
Τηλεόραση	20 %
Ραδιόφωνο	10 %
Εφημερίδες και περιοδικά	35 %
Διαφημιστικές πινακίδες	25 %
Διαδίκτυο	45 %
Διαφημιστικά φυλλάδια	5 %
Εκθέσεις	5 %
SMS	5 %

Ως η πλέον διαδεδομένη μέθοδος προώθησης των προϊόντων, έχει καταγραφεί η μέθοδος μέσω χοντρικών πωλήσεων.

Μέθοδος προώθησης προϊόντων στην αγορά	Ποσοστό επιχειρήσεων που την χρησιμοποιούν
μέσω καταστημάτων λιανικής πώλησης	45 %
μέσω χονδρικών πωλήσεων/μεταπωλητών	75 %
μέσω εκθέσεων	40 %
μέσω διαδικτύου	65 %

Έχουν γίνει σχόλια για το κόστος, καθώς λόγω οικονομικής περισυλλογής δεν γίνεται διαφήμιση όπως σε πιο παλιά χρόνια. Επίσης αναφέρθηκε ότι η προώθηση προϊόντων μέσω εκθέσεων δεν είναι πλέον συμφέρουσα. Πολλοί εξαρτώνται μόνο στις προσωπικές επαφές για τη διαφήμιση των προϊόντων τους.

Στο τομέα υποδηματοποιίας, παρατηρείται ότι οι επιχειρήσεις διαθέτουν καταστήματα λιανικής πώλησης, όπου υπάρχει συνδυασμός πωλήσεων των προϊόντων που οι ίδιοι παράγουν με εισαγόμενα.

Μόνο 35 % των επιχειρήσεων έχουν αναφέρει εγχώριους ανταγωνιστές. Γίνεται αναφορά για ανταγωνισμό λόγω των εισαγόμενων προϊόντων από τρίτες χώρες.

Όσο αφορά τη μειωμένη ανταγωνιστικότητα που παρατηρείται για τα κυπριακά προϊόντα λόγω του ανταγωνισμού από χώρες με χαμηλά κόστη, 100 % των ερωτώμενων δηλώνουν ότι είναι λόγος απώλειας της ανταγωνιστικότητας και 85% διευκρίνισαν ότι είναι εξαιρετικά σημαντικός λόγος.

Ωστόσο καμία επιχείρηση δεν έχει προβεί σε καταγγελία για προϊόντα που αποτελούν αντικείμενο ντάμπινγκ καθώς σύμφωνα με τα σχόλια είτε δεν το γνώριζαν, ή δεν γνωρίζουν πως θα μπορούσαν να κινήσουν τέτοια διαδικασία, πιστεύουν ότι θα ήταν ανώφελο καθώς επίσης, πιστεύουν ότι η πηγή του αθέμιτου ανταγωνισμού είναι δύσκολο να εξευρεθεί.

Η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εκλαμβάνεται ως ο λόγος της φιλελευθεροποίησης του εμπορίου και του ανταγωνισμού από προϊόντα πολύ χαμηλού κόστους. Βέβαια αυτό έγκειται σε Συμφωνίες με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου.

Ωστόσο, εύστοχος είναι ο προβληματισμός ότι παρόλο που υπάρχει μεγαλύτερη αγοραστική δυνατότητα για απόκτηση προϊόντων χαμηλού κόστους από τρίτες χώρες, το Κράτος τώρα επιβαρύνεται με ανεργιακά επιδόματα, απώλεια φόρων και κοινωνικών ασφαλίσεων.

Όσο αφορά τα εργατικά κόστη στην Κύπρο, οι επιχειρηματίες θεωρούν την Νομοθεσία ως άδικη και υπέρ του εργοδοτούμενου καθώς σχολιάστηκε ότι μισθοί και ωφελήματα διατηρήθηκαν ψηλά όπως αυτά αποκτήθηκαν τις δεκαετίες του 80 και 90 και ότι οι Συντεχνίες δεν υποχώρησαν όταν άρχισε να μειώνεται ο κύκλος εργασιών. Αναφέρθηκε ότι οι απαιτήσεις των Συντεχνιών είναι παράλογες για τη σημερινή πραγματικότητα. Επίσης, αναφέρθηκε ότι πριν οποιαδήποτε απόλυση, σε περίπτωση που δεν υπάρχει εργασία, επιβάλλονται οκτώ συνεχόμενες εβδομάδες εργοδότησης και έτσι γίνεται ανάληψη μη προσοδοφόρων εργασιών για μερική κάλυψη του κόστους.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο κύριος προβληματισμός των ερωτώμενων είναι η άμεση εξεύρεση αγοράς και πελατών, τόσο για να μην αναγκαστούν να προβούν και σε περαιτέρω απολύσεις του προσωπικού που έχει απομείνει αλλά και να αξιοποιήσουν εξοπλισμό υψηλού κόστους.

Όσο αφορά τις επιπτώσεις λόγω γραφειοκρατίας του δημοσίου, 95% των ερωτώμενων δηλώνουν ότι υφίστανται και κατά μέσο όρο δηλώνουν ότι αυτές υφίστανται σε μικρό βαθμό.

Όσο αφορά τις επιπτώσεις λόγω μη ευνοϊκών όρων δανειοδότησης και των υψηλών επιτοκίων 90% των ερωτώμενων δηλώνουν ότι υφίστανται, με τη συντριπτική πλειοψηφία των ερωτώμενων να πιστεύουν ότι αυτές είναι σημαντικός έως εξαιρετικά σημαντικός λόγος.

Όσο αφορά τις επιπτώσεις του υψηλού κόστους ενέργειας, όλοι οι ερωτώμενοι αναφέρουν ότι αυτές υφίστανται, με 80% των ερωτώμενων να πιστεύουν ότι αυτές είναι σημαντικός έως εξαιρετικά σημαντικός λόγος.

Επιπρόσθετα, ερωτώμενοι που δραστηριοποιούνται στην κατασκευή στολών, ανέφεραν τον έλεγχο ποιότητας που διενεργείται στα προϊόντα, ως εξαιρετικά σημαντικό λόγο για απώλεια της ανταγωνιστικότητας των κυπριακών προϊόντων.

Όσο αφορά την εγγραφή σε επαγγελματικό σύνδεσμο, εκ των ερωτώμενων:

- 45 % είναι εγγεγραμμένοι στο ΚΕΒΕ
- 25 % είναι εγγεγραμμένοι στο ΟΕΒ
- 5 % είναι εγγεγραμμένοι στο Σύνδεσμο Σχεδιαστών Μόδας (ΚΕΒΕ)
- 5 % είναι εγγεγραμμένοι στο Σύνδεσμο Δερμάτινων & Ταξιδιωτικών Ειδών (ΟΕΒ)
- 45 % δεν είναι εγγεγραμμένοι σε κανένα Σύνδεσμο

6.2.3 Αναβάθμιση και δανειοδότηση

Αναβάθμιση

Μόνο 15% των ερωτώμενων δήλωσαν ότι έχουν πιστοποιηθεί με ISO 9001:2008, όσο αφορά τη διαχείριση ποιότητας.

Έγιναν σχόλια για τις πιο πάνω πιστοποιήσεις ότι δεν είναι αναγκαίες κατά περίπτωση, και ότι είναι δαπανηρή διαδικασία και μάταια για μια βιομηχανία σχεδόν ανύπαρκτη.

Σχολιάστηκε ότι για την απόκτηση της πιστοποίησης ISO 9001:2008, χρειάζεται μεγάλος αριθμός προσωπικού ούτως ώστε να γίνεται σαφής καταμερισμός εργασιών.

Αναφέρθηκε ότι κατασκευαστές υφασμάτων και κλωστών, με τους οποίους συνεργάζονται, είναι πιστοποιημένοι με το εν λόγω πρότυπο.

Όσο αφορά τα πρότυπο OHSAS 18001: 2007 (ΕΛΟΤ 1801) που αφορά συστήματα διαχείρισης της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία καθώς επίσης την εκούσια συμμετοχή σε κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου EMAS /CYS EN ISO 14001, διαπιστώθηκε ότι καμία επιχείρηση δεν έχει πιστοποιηθεί.

Ωστόσο αναφέρθηκε ότι το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων θέτει οδηγίες και κανονισμούς όσο αφορά την ασφάλεια και την υγεία στον χώρο εργασίας.

Δανειοδότηση

Όσο αφορά τη σύναψη δανείων για αναβάθμιση της μεταποιητικής δραστηριότητας έχουν καταγραφεί τα ακόλουθα:

Μόνο 5 % των επιχειρήσεων έχουν επωφεληθεί από το Πρόγραμμα "Progress" για χρηματοδότηση με ποσό μέχρι €25.000,00.

Καμία επιχείρηση δεν έχει επωφεληθεί από το Πρόγραμμα Χρηματοδότησης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, με ποσό μεταξύ € 50.000,00 - € 850.000,00:

Αναφέρθηκαν ως ανασταλτικοί παράγοντες, η μη ενημέρωση, η γραφειοκρατία που απαιτείται, τα επιτόκια που είναι ψηλά και δυσανάλογα και οι μη απαράδεκτοι όροι. Επίσης αναφέρθηκε ότι, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θεωρούν τις δανειοδοτήσεις για τη βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης ως υψηλού κινδύνου.

Επιπρόσθετα, στα πιο πάνω προγράμματα, τα τελευταία δέκα χρόνια, δήλωσαν ότι έχουν δανειοδοτηθεί 55 % των ερωτώμενων. Δηλώθηκαν επιτόκια ως ακολούθως:

- 6,75 % από Λαϊκή Τράπεζα
- 7,75% από Alfa Bank
- 9 % από Συνεργατική
- 10,45% από Ελληνική Τράπεζα
- Όσο αφορά τα επιτόκια σε σχέση με την Τράπεζα Κύπρου , αναφέρθηκαν ποσοστά από 8%, 6-7% με επιπλέον 5% πάνω στην υπέρβαση, 7,5% όπου σχολιάστηκε ότι με τις διάφορες χρεώσεις το τελικό επιτόκιο κυμαίνεται μεταξύ 11-12 %. Επίσης, αναφέρθηκε ότι με όλα τα έξοδα επιβάρυνσης και με τα στενά χρονικά περιθώρια αποπληρωμής (5 χρόνια) τα επιτόκια έφτασαν μέχρι 15% ή και 18%.

6.2.4 Αναπτυξιακά και εκπαιδευτικά προγράμματα στα πλαίσια της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Αναπτυξιακά προγράμματα

Σύμφωνα με τις απαντήσεις, μόνο μια επιχείρηση επωφελήθηκε από ένα πρόγραμμα τύπου "DE Minimis" και μια άλλη επιχείρηση επωφελήθηκε από το Σχέδιο Επιχορήγησης Κυπριακών Βιομηχανιών για Συμμετοχή στη Διεθνή Έκθεση.

Γενικά, η βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης δεν φαίνεται να έχει επωφεληθεί από τα Σχέδια.

Σχολιάστηκε ωστόσο ότι δεν υπάρχει ενημέρωση, ότι τα Σχέδια προϋποθέτουν χρονοβόρες διαδικασίες και γραφειοκρατία, ότι δεν χρειάζονται ή ότι δεν μπορούν να εφαρμοστούν ανάλογα κατά περίπτωση καθώς επίσης, ότι δεν υπάρχουν κίνητρα για περαιτέρω ανάπτυξη λόγω μη τοπικού ενδιαφέροντος για τις εγχώριες βιομηχανίες.

Σημαντική είναι η επισήμανση που έχει γίνει ότι θα ήταν προτιμότερο να γίνεται επιχορήγηση κατά 100% σε επιλεγμένες και στοχευόμενες φάσεις καθετοποίησης, παρά να γίνονται επιχορηγήσεις στα επίπεδα του 30%, οι οποίες ουσιαστικά δεν προσελκύουν καθώς δεν υπάρχει η ανάλογη τεχνοοικονομική έκθεση βιωσιμότητας και ανάπτυξης.

Όσο αφορά το πρόγραμμα Επιχορήγησης Κυπριακών Βιομηχανιών για Συμμετοχή στη Διεθνή Έκθεση Κύπρου, σχολιάστηκε ότι υπάρχουν γενικά απαράδεκτοι όροι και προϋποθέσεις και ότι είναι πολυδάπανο και χωρίς κανένα αποτέλεσμα.

Εκπαιδευτικά προγράμματα ΑνΑΔ

Όσο αφορά τα εκπαιδευτικά προγράμματα που προσφέρονται από την Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού:

Μόνο 25% των επιχειρήσεων έχουν συμμετάσχει στο "Μονοεπιχειρησιακό Πρόγραμμα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης":

Από τις εκπαιδεύσεις που αναφέρθηκαν μόνο μία έχει διεξαχθεί στο εξωτερικό.

Στις αρνητικές απαντήσεις έγιναν σχόλια για μη ενημέρωση, έλλειψη χρόνου αλλά και γραφειοκρατία.

Μόνο μία επιχείρηση έχει επωφεληθεί από το "Σχέδιο Στελέχωσης Επιχειρήσεων με Απόφοιτους Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης"

Σχολιάστηκε ότι δεν χρειάζεται ή/και ότι είναι περιττό καθώς έχει μειωθεί ο κύκλος εργασιών. Επίσης σχολιάστηκε ότι δεν υπάρχει σχετική ενημέρωση.

Επίσης, καμία επιχείρηση δεν έχει επωφεληθεί από το "Έκτακτο Σχέδιο Στήριξης Ανέργων", διάρκειας τριών μηνών και με συμμετοχή στην εκπαίδευση των.

Σχολιάστηκε ότι δεν υπάρχει εργασία να προσφερθεί και ότι οι όροι του σχεδίου είναι απαράδεκτοι. Επίσης σχολιάστηκε ότι δεν υπάρχει σχετική ενημέρωση.

Η ίδια εικόνα δόθηκε και για το σχέδιο "Βελτίωση της Απασχολησιμότητας των Ανέργων" μέσω του οποίου προσφέρεται η ευκαιρία για εργασιακή πείρα διάρκειας 10 εβδομάδων. Καμία επιχείρηση δεν έχει επωφεληθεί από το πρόγραμμα.

Σχολιάστηκε ότι δεν υπάρχει εργασία να προσφερθεί καθώς επίσης ότι δεν έγινε καμία προσέγγιση από ενδιαφερόμενους. Επίσης σχολιάστηκε ότι δεν υπάρχει σχετική ενημέρωση.

Εκπαιδευτικά προγράμματα ΚΕΠΑ

Όσο αφορά τα εκπαιδευτικά προγράμματα που προσφέρονται από το Κέντρο Παραγωγικότητας:

Καμία επιχείρηση δεν έχει επωφεληθεί από "Σχέδιο Χορηγιών για Ένταξη στην Απασχόληση με Ευέλικτες Ρυθμίσεις".

Όσο αφορά το "Έργο Δικτυωθείτε και Εξελιχθείτε" , μόνο 5% των επιχειρήσεων έχει επωφεληθεί.

Σημειώνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτώμενων ανέφεραν ότι δεν υπάρχει σχετική ενημέρωση.

6.2.5 Κανονισμοί, Οδηγίες, Πρότυπα και Σημάνσεις για την Ενιαία και Διεθνή Αγορά

Σχετικά με την εκπόνηση προτύπων ηλεκτρονικού επιχειρείν της CEN, κανένας ερωτώμενος δεν έχει συμμετάσχει ως επιτηρητής.

Σχολιάστηκε ότι δεν γνώριζαν σχετικά ή ότι θα ήθελαν περισσότερες πληροφορίες.

Ποσοστό 45% των ερωτώμενων εξάγουν προϊόντα εντός της Ενιαίας Ευρωπαϊκής αγοράς,

Μόνο ποσοστό 25% των ερωτώμενων δραστηριοποιούνται με εξαγωγές προς τρίτες χώρες. σχολιάστηκε ότι παλαιότερα υπήρχαν εξαγωγές προς Αραβικές Χώρες, μια αγορά που απωλέσθηκε λόγω φτηνότερων προϊόντων από την Κίνα.

Μόνο 20% των επιχειρήσεων έχουν συνεργαστεί με εργαστήριο για έκθεση μηχανικών και χημικών ιδιοτήτων.

Όσο αφορά τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθμ.1007/2011 ο οποίος καθορίζει τις ονομασίες των υφανσίμων ινών και τη σήμανση της σύνθεσης των ινών των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, σχολιάστηκε ότι δεν υπάρχει σχετική ενημέρωση.

Όσο αφορά τη συμμόρφωση με την Οδηγία 2001/95/EK και το Πρότυπο EN14682:2007, για παιδικά ενδύματα ασφαλή από κορδόνια και κορδόνια Περίσφιξης, μία επιχείρηση που ασχολείται με μεταποίηση παιδικών ενδυμάτων δήλωσε ότι δεν συμμορφώνεται στη συγκεκριμένη οδηγία, καθώς δεν είχαν ενημερωθεί σχετικά. Σημειώνεται ότι η εν λόγω επιχείρηση δεν εξάγει εντός Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς.

Σχετικά με σημάνσεις για οδηγίες πλύσης ή βιομηχανικής πλύσης, μόνο 50 % των ερωτώμενων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο ένδυσης εφαρμόζουν τις οδηγίες σύμφωνα με τα πρότυπα, CYS EN ISO 3758:2012 (οδηγίες πλύσης) και CYS EN ISO 30023: 2012 (σήμανση βιομηχανικής πλύσης).

Σχολιάστηκε ότι η σήμανση γίνεται βάσει της σύνθεσης του υφάσματος, όπως αυτή γνωστοποιείται από τον εισαγωγέα του υφάσματος, καθώς επίσης με τη μορφή που καθορίζει ο παραγγελιοδότης.

Όλες οι ερωτώμενοι που δραστηριοποιούνται στην κατασκευή υποδημάτων, δήλωσαν ότι εφαρμόζουν την Οδηγία 94/11/EK, με εξαιρέσεις των περιπτώσεων που η κατασκευή γίνεται κατόπιν παραγγελίας.

Σημειώνεται ότι οι κατασκευαστές δερμάτινων τσαντών και ζωνών, τοποθετούν ανάγλυφη σήμανση "Real Leather - Made in Cyprus".

Ποσοστό 35 % των ερωτώμενων έχουν προσπαθήσει να έχουν επαφή με κάποια πρεσβεία στην Κύπρο για να προωθήσουν εξαγωγές.

Επιχειρήσεις δήλωσαν συνεργασία με Πρεσβείες χωρών της Ανατολικής Μεσογείου, της Ρωσίας και της Ελλάδας. Επίσης, αναφέρθηκε ότι έχουν γίνει προσπάθειες με πρεσβείες, χωρίς αποτέλεσμα.

Ποσοστό 25 % έχουν επιχειρήσει να έχουν επαφή με κυπριακή πρεσβεία στο εξωτερικό για να προωθήσουν εξαγωγές. Αναφέρθηκαν χώρες της Ανατολικής Μεσογείου, η Αγγλία, Η Γαλλία, η Ρωσία, η Ιταλία η Ελλάδα και η Γερμανία.

Σχολιάστηκε ωστόσο ότι, μετά τη δεκαετία του ενενήντα, πληροφόρηση και επαφές επιτυγχάνονται μέσω διαδικτύου.

Ποσοστό 8% των ερωτώμενων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ένδυσης και των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, δήλωσαν ότι η επιχείρησή τους έχει πιστοποιηθεί για χρησιμοποίηση της σήμανσης ecolabel (λογότυπο το οποίο αναπαριστά μια μαργαρίτα).

Ποσοστό 35% των επιχειρήσεων χρησιμοποιούν υφάσματα με την πιστοποίηση ΟΕΚΟ-TEC®

Ποσοστό 10% δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν επί μέρους μέρη δίκαιου εμπορίου "Fair trade".

7. Συμπεράσματα – Ανάλυση SWOT

7.1. Εισαγωγή

Η συμβολή της βιομηχανίας ένδυσης-υπόδησης στην κυπριακή οικονομία μειώθηκε σημαντικά. Προφανώς, οι παγκόσμιες εξελίξεις όσο αφορά τη σταδιακή φιλελευθεροποίηση του εμπορίου κατέστησαν καταστροφικές καθώς στα νέα δεδομένα ενός νέου γεωοικονομικού χάρτη που ξεδιπλώθηκε δεν υπήρξε προσαρμογή.

Επιπρόσθετα στην απώλεια χιλιάδων θέσεων εργασίας, τα προϊόντα που παράγονται δεν είναι ανταγωνιστικά καθώς οι τομείς κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, ειδών ένδυση και δερμάτινων ειδών, βρίσκονται στα χαμηλότερα επίπεδα καταμετρημένης παραγωγικότητας, σε σύγκριση με οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα στην κυπριακή βιομηχανία.

Η εμπειρική έρευνα που διεξήχθη, κατέδειξε μια απώλεια διαδοχής από νέους, αποκλεισμό από πανευρωπαϊκές διασυνδέσεις και εξελίξεις, έλλειψη διαρθρωτικών αλλαγών για αναβάθμιση, δυσβάστακτο κόστος ενέργειας και εργατικών, δυσμενή αντιμετώπιση από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, άγνοια για Κανονισμούς, Οδηγίες, Πρότυπα, Αναπτυξιακά και Εκπαιδευτικά Προγράμματα.

Οι Δυνατότητες, οι Αδυναμίες, οι Ευκαιρίες και οι Απειλές για την κυπριακή βιομηχανία ένδυσης/υπόδησης παρουσιάζονται και επεξηγούνται μέσω ανάλυσης SWOT (Strengths/Weaknesses/Opportunities/Threats) που ακολουθεί.

ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT

Κυπριακής βιομηχανίας ένδυσης/υπόδησης

	Βοηθητικά στην επίτευξη του σκοπού	Επιβλαβή στην επίτευξη του σκοπού
Εσωτερικό περιβάλλον	<u>Δυνατότητες (Strengths)</u> <ol style="list-style-type: none"> I. Εξάριετη υποδομή σε τηλεπικοινωνίες – δυνατότητα για ηλεκτρονικό επιχειρείν II. Συγχρηματοδοτούμενα αναπτυξιακά και εκπαιδευτικά προγράμματα III. ΕΕ και ερευνητικά προγράμματα IV. Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και προγράμματα δανειοδότησης MME V. Κύπρος – μικρό μέγεθος-ευελιξία VI. Υψηλό μορφωτικό επίπεδο 	<u>Αδυναμίες (Weaknesses)</u> <ol style="list-style-type: none"> I. Παραγωγή προϊόντων χαμηλής προστιθέμενης αξίας II. Έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με Κανονισμούς, Οδηγίες και Πρότυπα III. Πολύ υψηλό κόστος ηλεκτρικής ενέργειας και αυξημένο κόστος εργατικών IV. Υψηλά επιτόκια δανείων V. Απώλεια προστατευτισμού VI. Απώλεια φάσεων της καθετοποιημένης γραμμής παραγωγής VII. Έλλειψη διαδοχής VIII. Δυσκολία πρόσληψης αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
	<u>Ευκαιρίες (Opportunities)</u> <ol style="list-style-type: none"> I. Ένταξη στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά II. Ένταξη στην Ευρωζώνη III. Χρήση του κοινού δασμολογίου (TARIC) IV. Στρατηγικά σημαντική γεωγραφική θέση για διεξαγωγή εμπορίου V. ΕΕ και Στρατηγική της Λισσαβόνας VI. Κύπρος και Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου VII. Ένταξη της Ρωσίας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου VIII. Καλές διπλωματικές σχέσεις 	<u>Απειλές (Threats)</u> <ol style="list-style-type: none"> I. Φιλελευθεροποίηση εμπορίου, διείσδυση και επικράτηση αγορών με φθηνά εργατικά κόστη II. Ανοικτή οικονομία ευάλωτη σε οικονομικούς κλυδωνισμούς III. Προϊόντα δίχως πιστοποιήσεις και σημάνσεις για κυκλοφορία στην Ενιαία Ευρωπαϊκή και Παγκόσμια Αγορά. IV. Αθέμιτη χρήση φορολογικών μεθόδων ή διακρίσεων, δασμολογικά εμπόδια και δαπανηρές τελωνειακές διαδικασίες σε τρίτες χώρες
Εξωτερικό περιβάλλον (μακροπεριβάλλον)		

7.2. Δυνατότητες

I. Εξαιρετη υποδομή σε τηλεπικοινωνίες – δυνατότητα για ηλεκτρονικό επιχειρείν

Η εξαιρετη υποδομή τηλεπικοινωνιών που υφίσταται στην Κύπρο μπορεί να παράσχει τη δυνατότητα σε επιχειρήσεις να δικτυωθούν σε πρακτικές ηλεκτρονικού εμπορίου αποκτώντας ουσιαστικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Μέσω διαδικτύου μπορεί να γίνει διαφήμιση, προώθηση προϊόντων, εξεύρεση συνεργατών και αγορών, ανταλλαγή γνώσεων και τεχνογνωσίας.

Πληροφόρηση μπορεί να αντληθεί από θεσμούς που έχουν καθιερωθεί όπως:

- Τα υπό επεξεργασία πρότυπα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Τυποποίησης σχετικά με εφαρμογές ηλεκτρονικού εμπορίου³⁰.
- την ηλεκτρονική πλατφόρμα υπό την ονομασία "European Technology Platform, for the Future of Textiles Clothing"³².
- Το πρόγραμμα e-BIZ-TCF 2008-2010 (e-business textile – clothing – footwear) που εκπονήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή³¹.

II. Συγχρηματοδοτούμενα αναπτυξιακά και εκπαιδευτικά προγράμματα.

Τα αναπτυξιακά και εκπαιδευτικά προγράμματα τα οποία συγχρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Κυπριακή Δημοκρατία μπορούν να συνδράμουν στην αναδιάρθρωση και ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και στην κατάρτιση των εργαζομένων.

Η εφαρμογή των προγραμμάτων θα υλοποιηθεί μέσω του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) προσαρμοσμένα στις ιδιαιτερότητες και στις ανάγκες μας²⁷.

III. Ευρωπαϊκή Ένωση και ερευνητικά προγράμματα

Για την περίοδο 2014-2020 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εξαγγείλει δύο ερευνητικά προγράμματα για προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας, καθώς επίσης της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, ήτοι:

- HORIZON 2020, European Framework Programme for Research and Innovation⁴⁸
- COSME, Competitiveness of Industry and SMEs program⁴⁹

Τα Προγράμματα αυτά μπορούν να αξιοποιηθούν, μέσω μίας συντονισμένης προσπάθειας επιχειρήσεων και τριτοβάθμιων ιδρυμάτων.

IV. Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και προγράμματα δανειοδότησης ΜΜΕ

Μέσω των χρηματοδοτήσεων που πηγάζουν από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων μπορεί να επιτευχθεί η χρηματοδότηση μικρομεσαίων και πολύ μικρών επιχειρήσεων. Σε ισχύ είναι το πρόγραμμα "Progress"²⁶ για χρηματοδότηση με ποσό μέχρι €25.000,00, το οποίο υλοποιείται μέσω της Συνεργατικής Κεντρικής Τράπεζας.

V. Κύπρος – Ειδικά χαρακτηριστικά-μικρό μέγεθος

Η Κύπρος έχει τη δυνατότητα της ευελιξίας και άμεσης προσαρμοστικότητας λόγω του μικρού μεγέθους της⁵⁰.

Η σχετικά υψηλή ροπή προς την επιχειρηματικότητα μπορεί να αξιοποιηθεί αναβαθμίζοντας τα ποιοτικά στοιχεία της, με την ενθάρρυνση νέων μορφών συνεργασίας επιχειρήσεων (συστάδες επιχειρήσεων, εκκολαπτήρια) οι οποίες προωθούν την αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας. Το ευνοϊκό επιχειρησιακό περιβάλλον και οι ανεπτυγμένες υπηρεσίες, μπορούν να βοηθήσουν στην ενδυνάμωση της παραγωγικής βάσης⁵⁰.

Οι ραγδαίες και καταλυτικές εξελίξεις στην νέα τεχνολογία δίνουν την ευκαιρία σε ένα μικρό νησιώτικο κράτος, όπως είναι η Κύπρος, να αναπτύξει κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας σε όλο το φάσμα των παραγωγικών τομέων που είναι δυνατόν να αποτελέσουν πηγές μεγέθυνσης της οικονομίας⁵⁴.

VI. Υψηλό μορφωτικό επίπεδο

Το υψηλό μορφωτικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού μπορεί να αξιοποιηθεί για τον εκσυγχρονισμό και τη διαφοροποίηση της παραγωγικής βάσης, τόσο των Δευτερογενών όσο και των Τριτογενών Τομέων της οικονομίας, σε δραστηριότητες έντασης και υψηλής προστιθέμενης αξίας⁵⁰.

48 – RESEARCH & INNOVATION, Horizon 2020
European Commission
<http://ec.europa.eu/research/horizon2020>

49 – Programme for the Competitiveness of enterprises and SMEs (COSME) 2014-2020
European Commission
<http://ec.europa.eu/cip/cosme/>

50 - Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Αειφόρος Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητα" 2007-2013
Γραφείο Προγραμματισμού/ Προγραμματικά έγγραφα
Βασικά συμπεράσματα από την υφιστάμενη κοινωνικοοικονομική κατάσταση της Κύπρου
<http://www.structuralfunds.org.cy>

7.3. Αδυναμίες

I. Παραγωγή προϊόντων χαμηλής προστιθέμενης αξίας

Βάσει πρόσφατων στατιστικών στοιχείων, για τους τομείς των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, των ειδών ένδυσης και των δερμάτινων ειδών, καταμετράται μια παραγωγικότητα, με την έννοια της προστιθέμενης αξίας που παράγεται τόσο ανά εργαζόμενο όσο δια το εργατικό κόστος, η οποία βρίσκεται στα χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα στην κυπριακή βιομηχανία¹³.

Η χαμηλή παραγωγικότητα και προστιθέμενη αξία, είναι απότοκο της έλλειψης κεφαλαιουχικών επενδύσεων στον Κλάδο²².

II. Έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με Κανονισμούς, Οδηγίες και Πρότυπα

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας, πολλές επιχειρήσεις δεν είναι εγγεγραμμένες σε σύνδεσμο και καμία δεν έχει εγγραφεί σε κάποιο ευρωπαϊκό σύνδεσμο που θα της παραχωρούσε πρόσβαση σε γνώση, τεχνογνωσία και διασυνδέσεις.

Παρατηρείται άγνοια για Κανονισμούς, Οδηγίες και Πρότυπα. Σημειώνεται ότι η συμμόρφωση σε Κανονισμούς και Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι υποχρεωτική και τυχόν μη συμμόρφωση πιθανό να επιφέρει κυρώσεις.

Επιπρόσθετα, δεν έχουν υιοθετηθεί διεθνή πρότυπα και πιστοποιήσεις που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως εργαλεία ανταγωνιστικότητας, όπως το ISO 9001:2008 για διαχείριση ποιότητας, το OHSAS 18001: 2007 (ΕΛΟΤ 1801) που αφορά συστήματα διαχείρισης της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία καθώς επίσης την εκούσια συμμετοχή σε κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου EMAS /CYS EN ISO 14001.

III. Πολύ υψηλό κόστος ηλεκτρικής ενέργειας και αυξημένο κόστος εργατικών

Οι αυξημένοι λογαριασμοί ηλεκτρικού ρεύματος, αποδεικνύονται δυσβάστακτοι για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις στον κλάδο ένδυσης-υπόδησης όπου σύμφωνα με την εμπειρική έρευνα που διεξήχθη, όλοι οι ερωτώμενοι δήλωσαν ότι είναι σοβαρός ή και εξαιρετικά σοβαρός λόγος απώλειας της ανταγωνιστικότητας.

Αντίστοιχη βαρύτητα στην απώλεια της ανταγωνιστικότητας προσδίδεται και στα αυξημένο κόστος εργατικών και το πλήγμα που δεχόμαστε από τον ανταγωνισμό από χώρες με χαμηλά κόστη.

IV. Υψηλά επιτόκια δανείων

Τα επιτόκια που αναφέρθηκαν από κάποιες επιχειρήσεις είναι υψηλότερα από το μέσο όρο των επιτοκίων που παραχωρούνται προς επιχειρήσεις στην Κύπρο. Οι βιομηχανίες ένδυσης-υπόδησης αντιμετωπίζονται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ως επιχειρήσεις υψηλού κινδύνου.

Πέραν αυτού, το ύψος των επιτοκίων χρηματοδότησης επιχειρήσεων στην Κύπρο, για την περίοδο 2009-2011, κυμαίνεται κατά 2-3,5 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερα από τη διακύμανση των αντίστοιχων επιτοκίων χρηματοδότησης σε ολόκληρη την Ευρωζώνη²⁵.

V. Απώλεια προστατευτισμού

Κάποιες επιχειρήσεις δεν έχουν συμμετάσχει στην έρευνα καθώς έχουν τερματίσει τις εργασίες τους. Δήλωσαν ότι έχουν απολέσει κύκλο εργασιών λόγω κατακύρωσης προσφορών του Δημοσίου σε εταιρείες που κατασκευάζουν σε χώρες χαμηλού κόστους.

Η εγχώρια βιομηχανία τύχαινε προστασίας, κατά την αξιολόγηση, με ένα ποσοστό 20%, προβλεπόμενο στο άρθρο 9 του Βασικού Νόμου προστασίας⁵¹, νοουμένου ότι:

1. Το κόστος των εγχώριων υλικών, εργατικών και άλλων δαπανών που συνέβαλαν στην κατασκευή ή τη συναρμολόγηση ή μεταποίηση του τελικού προϊόντος ήταν ίσο το 25% του κόστους του τελικού προϊόντος και
2. Προέρχονταν από τις υφιστάμενες παραγωγικές ή κατασκευαστικές ή μεταποιητικές μονάδες των συγκεκριμένων προϊόντων που λειτουργούσαν στην Κύπρο τουλάχιστο κατά την ημερομηνία προκήρυξης του διαγωνισμού.

51 - Περί Προσφορών του Δημοσίου Νόμος του 1997 (Νόμος αρ. 102 (1) του 1997), όπως τροποποιήθηκε, και στους με βάση το άρθρο 31 (2), του νόμου αυτού εκδοθέντες Γενικούς Κανονισμούς. (Γενικοί Κανονισμοί του 1999 (ΚΔΠ 104/99). Τα δύο νομοθετήματα αναφέρονται ως ο Βασικός Νόμος και οι Γενικοί Κανονισμοί, αντίστοιχα.

Πηγή: Δημόσιος Διαγωνισμός Προσφορών με Ανοικτή Διαδικασία
Αρ. Προσφοράς 2003T0010
Τμήμα Κρατικών Αγορών και Προμηθειών

VI. Απώλεια φάσεων της καθετοποιημένης γραμμής παραγωγής

Βασικές βιομηχανίες, βασικές για την καθετοποιημένη γραμμή παραγωγής έχουν οδηγηθεί στον τερματισμό των εργασιών τους λόγω αδυναμίας περιβαλλοντικής επίδοσης.

Το μοναδικό βαφείο κλωστοϋφαντικών προϊόντων που υπήρχε έκλεισε. Δεν υπάρχει πλέον η δυνατότητα και η ευελιξία για βάνσιμο μικρών ποσοτήτων.

Επιπλέον δεν υπάρχει πλέον βυρσοδευείο. Τα δέρματα απλώς συντηρούνται για εξαγωγή. Μεγάλο είναι το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν κάποιες μεμονωμένες μονάδες μεταποίησης

υποδημάτων, που έχουν απομείνει, καθώς καμία πρώτη ύλη δεν παράγεται πλέον στην Κύπρο, επιπλέον δεν υπάρχει υποστηρικτικό περιβάλλον λόγω τερματισμού των εργασιών πολλών βιομηχανιών στον κλάδο.

VII. Έλλειψη διαδοχής

Παρατηρείται χαμηλό ποσοστό συμμετοχής πληθυσμιακών ομάδων κάτω των 35 ετών και σχεδόν καθόλου παρουσία νέων κάτω των 25 ετών. Αυτό μεταφράζεται ως έλλειψη διαδοχής στον κλάδο που θα έχει σαν επακόλουθο, εάν αυτό δεν ανατραπεί σε σύντομο χρονικό διάστημα, την απώλεια δεξιοτήτων και τεχνογνωσίας.

VIII. Δυσκολία πρόσληψης αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Παρατηρείται χαμηλό ποσοστό συμμετοχής αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Εκ των ανδρών, μόνο 18% είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ εκ των γυναικών, οι οποίες αποτελούν την πλειοψηφία των εργαζομένων στον Κλάδο, το αντίστοιχο ποσοστό είναι μόνο 12%.

7.4. Ευκαιρίες

I. Ένταξη στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά

Πολλές είναι οι ευκαιρίες για την Κυπριακή δημιουργικότητα εάν αξιοποιηθεί η ένταξη μας ως ισότιμος εταίρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Κυριότερη ευκαιρία η ένταξη στην Ενιαία Αγορά, μια αγορά πεντακοσίων εκατομμυρίων καταναλωτών.

Επιπλέον, σε μια προσπάθεια ενίσχυσης της ανάπτυξης, της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει νέες δράσεις όπως η απλούστευση στη μεταφορά των εμπορευμάτων, η μεγαλύτερη κινητικότητα πολιτών και επιχειρήσεων μέσω πρόσβασης σε χρηματοδότηση, οι πιο αποτελεσματικές ηλεκτρονικές συναλλαγές, η διαφάνεια τραπεζικών τελών³⁷.

II. Ένταξη στην Ευρωζώνη

Με την ένταξη στην Ευρωζώνη έχει εξουδετερωθεί ο συναλλαγματικός κίνδυνος στις συναλλαγές σε ευρώ και έχει εξασφαλιστεί διαφάνεια στις τιμές. Ταυτόχρονα, δίδεται ευκολότερη πρόσβαση των επιχειρήσεων στις κεφαλαιουχικές αγορές της Ευρωζώνης³⁹.

III. Χρήση του κοινού δασμολογίου (TARIC)

Μέσω της πρόσβασης στο κοινό και ολοκληρωμένο δασμολόγιο της Ευρωπαϊκή Κοινότητα "TARIC" υπάρχει πλήρης και άμεση πληροφόρηση για δασμούς και δασμολογικά μέτρα, για μέτρα εμπορικής πολιτικής, καθώς επίσης για απαγορεύσεις και περιορισμούς³⁸.

IV. Στρατηγικά σημαντική γεωγραφική θέση για διεξαγωγή εμπορίου

Η Κύπρος μπορεί να λειτουργήσει ως ένας διαμετακομιστικός σταθμός και ως ένα σημείο διεξαγωγής εμπορίου αξιοποιώντας το συγκριτικό πλεονέκτημα της γεωγραφικής της θέσης. Μιας στρατηγικά σημαντικής γεωγραφικής θέσης η οποία σε συνδυασμό τον εμπορικό στόλο εγγεγραμμένο στο Κυπριακό Νηολόγιο, την εξαιρετη υποδομή των τηλεπικοινωνιών, του οδικού δικτύου και των αεροδρομίων της, καθώς επίσης, τις καλές σχέσεις που έχει αναπτύξει με τα γειτονικά κράτη, δημιουργεί ένα ουσιαστικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

V. Ευρωπαϊκή Ένωση και Στρατηγική της Λισσαβόνας

Μέσω της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που πηγάζει από την κυρίαρχη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Ατζέντα της Λισσαβόνας, μπορούν να αντληθούν κονδύλια από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, με στόχο την υποστήριξη μικρομεσαίων επιχειρήσεων με μεταποιητική δραστηριότητα.

Η Πολιτική Συνοχής για την περίοδο 2014-2020 θα γίνει πιο αποτελεσματική και λιγότερο γραφειοκρατική με απλοποιημένες διαδικασίες και εναρμονισμένους κανόνες²⁸.

VI. Κύπρος και Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

Η Κυπριακή Δημοκρατία ως μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, συμμετέχει ενεργά στις σημαντικότερες δραστηριότητες και διαπραγματεύσεις της διεθνούς αυτής Κοινότητας. Τώρα ακολουθεί, συμπορευόμενη με τις θέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την εφαρμογή των διεθνών κανόνων και των προτύπων εμπορίου που δεσμεύονται να τηρούν όλοι οι εταίροι.

VII. Ένταξη της Ρωσίας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου

Η Ρωσία που μέχρι τώρα συνιστούσε μια ιδιαίτερα κερδοφόρο, αλλά και ιδιαίτερα προβληματική αγορά για τους ξένους επενδυτές, λόγω της γραφειοκρατίας και του κρατικού προστατευτισμού, έχει ενταχθεί στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και δεσμεύεται να εφαρμόσει διεθνείς κανόνες και πρότυπα εμπορίου.

Η ένταξη της Ρωσία στον ΠΟΕ, ανοίγει νέους ορίζοντες για την κυπριακή επιχειρηματικότητα εάν καταγραφεί και αποτιμηθεί η δυναμική που προσφέρεται στο σύνολο των σχέσεων μεταξύ Κύπρου-Ρωσίας.

VIII. Καλές διπλωματικές σχέσεις

Η Κύπρος διατηρεί πολύ καλές σχέσεις με μεγάλο αριθμό κρατών και η εξωτερική της πολιτική στοχεύει σε ενεργό συμμετοχή στις διαδικασίες που επιδιώκουν την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας, της ειρήνης, της σταθερότητας και της αειφόρου ανάπτυξης. Περαιτέρω υπήρξε άνοιγμα σειράς νέων Διπλωματικών Αποστολών σε χώρες σημαντικές με ιδιαίτερο στίγμα διεθνώς⁵², δημιουργώντας ευοίωνες συνθήκες ούτως ώστε να δοθεί έμφαση σε σχέσεις με τρίτες χώρες, πέρα από την παραδοσιακή διπλωματία, στην οικονομική διπλωματία.

52- ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
<http://www.mfa.gov.cy>

7.5. Απειλές

I. Φιλελευθεροποίηση εμπορίου και διεϊσδυση και επικράτηση αγορών με φθηνά εργατικά κόστη

Η κυπριακή βιομηχανία θα πρέπει να ανταπεξέλθει στις νέες πραγματικότητες όπως, η φιλελευθεροποίηση του εμπορίου και η κατάργηση των ποσοτώσεων.

Η οριστική κατάργηση των ποσοτικών περιορισμών στις εισαγωγές, που επήλθε από 1/1/2005, έδωσε την ευκαιρία να αναπτυχθεί ένας αδυσώπητος ανταγωνισμός από χώρες χαμηλού κόστους και κυρίως από την Κίνα³⁴.

II. Ανοικτή οικονομία ευάλωτη σε οικονομικούς κλυδωνισμούς

Όσο αφορά τη διάρθρωση της οικονομίας, το μερίδιο μεταποίησης στην παραγωγή και την απασχόληση έχει συρρικνωθεί λόγω γενικότερων διαχρονικών προβλημάτων τα οποία παρουσιάζονται οξύτερα στον τομέα αυτό (όπως μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων, κυριαρχία παραδοσιακών κλάδων χαμηλής παραγωγικότητας, η υστέρηση όσον αφορά τη συμμετοχή των επιχειρήσεων σε προγράμματα έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και εφαρμογής καινοτομίας στην παραγωγή)⁵⁰.

Ταυτόχρονα η δυσανάλογη αύξηση του τομέα των υπηρεσιών δεν συνδράμει σε μια πραγματική και πολυδιάστατη οικονομία οχυρωμένη από οικονομικούς κλυδωνισμούς. Ο

υπερδιογκωμένος τραπεζικός τομέας, προκάλεσε τις πλέον αρνητικές εξελίξεις το 2013 με κούρεμα καταθέσεων για διάσωση της οικονομίας, με επακόλουθο να τεθεί σε άμεσο κίνδυνο η βιωσιμότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

III. Προϊόντα δίχως πιστοποιήσεις και σημάνσεις για κυκλοφορία στην Ενιαία Ευρωπαϊκή και Παγκόσμια Αγορά.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας, δεν υπάρχει επαρκής πληροφόρηση και συμμόρφωση σε σχέση με Κανονισμούς, Οδηγίες και Πρότυπα.

Σημάνσεις και Πιστοποιήσεις που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως εργαλεία ανταγωνιστικότητας δεν έχουν υιοθετηθεί.

IV. Αθέμιτη χρήση φορολογικών μεθόδων ή διακρίσεων και δασμολογικά εμπόδια και δαπανηρές τελωνειακές διαδικασίες σε τρίτες χώρες

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που εδόθησαν, καμία επιχείρηση δεν έχει προβεί σε καταγγελία για προϊόντα που αποτελούν αντικείμενο ντάμπινγκ καθώς σύμφωνα με κάποια σχόλια είτε δεν το γνώριζαν είτε πιστεύουν ότι θα ήταν άωφελο.

Συγκεκριμένα για προϊόντα σχετικά με τη βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης, δεν υπάρχει σε ισχύ οποιοσδήποτε δασμός αντιντάμπινγκ.

Επιπλέον, στη σημερινή παγκόσμια οικονομία, πέραν της αθέμιτης χρήσης φορολογικών μεθόδων ή διακρίσεων (κρατικές ενισχύσεις, επιχορηγήσεις και άλλες μέθοδοι που καταστρατηγούν τους κανόνες που καθόρισε ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου για την εμπορική άμυνα, όπως τα μέτρα αντιντάμπινγκ), υφίστανται και άλλα εμπόδια στις συναλλαγές, όπως:

- δασμολογικά εμπόδια και οι δαπανηρές τελωνειακές διαδικασίες⁵³,
- περιορισμοί πρόσβασης σε πρώτες ύλες⁵³
- ανεπαρκής προστασία και ο μη σεβασμός των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (ΔΔΙ)⁵³

53 - "Η Ευρώπη στον Κόσμο: Ισχυρότερη εταιρική σχέση για την πρόσβαση στην αγορά για Ευρωπαίους εξαγωγείς" [COM (2007) 183 τελικό <http://europa.eu/legislation>

8. Εισηγήσεις

8.1. Εισαγωγή

Στην Κύπρο, δεν είχαμε ποτέ βαριά βιομηχανία, ωστόσο υπήρχε μια έντονη δραστηριότητα στη μεταποίηση ειδών ένδυσης-υπόδησης, που τη δεκαετία του ενενήντα, στον Κλάδο αυτό απασχολούνταν πέραν των δεκαοκτώ χιλιάδων εργαζομένων. Έκτοτε, η βιομηχανία αυτή έχει οδηγηθεί σε μαρασμό αφού χρόνο με το χρόνο γίνεται λιγότερο ανταγωνιστική και συρρικνώνεται λόγω γενικότερων διαχρονικών προβλημάτων τα οποία, στον Κλάδο αυτό, παρουσιάζονται οξύτερα.

Τα διαχρονικά αυτά προβλήματα εμφανίζονται τώρα ως αδυναμίες του εσωτερικού περιβάλλοντος. Μέσω μιας νέας στρατηγικής προσέγγισης θα πρέπει να εστιάσουμε στις δυνατότητες και ευκαιρίες που προσφέρονται. Εάν επεκταθούμε προς τις προσοδοφόρες κατευθύνσεις θα εξαλείψουμε τις απειλές του μακροπεριβάλλοντος, που είναι αναπόφευκτες και που μόνο σε πολιτικό επίπεδο μπορούν να εξομαλυνθούν.

Για την πλέον αποτελεσματική αντιμετώπιση των αδυναμιών και απειλών στον κλάδο ένδυσης-υπόδησης και τη δημιουργία νέων προοπτικών, θα μπορούσαν να εξαγγελθούν προς υλοποίηση δράσεις-μέτρα που θα εμπίπτουν εντός ενός βραχυπρόθεσμου, μεσοπρόθεσμου και μακροπρόθεσμου πλάνου.

Στο βραχυπρόθεσμο πλάνο, να συμπεριληφθεί η άμεση εξεύρεση αγορών και οικονομική ενίσχυση για έξοδα κίνησης για επανεκκίνηση της δραστηριότητας του Κλάδου.

Το μεσοπρόθεσμο πλάνο, να επεκταθεί στην ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού και στην παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας με επιστέγασμα την ανάπτυξη επωνυμίας.

Τέλος, μέσω ενός μακροπρόθεσμου σχεδιασμού, να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για εξασφάλιση εξοπλισμού προηγμένης τεχνολογίας, χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αποκέντρωση και επίτευξη μιας ουσιαστικής περιβαλλοντικής επίδοσης.

8.2. Βραχυπρόθεσμος σχεδιασμός

8.2.1. Άμεση εξεύρεση αγορών

Πολλές επιχειρήσεις έχουν αναστείλει τις εργασίες τους και πολλές αντιμετωπίζουν άμεσο πρόβλημα βιωσιμότητας. Για διατήρηση της δραστηριότητας, υπάρχει άμεση ανάγκη για εξεύρεση αγορών, τόσο εντός Κύπρου, όσο και στο εξωτερικό.

Για προώθηση της εγχώριας κατανάλωσης, παράγοντας που μπορεί να συνδράμει καταλυτικά είναι η καλλιέργεια επίγνωσης και κουλτούρας υποστήριξης των τοπικών προϊόντων. Αρχή έχει γίνει από το Πανεπιστήμιο Κύπρου με την εκστρατεία προώθησης κυπριακών προϊόντων με σύνθημα "Αγοράζω Κυπριακά" που εγκαινιάστηκε το Νοέμβριο 2012. Η εκστρατεία ξεκίνησε με τη δημιουργία της ιστοσελίδας www.ucy.ac.cy/buycypriot, σε μια αξιοσημείωτη προσπάθεια που θα πρέπει να βρει μιμητές και από άλλους κοινωνικούς και οικονομικούς εταίρους.

Ωστόσο, μια εκστρατεία διαφήμισης επιχειρήσεων δεν είναι αρκετή. Θα πρέπει να γίνει γνωστοποίηση συγκεκριμένων επιλεγμένων προϊόντων. Προϊόντων που μέσω αρωγής του Κράτους, θα ανασχεδιαστούν από Αρμόδιους Φορείς ή υπό την καθοδήγηση Ειδικής Επιτροπής, ούτως ώστε να συμμορφώνονται στους Κανονισμούς και Οδηγίες που είναι σε ισχύ. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η επιτυχία ενός προϊόντος έγκειται:

- Στον αισθητικό ή/και εργονομικό σχεδιασμό
- Στον έλεγχο των χημικών και μηχανικών ιδιοτήτων του
- Στη σήμανση
- Στο μάρκετινγκ επίκαιρης μορφής, που συμπεριλαμβάνει το σχεδιασμό λογότυπου, το σχεδιασμό ιστοσελίδας, τη δυνατότητα διεξαγωγής εμπορίου μέσω διαδικτύου κ.τλ.

Προϊόντα με τις ανάλογες σημάνσεις και πιστοποιήσεις θα στέκουν με αξιώσεις σε μια παγκοσμιοποιημένη και διευρυμένη αγορά. Η προσπάθεια θα μπορούσε να επικεντρωθεί για εξαγωγές εντός της Ενιαίας Ευρωπαϊκής και Ρωσικής Αγοράς. Οι πόροι που μέχρι τώρα υποστήριζαν το Σχέδιο Επιχορήγησης Κυπριακών Βιομηχανιών για Συμμετοχή στη Διεθνή Έκθεση Κύπρου, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για ανασχεδιασμό προϊόντων και συμπερίληψή τους σε κατάλογο Κύπριων κατασκευαστών.

Ταυτόχρονα να διατηρηθεί το ενδιαφέρον και η κρατική χορηγία καλύπτοντας τα ακόλουθα αναπτυξιακά προγράμματα:

- Σχέδιο Οικονομικής βοήθειας για διερεύνηση των εξαγωγικών δραστηριοτήτων σε ξένες Αγορές
- Σχέδια για επιχειρηματίες/βιομήχανους για συμμετοχή σε εμπορικές εκθέσεις στο εξωτερικό, είτε με δικά τους έξοδα ή σε εκθέσεις που οργανώνονται από το Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού.
- Σχέδια για επιχειρηματίες/βιομήχανους για συμμετοχή σε εμπορικές αποστολές στο εξωτερικό, που οργανώνονται από το Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού.

Πρωταγωνιστικό ρόλο στην άμεση εξεύρεση αγορών μπορεί να διαδραματίσει η επιχειρηματική δραστηριότητα μέσω διαδικτύου. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και την Κυπριακή Δημοκρατία και προσφέρεται μέσω του Κέντρου Παραγωγικότητας, υπ' ονόματι "Δικτυωθείτε και Εξελιχθείτε", μπορεί να συνδράμει στην κατάρτιση προσωπικού. Ωστόσο, θα πρέπει να γίνει μια στοχευόμενη προσπάθεια προσέγγισης και σχετικής ενημέρωσης, καθώς το Πρόγραμμα παρουσιάζεται να μην έχει αξιοποιηθεί από τους εργαζόμενους στη βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης.

8.2.2. Οικονομική ενίσχυση

Πολλές επιχειρήσεις στη βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης, λόγω αυξημένου κόστους ηλεκτρικής ενέργειας και εργατικών καθώς επίσης καθυστερημένων αποπληρωμών, αντιμετωπίζουν άμεσο πρόβλημα ρευστότητας και έχουν άμεση ανάγκη από χρηματοδότηση.

Με γνώμονα ότι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, όπως αυτές στον κλάδο ένδυσης-υπόδησης, αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της κυπριακής οικονομίας, θα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι αυτές χρήζουν περισσότερης και ουσιαστικότερης προσοχής και βοήθειας καθώς η βιωσιμότητά τους θα συνδράμει στη διατήρηση μιας διευρυμένης αλυσίδας αξίας. Η υποστήριξη και αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων, θα συμβάλλει στην ενίσχυση της ανταγωνιστικής παρουσίας των κυπριακών επιχειρήσεων στην εγχώρια και διεθνή αγορά.

Μία άμεση οικονομική ενίσχυση θα μπορούσε να επιτευχθεί με την άντληση πόρων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και με την υιοθέτηση οικονομικών μοντέλων που έχουν λειτουργήσει ευεργετικά στο παρελθόν, μοντέλων με ενισχυμένη τη συμμετοχή του Κράτους.

Θα μπορούσε να εξαγγελθεί ένα Σχέδιο στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Προγράμματος "Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα" για ενίσχυση του κεφαλαίου κίνησης επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν άμεσο πρόβλημα επιβίωσης, δίνοντας τους μια ανάσα πνοής καλύπτοντας κεφάλαιο κίνησης όπως, αγορά πρώτων υλών και υλικών συσκευασίας, μισθών δικαιούχου/ων μετόχου/ων της εταιρείας, εισφορών κοινωνικών ασφαλίσεων, ενοικίων υποστατικών, λογαριασμών ηλεκτρικού ρεύματος. Η ενίσχυση στο κεφάλαιο κίνησης, έστω και για ένα μικρό χρονικό διάστημα, όπως παραδείγματος χάριν δύο μήνες, μπορεί να προβεί σωτήριο για τη βιωσιμότητα κάποιων επιχειρήσεων.

Σε συνεργασία με την Κυπριακή Κυβέρνηση και τα χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα θα μπορούσαν να εξαγγελθούν εξειδικευμένα σχέδια χρηματοδότησης όπως τα "Small Scale Industry Schemes (SSI)" της Τράπεζας Αναπτύξεως τα οποία πρόσφεραν στις επιχειρήσεις χρηματοδότηση με ελαστικές/περιορισμένες εξασφαλίσεις και τα οποία ήταν μερικώς εξασφαλισμένα από την Κυπριακή Κυβέρνηση. Αυτά τα σχέδια συνέβαλαν στην αναδόμηση της κυπριακής οικονομίας μετά τον όλεθρο του 1974.

Μέσω αυτού του πλαισίου σκέψης προς βελτίωση του χρηματοοικονομικού περιβάλλοντος, θα μπορούσε να εξαγγελθεί ένας εγγυοδοτικός οργανισμός, για να επιταχυνθεί η αναδιάρθρωση των δανείων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, με χαμηλά επιτόκια, έτσι ώστε να μπορέσουν να αντεπεξέλθουν στις τραπεζικές τους υποχρεώσεις.

Επιπρόσθετα, θα πρέπει να παραχωρείται στη βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης άμεση και δωρεάν οικονομοτεχνική μελέτη και ούτως ώστε όπου υπάρχουν προοπτικές, να μην αντιμετωπίζονται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ως επιχειρήσεις υψηλού κινδύνου και να τυγχάνουν καλύτερων όρων και επιτοκίων δανειοδότησης.

Τέλος, ως οικονομική ενίσχυση θα συνέδραμε η κατακύρωση προσφορών του Δημοσίου προς Κύπριους κατασκευαστές. Αυτό θα μπορούσε να διευκολυνθεί με την προκήρυξη μικρών συνοπτικών διαγωνισμών με επιλογή των διαγωνιζόμενων, στοχεύοντας σε Κύπριους κατασκευαστές και απαιτώντας επι μέρους παραδόσεις σε σύντομο χρονικό διάστημα. Επίσης, σε μεγάλους δημοσιευμένους διαγωνισμούς, σημαντική απαίτηση για κατασκευαστές τρίτων χωρών θα μπορούσε να ήταν μια διεθνής πιστοποίηση για αποδεκτά επίπεδα συνθηκών και όρων εργασίας.

8.3. Μεσοπρόθεσμος σχεδιασμός

8.3.1. Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού

Επόμενο βήμα στα πλαίσια ενός ευρύτερου σχεδιασμού είναι η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού. Βέβαια το θέμα της κατάρτισης και ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού είναι πολύ σοβαρό ζήτημα που δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί μεμονωμένα από την κάθε επιχείρηση. Οδεύοντας σε μια εποχή όπου η κοινωνία της γνώσης, αποτελεί κύριο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, για την επίτευξη ουσιαστικής προστιθέμενης αξίας θα πρέπει να γίνει μια υπέρβαση και επιτάχυνση για μετάβαση από την οικονομία εντάσεως εργασίας.

Στον τομέα της απασχόλησης και της κατάρτισης του κλάδου ένδυσης-υπόδησης, εντοπίζεται δυσκολία πρόσληψης αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, που θα συνέδραμε στην επίτευξη ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος και βιωσιμότητας. Θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι πέραν του εργατικού προσωπικού και των σχεδιαστών, υπάρχει ανάγκη και άλλων επαγγελματικών προφίλ όπως τεχνικών στον τομέα της ψηφιακής τεχνολογίας και προσωπικού με κατάρτιση θετικής κατεύθυνσης, για κατανόηση και αξιολόγηση χημικών και μηχανικών ιδιοτήτων. Ωστόσο, λόγω του ότι η πλειοψηφία των επιχειρήσεων που έχουν απομείνει στον κλάδο απασχολούν κάτω των δέκα ατόμων, μία τέτοια πολύ-ειδίκευση είναι αδύνατη.

Λαμβάνοντας υπόψη τις αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας της αγοράς σε συνδυασμό με τη ραγδαία είσοδο νέων τεχνολογιών στους τομείς της παραγωγής και σχεδιασμού προϊόντων, θα πρέπει να επιτευχθεί μια σύγχρονη επιχειρηματική κουλτούρα, μέσω της δημιουργίας ενός Κρατικού Φορέα υπό τη μορφή μιας Επιτροπής, για την ενίσχυση της βιομηχανίας ένδυσης-υπόδησης. Ένας τέτοιος Φορέας θα μπορούσε να δημιουργηθεί μέσα στα πλαίσια ενός μικρού και ευέλικτου Κράτους, από εξοικονόμηση προσωπικού στην Κρατική Υπηρεσία που προκύπτει από τη μηχανογράφηση υπηρεσιών. Θα μπορούσε να συνεισφέρει στην παροχή ή/και εξεύρεση τεχνικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών όσο αφορά το σχεδιασμό προϊόντων, την αξιολόγηση χημικών και μηχανικών ιδιοτήτων, το ηλεκτρονικό επιχειρείν, την οργάνωση της παραγωγής, την επιλογή και αξιοποίηση τεχνολογίας.

Η δράση ενός Κρατικού Φορέα Ένδυσης-Υπόδησης θα συντονίζει και θα καθοδηγεί το έργο που επιτελείται από το Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας & Τουρισμού, την Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού, το Κέντρο Παραγωγικότητας, το Κυπριακό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο, τον Κυπριακό Οργανισμό Τυποποίησης και τον Κυπριακό Οργανισμό Πιστοποίησης, ούτως ώστε να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για

προγραμματισμένη και συστηματική κατάρτιση και ανάπτυξη ενός ανθρώπινου δυναμικού, που θα μπορεί να ενταχθεί σε μια σύγχρονη μεταποιητική βιομηχανία. Σημασία θα πρέπει να δοθεί στην προσέλκυση νέων και υψηλού μορφωτικού επιπέδου ατόμων.

Ταυτόχρονα, έχοντας υπόψη την αδυναμία πιστοποίησης σε διεθνή πρότυπα όσο αφορά την υγεία και την ασφάλεια στο χώρο εργασίας, σε συνεργασία με το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, θα πρέπει να εκπονηθούν πολιτικές και προγράμματα για αναβάθμιση των επιπέδων ασφαλείας και υγείας για βελτίωση των συνθηκών εργασίας, σε ολόκληρη τη μεταποιητική βιομηχανία.

8.3.2. Παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας

Καθώς ο κλάδος ένδυσης-υπόδησης που θα αναπτυχθεί δεν θα πρέπει να είναι εντάσεως εργασίας αλλά να επικεντρωθεί στην οικονομία της γνώσης, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην ποιότητα που θα υποστηρίζεται από την ανάλογη σήμανση και εικόνα, αναπτύσσοντας ταυτόχρονα επωνυμία και δημιουργώντας μόδα. Τέτοιες δράσεις επιτάσσουν αναδιάρθρωση και αναπροσανατολισμό της μεταποιητικής δραστηριότητας από τους "παραδοσιακούς" της κλάδους προς κλάδους και προϊόντα υψηλότερης προστιθέμενης αξίας.

Η επίτευξη δημιουργίας προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας, μπορεί να επιτευχθεί τόσο με την αναβάθμιση του σχεδιασμού και των ποιοτικών χαρακτηριστικών του προϊόντος, όσο και μέσω ενός δυναμικού και προσεγμένου μάρκετινγκ.

Για την αναβάθμιση σχεδιασμού απαιτούνται οι εξειδικευμένες υπηρεσίες αισθητικού και εργονομικού σχεδιασμού προϊόντων. Θα μπορούσε να προωθηθεί η ανάπτυξη νέων και συμπληρωματικών προϊόντων ή ο ανασχεδιασμός υφιστάμενων προϊόντων, επεκτείνοντας έτσι την γκάμα των προϊόντων των επιχειρήσεων.

Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά αναβαθμίζονται με την επιλογή των πλέον ή/και ακόμη καταλληλότερων υλικών για τη χρήση και καιρικές συνθήκες για τις οποίες προορίζονται. Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί η αξία του φυσικού έναντι του συνθετικού δέρματος και των φυσικών έναντι των συνθετικών ινών. Βέβαια η ολική χημική, μηχανική και εργονομική ιδιότητα ενός τελικού προϊόντος μπορεί να αξιολογηθεί αντικειμενικά μέσω σχετικών εργαστηριακών εκθέσεων.

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψιν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Κύπρου, ως γείτονα χώρας της Αιγύπτου, όπου παράγεται μια από τις καλύτερες ποιότητες βαμβακιού στον κόσμο και δραστηριοποιείται μια μεγάλη κλωστοϋφαντουργική βιομηχανία που παράγει βαμβακερές κλωστές και υφάσματα, σε προσιτό κόστος, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για δημιουργία επιλεκτικών συλλογών.

Σημαντικός παράγοντας για την προώθηση οποιασδήποτε συλλογής είναι ένα δυναμικό και προσεγμένο μάρκετινγκ που επιτυγχάνεται μέσω του σχεδιασμού συσκευασίας και σήμανσης, των μέσων προώθησης και διαφήμισης, των καναλιών διοχέτευσης, την προβολή και προώθηση της κοινωνικής εταιρικής ευθύνης και τέλος ως επιστέγασμα τη δημιουργία μιας ισχυρής και διαχρονικής αξίας επωνυμίας.

Υιοθετώντας το παράδειγμα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας υψηλής ποιότητας επωνύμων προϊόντων όπου κατέχεται ένα μερίδιο στην παγκόσμια αγορά ύψους 70%⁵⁴, θα μπορούσε και η Κύπρος να δημιουργήσει τους δικούς της επώνυμους οίκους μόδας. Επώνυμα κυπριακά προϊόντα θα μπορούσαν να εξάγονται παγκοσμίως και να φέρουν καταβολές από τη μακραίωνη πολιτιστική μας κληρονομιά και το καλλιτεχνικό απόθεμα, τόσο στο σχεδιασμό των προϊόντων, όσο και στο σχεδιασμό των λογότυπων και εντύπων.

Θα μπορούσε να συγχωνευτεί η παραδοσιακή χειροτεχνία και ποιοτική κατασκευή με υψηλού επιπέδου τεχνολογία, σχεδιασμό και καινοτομία, καθώς επίσης μοντέρνο μάρκετινγκ και επικοινωνία με τον πελάτη, προωθώντας κουλτούρα, τέχνη και δημιουργικότητα. Ένας επώνυμος οίκος μόδας θα μπορούσε να επεκταθεί πέραν των ειδών ένδυσης και υπόδησης, στις τσάντες, στα αξεσουάρ και στα αρώματα.

Απαραίτητος θεσμός που θα πρέπει να επαναλειτουργήσει και να ενισχυθεί, για τη δημιουργία μόδας και επώνυμων προϊόντων, είναι η Κυπριακή Εβδομάδα Μόδας. Ως αρωγός θα μπορούσε να συνδράμει το Κράτος με αναπτυξιακό σχέδιο ενίσχυσης για το σχεδιασμό λογότυπων, ιστοσελίδων στο διαδίκτυο, αφισών, ενοικίασης εκθεσιακού χώρου, δημιουργία ραδιοτηλεοπτικών σποτς.

Επίσης, το Κράτος και οι Επαγγελματικοί Σύνδεσμοι, θα μπορούσαν να συνδράμουν στην ανάπτυξη της επωνυμίας με τη βράβευση προϊόντων αντί την αποκλειστική βράβευση επιχειρήσεων.

54- COMPETITIVENESS OF THE EUROPEAN HIGH-END INDUSTRIES
EUROPEAN COMMISSION, Brussels, 26.9.2012, SWD (2012) 286 final
COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT
<http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom>

8.4. Μακροπρόθεσμος σχεδιασμός

8.4.1. Εξασφάλιση εξοπλισμού προηγμένης τεχνολογίας

Υψηλή προστιθέμενη αξία και αναβαθμισμένη ποιότητα επιτυγχάνεται μέσω της επικέντρωσης στην εφαρμογή υψηλής τεχνολογίας και ψηφιακού σχεδιασμού, της επιλογής φάσεων της καθετοποιημένης γραμμής παραγωγής, καθώς επίσης της προώθησης καινοτομίας, τόσο σε προϊόντα όσο και σε μεθόδους παραγωγής.

Η καθιέρωση θεσμών, όπως είναι η Εβδομάδα Μόδας Κύπριων Σχεδιαστών και ο Κατάλογος Επιλεγμένων Προϊόντων Ένδυσης-Υπόδησης Κύπριων Κατασκευαστών, θα ενθαρρύνει τη συνύπαρξη, συνεργασία και ανταγωνισμό μεταξύ των. Οι οριζόντιες δράσεις συνεργασίας θα επεκταθούν σε κάθετες διασυνδέσεις και θα ενεργοποιήσουν ένα υποστηρικτικό περιβάλλον, αναβαθμίζοντας το τεχνολογικό επίπεδο των βιομηχανιών.

Ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μπορεί να επιτευχθεί μέσω αναβάθμισης συγκεκριμένων καθετοποιημένων φάσεων, επιτυγχάνοντας έτσι τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων σε ένα διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον. Απαραίτητη είναι η υιοθέτηση τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών των προϊόντων και των παραγωγικών διαδικασιών όπως, παραδείγματος χάριν, το διεθνές πρότυπο διαχείρισης ποιότητας ISO 9001.

Τεχνολογική αναβάθμιση μπορεί να επιτευχθεί με την εξασφάλιση παραγωγικού εξοπλισμού προηγμένης τεχνολογίας, κύριου και βοηθητικού:

- I. Κύρια προϋπόθεση είναι η προμήθεια εξοπλισμού και λογισμικού πληροφορικής, όπως αυτόματων συστημάτων κοπής (CAM-computer aided manufacturing) και αυτόματων συστημάτων σχεδιαστικού εξοπλισμού και λογισμικού (CAD-computer aided design) και των απαιτούμενων για την εγκατάσταση και λειτουργία των περιφερειακών και βοηθητικών συστημάτων.
- II. Περαιτέρω, απαραίτητη για μια μονάδα μεταποίησης τυποποιημένων γραμμών παραγωγής, είναι η δημιουργία βάσεων δεδομένων με σχεδιαστικά και κατασκευαστικά στοιχεία των παραγόμενων προϊόντων.
- III. Για το σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο επιχειρηματικό περιβάλλον η ψηφιακή τεχνολογία καθιστά την πρόσβαση σε συνεργάτες και αγορές, μια πρόσβαση που επιτυγχάνεται με την προμήθεια εξοπλισμού και λογισμικού για εφαρμογές ηλεκτρονικού επιχειρείν (e-business), περιλαμβανομένων των εφαρμογών ηλεκτρονικού εμπορίου (e-commerce).

IV. Και τέλος, μια πλέον εύρωστη επιχείρηση θα αναζητά συστήματα αυτόματης σήμανσης και ιχνηλασιμότητας, κοστολόγησης και τιμολόγησης, για εκσυγχρονισμό της εφοδιαστικής αλυσίδας.

Κατά καιρούς διάφορα αναπτυξιακά προγράμματα έχουν εξαγγελθεί από το ΕΣΠΑ, μέσω των οποίων επιχειρήσεις μπορούσαν να επιχορηγηθούν μερικώς για το εξοπλισμό. Ωστόσο, μετά την πτωτική πορεία των τελευταίων είκοσι χρόνων και την απογοήτευση που επήλθε, υπάρχει δισταγμός για οποιαδήποτε περαιτέρω επένδυση σε τεχνολογία. Το ύψος της επιχορήγησης που, για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ήταν γύρω στο 30% των επιλέξιμων δαπανών για παροχή κυβερνητικών χορηγιών για τεχνολογική αναβάθμιση, δεν έχει προσελκύσει τις βιομηχανίες ένδυσης-υπόδησης.

Ως μια προσπάθεια για επαναλειτουργία της οικονομίας, η επιχορήγηση σε τεχνολογικό εξοπλισμό προηγμένης τεχνολογίας για τη βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης, βάσει τεχνοοικονομικής αξιολόγησης, θα πρέπει να επιχορηγείται σε υψηλότερα ποσοστά, μέχρι και 100%, ούτως ώστε να επέλθουν ουσιαστικές κεφαλαιουχικές επενδύσεις ή/και να επανακτηθούν φάσεις της καθετοποιημένης γραμμής παραγωγής που έχουν απολεσθεί.

Το Νομοθετικό Κανονιστικό Πλαίσιο που προσφέρεται ως Καθεστώς Ενίσχυσης, βάσει Κανονισμών της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, θα πρέπει να διερευνηθεί προς υλοποίηση υψηλότερων ποσοστών επιχορήγησης.

8.4.2. Χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αποκέντρωση και επίτευξη ουσιαστικής περιβαλλοντικής επίδοσης

Η εξασφάλιση εξοπλισμού προηγμένης τεχνολογίας προϋποθέτει υψηλή ενεργειακή απόδοση και περιβαλλοντική επίδοση.

Έχει διαφανεί ότι το πολύ υψηλό κόστος ηλεκτρικής ενέργειας είναι ένας από τους πλέον ανασταλτικούς παράγοντες στον τομέα της μεταποίησης στη βιομηχανία ένδυσης-υπόδησης. Εάν από χρόνια είχαν γίνει αναπτυξιακά έργα για χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, το κύριο μέρος των αναγκών θα εξασφαλιζόταν από την ηλιοφάνεια, δημιουργώντας ένα δίκτυο ασφαλούς και βιώσιμου ενεργειακού συστήματος.

Με γνώμονα την ενίσχυση επιχειρηματικής δραστηριότητας με σεβασμό στο περιβάλλον και την αειφορία, περαιτέρω στα συστήματα χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, μια ουσιαστική περιβαλλοντική επίδοση θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω συστημάτων εξοικονόμησης ενέργειας, απορρύπανσης αποβλήτων και προστασίας του περιβάλλοντος.

Με πόρους που πηγάζουν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν κατά καιρούς εξαγγελθεί διάφορα αναπτυξιακά προγράμματα όπως:

- I. Το Σχέδιο Χορηγιών για τις Μεταποιητικές Βιομηχανίες εντός των Βρετανικών Βάσεων.
- II. Το Σχέδιο Χορηγιών για τη Μετακίνηση Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων σε Εγκεκριμένες Περιοχές.
- III. Το Σχέδιο Χορηγιών για Εξοικονόμηση Ενέργειας και Ενθάρρυνση της Χρήσης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας.
- IV. Το Σχέδιο Παροχής Χορηγιών για την Προστασία του Περιβάλλοντος από τη Βιομηχανική Ρύπανση.

Σχέδια τα οποία θα πρέπει να συνεχίσουν να εξαγγέλλονται. Ωστόσο θα μπορούσε να γίνει μια διαφορετική προσέγγιση και προγραμματισμός από το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ). Μέσω ενός εναλλακτικού προγραμματισμού, οι πόροι θα μπορούσαν να διοχετεύονταν αρχικά στον πολεοδομικό σχεδιασμό αποκεντρωμένων βιομηχανικών περιοχών με ανέγερση κτηρίων προτύπων ενεργειακής απόδοσης και στη συνέχεια, μέσω επιχορήγησης συστημάτων απορρύπανσης αποβλήτων προστασίας του περιβάλλοντος, θα δινόταν η δυνατότητα δημιουργίας ιδανικών συνθηκών για τη μεταποιητική δραστηριότητα μονάδων συγκεκριμένων καθετοποιημένων δράσεων υψηλού περιβαλλοντικού κινδύνου όπως είναι τα βαφεία, τα βυρσοδεψεία κ.τλ. Ταυτόχρονα, θα δινόταν η δυνατότητα οικολογικής σήμανσης προσαρμοσμένη στις ανάγκες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων εις ό,τι αφορά το εμπλεκόμενο κόστος.

Τέτοιες μονάδες θα μπορούσαν να συνδράμουν στην περαιτέρω έρευνα και καινοτομία σε συνεργασία με τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα, κυρίως όσο αφορά την αξιοποίηση ηλιακής ενέργειας. Περαιτέρω πόροι θα μπορούσαν να εξασφαλιστούν από τα ερευνητικά προγράμματα που εξαγγέλθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή "HORIZON 2020 - Research and Innovation Program" και "COSME-Competitiveness of Industry and SMEs Program", για την περίοδο 2014-2020.

Πέραν της επίτευξης ανάπτυξης και καινοτομίας, οι βιομηχανικές περιοχές σε απομακρυσμένες και αγροτικές περιοχές θα αναζωογονήσουν την ύπαιθρο και θα αξιοποιήσουν το αδρανές εργατικό δυναμικό, κυρίως τις γυναίκες, που βρίσκεται στην επαρχία. Ταυτόχρονα θα συντελέσουν ως χώρος αναβίωσης τεχνών όπως υφαντουργία, κεντητική, δέσιμο-βάψιμο υφασμάτων, δερματοτεχνία, αναπίνηση μεταξιού και κατασκευή παραδοσιακών ενδυμασιών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

- ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΣΕ-ΠΕΟ, 1941-1991, Λευκωσία, 1991 (7)
- Οι Κυπριακές Φορεσιές (1)
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ
Μια αναδρομή στον κόσμο της Κύπρου την αυγή του 20^{ου} αιώνα
- ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΛΕΝΗ (3)
Υφάσματα από την Κύπρο
- Ριζοπούλου Ηγουμενίδου Ευφροσύνη (5)
Η Εθνογραφική Συλλογή του Ομίλου Λαϊκής 2006
- Eurostat (33)
European business – Facts and figures, 2007 edition
Textiles, Clothing, leather and footwear
- Rizopoulou – Egoumenidou Euphrosyne, Nicosia 2009 (6)
TANNING IN CYPRUS FROM THE 16th TO THE 20th CENTURY
From traditional tanneries to modern industries
-- Eaden, Consulat de France....., op. cit., vol. IV
-- N.G. Kyriazis, Εκθέσεις 1^{ου} Γάλλου Προξένου
2^{ου} Κυπριακά Χρονικά 1930

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ - ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

- ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 29^{ης} Μαρτίου 2011 (46)
για τη συμμόρφωση του προτύπου EN 14682:2007 για κορδόνια και κορδόνια περίσφιξης στα παιδικά ενδύματα με τη γενική επιταγή ασφάλειας της οδηγίας 2001/95/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και τη δημοσίευση των στοιχείων αναφοράς του προτύπου στην Επίσημη Εφημερίδα
Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 30.3.2011
- Επιχειρήστε το ... ηλεκτρονικά! Οδηγός Ηλεκτρονικού Επιχειρείν (29)
Κέντρο Παραγωγικότητας Κύπρου
- Περί Προσφορών του Δημοσίου Νόμος του 1997 (Νόμος αρ. 102 (1) του 1997), όπως τροποποιήθηκε, και στους με βάση το άρθρο 31 (2), του νόμου αυτού εκδοθέντες Γενικούς Κανονισμούς. (Γενικοί Κανονισμοί του 1999 (ΚΔΠ 104/99). Τα δύο νομοθετήματα αναφέρονται ως ο Βασικός Νόμος και οι Γενικοί Κανονισμοί, αντίστοιχα.
Πηγή: Δημόσιος Διαγωνισμός Προσφορών με Ανοικτή Διαδικασία
Αρ. Προσφοράς 2003T0010
Τμήμα Κρατικών Αγορών και Προμηθειών

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ - ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ

- Στυλιανίδου Γεωργία, Διευθύντρια Ανθρώπινου Δυναμικού (18)
Κυπριακή Τράπεζα Αναπτύξεως - Cdb Bank
Φεβρουάριος 2013
- Κυπριακός Οργανισμός Τυποποίησης – Γραφείο Εξυπηρέτησης του Πολίτη (30)

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

- ΕΘΝΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ, 1995-2009 (21)
Στατιστικές Εθνικών Λογαριασμών
Σειρά Ι, Αρ. Έκθεσης 47
- ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ – INDUSTRIAL STATISTICS 2009 (22)
Στατιστικές Βιομηχανίας / Σειρά ΙΙ / Αρ. Έκθεσης 46, ΠΙΝΑΚΑΣ Ι -
- ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ 2011, Σειρά ΙΙ, Αρ. Έκθεσης 48 (13)
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
- CYPRUS EXTERNAL TRADE STATISTICS 2010, VOLUME IV (20)
Issued by the STATISTICAL SERVICE OF CYPRUS
Foreign Trade Statistics – Series I – Report No. 7
- ECONOMIC REPORT 1984 (11)
PUBLISHED BY THE DEPARTMENT OF STATISTICS AND RESEARCH
MINISTRY OF FINANCE, REPUBLIC OF CYPRUS
Distribution of Gross Domestic Product
- ENTERPRISES, EMPLOYMENT, GROSS OUTPUT AND VALUE ADDED (12)
BY DIVISION , AT CENSUS YEARS, 1954- 2000, TABLE G.1.1.
- INDUSTRIAL STATISTICS 1990 (24)
DEPARTMENT OF STATISTICS AND RESEARCH – MINISTRY OF FINANCE
Industrial Statistics: Series II-Report No.27
- REGISTERED UNEMPLOYMENT BY SEX, 1960-2010 (15)
Statistical Abstract 2010, Report No. 56
- STATISTICAL ABSTRACT 1956, FINANCIAL SECRETARY'S OFFICE, (8)
NICOSIA – CYPRUS, October, 1956
(values are given C.I.F. – which includes landing charges for imports and F.O.B. for exports)
- Statistical Abstract 2010. Employment in the industrial Sector, 2005-2010 (14)

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Αρχή Ηλεκτρισμού Κύπρου – Η Ιστορία του Ηλεκτρισμού στην Κύπρο και η Αρχή Κύπρου (9)
<http://www.eac.com.cy>
- Δήμος Λευκάρων (4)
<http://www.lefkara.org.cy>
- ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ 2012 (27)
Γραφείο Προγραμματισμού
Ιστοσελίδα των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής της ΕΕ στην Κύπρο.
<http://www.structuralfunds.org.cy/>
- ΕΠΕΝΔΥΟΝΤΑΣ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (28)
ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ – ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ
<http://ec.europa.eu/inforegio>
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Αειφόρος Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητα" 2007-2013 (50)
Γραφείο Προγραμματισμού/ Προγραμματικά έγγραφα
Βασικά συμπεράσματα από την υφιστάμενη κοινωνικοοικονομική κατάσταση της Κύπρου
<http://www.structuralfunds.org.cy>
- ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ, ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ, (36)
ΧΑΡΤΗΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ, ΜΑΡΤΙΟΣ 2010
ΕΝΟΠΙΩΜΕΝΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2010
ISBN 978-92-824-2576-3
doi: 10.2860/5851
<http://europa.eu>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Δελτίο Τύπου (35)
Η ΕΕ επικροτεί την προσχώρηση της Ρωσίας στον ΠΟΕ, Βρυξέλλες 22 Αυγούστου, 2012
<http://europa.eu>
- "Η Ευρώπη στον Κόσμο: Ισχυρότερη εταιρική σχέση για την πρόσβαση στην αγορά για (53)
Ευρωπαίους εξαγωγείς" [COM (2007) 183 τελικό
<http://europa.eu/legislation>
- ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ - ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ (25)
ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2011
ΛΕΥΚΩΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ
<http://www.centralbank.gov.cy>
- Κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα: ονομασία υφανσίμων ινών και επισήμανση (40)
ENTERPRISE AND INDUSTRY
<http://europa.eu>
- Κυπριακός Οργανισμός Τυποποίησης (41)
Αναζήτηση στον Κατάλογο Προτύπων
<http://sms.cys.org.cy>
- Με στοχευμένη επικέντρωση σε επιλεγμένα τμήματα της αγοράς (17)
cdb bank
<http://www.cyprusdevelopmentbank.com>

- ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΑ (44)
<http://europa.eu/legislation>
- Παυλικός Ανδρέας – Υπεύθυνος Γραφείου Ερευνών και Μελετών ΠΕΟ (16)
 Λευκωσία 12/4/97
<http://kypros.org>
- Περίληψη για τον πολίτη, Ενιαία αγορά – Πράξη II, Ενωμένοι για μια νέα ανάπτυξη (37)
<http://www.europa.eu>
- Στατιστικοί Κώδικες Οικονομικών Δραστηριοτήτων 2008 (23)
 (Με βάση το Σύστημα Ταξινόμησης Οικονομικών Δραστηριοτήτων NACE Αναθ.2, της Ευρωπαϊκής Ένωσης)
 Στατιστική Υπηρεσία, Φεβρουάριος 2009, <http://www.mcit.gov.cy>
- Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου (39)
 Οφέλη και προοπτικές από την ένταξη στην ευρωζώνη
<http://www.acb.com.cy>
- ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΛΤΔ (26)
- ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΠΟΛΥ ΜΙΚΡΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ
  - ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ
- <http://www.ccb.coop.com.cy>
- Τμήμα Εργασιακών Σχέσεων – Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (10)
 Ιστορική Αναδρομή
<http://www.mlsi.gov.cy>
- Τμήμα Τελωνείων – Κυπριακή Δημοκρατία (38)
 Εγκύκλιοι – Αντιντάμπινγκ
<http://www.mof.gov.cy>
- ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΣ (2)
<http://www.mcit.gov.cy>
- Υπουργείο Εμπορίου Βιομηχανίας & Τουρισμού, Κυπριακή Δημοκρατία (47)
<http://www.mcit.gov.cy>
- ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ- Ιστορική Αναδρομή (19)
<http://www.mfa.gov.cy/mfa>
- ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (52)
<http://www.mfa.gov.cy>
- COMPETITIVENESS OF THE EUROPEAN HIGH-END INDUSTRIES (54)
 COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT
 EUROPEAN COMMISSION, Brussels, 26.9.2012, SWD (2012) 286 final
<http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom>
- Chemicals- REACH- Registration, Evaluation, Authorization and Restriction of Chemicals (43)
 ENTERPRISE AND INDUSTRY
<http://ec.europa.eu>

E-Business TCF http://ebiztcf.files.wordpress.com	(31)
Footwear Reference document ENTERPRISE AND INDUSTRY http://ec.europa.eu	(42)
Programme for the Competitiveness of enterprises and SMEs (COSME) 2014-2020 European Commission http://ec.europa.eu/cip/cosme/	(49)
RESEARCH & INNOVATION, Horizon 2020 European Commission http://ec.europa.eu/research/horizon2020	(48)
Textile Platform www.textile-platform.eu	(32)
Why OEKO-TEX® https://www.oeko-tex.com	(45)
World Trade Organization WTO- International Trade Statistics 2010- Merchandise trade by product http://www.wto.org	(34)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄ - Ερωτηματολόγιο

Ερωτηματολόγιο για Διερεύνηση των Προοπτικών της Βιομηχανίας Ένδυσης/Υπόδησης

Συμπληρώστε τις απαντήσεις σας. Στις ερωτήσεις επιλογής, απαντάτε με "X" ή "√"

- Όνομα εταιρείας ή φυσικού προσώπου: _____
Υποστατικό μεταποίησης - Επαρχία - τηλέφωνο : _____
Έτος ίδρυσης εταιρείας (στην περίπτωση φυσικού προσώπου έτος έναρξης δραστηριότητας): _____
- Επιλέξτε το κλάδο δραστηριοποίησης της επιχείρησής σας, με μια ή και περισσότερες επιλογές:
 Υψηλή ραπτική
 Γυναικεία ένδυση
 Αντρίκια ένδυση
 Παιδική ένδυση
 Υπηρεσιακές στολές
 Πλεκτά είδη
 Εσώρουχα
 Υποδηματοποιία
 Σόλες υποδημάτων
 Τσάντες
 Άλλο, διευκρινίστε : _____
- Αριθμός προσωπικού:

	Άνδρες	Γυναίκες
Απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	_____	_____
Απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	_____	_____
Απόφοιτοι πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης	_____	_____
- Αριθμός προσωπικού κατά ηλικία:
 μέχρι 25 ετών
 από 26-35 ετών
 από 36-45 ετών
 από 46-55 ετών
 πέραν των 56 ετών
- Έχετε μεταφέρει μεταποιητική δραστηριότητα στο εξωτερικό; Ναι Όχι
Εάν ναι, τι ποσοστό του κύκλου εργασιών έχει μεταφερθεί; _____%
Ο λόγος : _____
- Αναφέρετε τις τρεις σημαντικότερες πρώτες ύλες που χρησιμοποιείτε κατά τη μεταποίηση:

Περιγραφή πρώτης ύλης (ή άλλων επί μέρους κατασκευών)	Ντόπιες ή Εισαγόμενες	Κύριοι Προμηθευτές
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
- Αντιμετωπίζετε προβλήματα στην εξεύρεση ή προμήθεια πρώτων υλών, επιμέρους κατασκευών, υλικών συσκευασίας, σήμανσης κ.τλ.; Ναι Όχι
Εάν ναι, σχολιάστε: _____
- Ποια μέσα χρησιμοποιείτε για να διαφημίσετε τα προϊόντα σας (μπορείτε να επιλέξετε μια ή περισσότερες επιλογές):
 Τηλεόραση
 Ραδιόφωνο
 Εφημερίδες και περιοδικά
 Διαφημιστικές πινακίδες
 Διαδίκτυο
 Άλλο, διευκρινίστε : _____
- Ποια είναι η μέθοδος που προωθείτε τα προϊόντα σας στην αγορά (μπορείτε να επιλέξετε μια ή περισσότερες επιλογές):
 μέσω ιδιόκτητων καταστημάτων λιανικής πώλησης (αριθμός καταστημάτων)
 μέσω χονδρικών πωλήσεων/μεταπωλητών
 μέσω εκθέσεων
 μέσω διαδικτύου
 Άλλη μέθοδος, διευκρινίστε : _____

10. Ποιοι είναι οι τρεις κυριότεροι ανταγωνιστές της επιχείρησής σας;

Επωνυμία

Έδρα

_____	_____
_____	_____
_____	_____

11. Σχετικά με τη μειωμένη ανταγωνιστικότητα που παρατηρείται για τα κυπριακά προϊόντα, σημειώστε που πιστεύεται ότι οφείλεται, με βαθμό σημαντικότητας από 1-5 , όπου 1 είναι σε πολύ χαμηλό βαθμό και 5 σε πολύ υψηλό βαθμό:

I. Στον ανταγωνισμό από χώρες με χαμηλά εργατικά κόστη: _____

II. Στη γραφειοκρατία του Δημοσίου: _____

III. Στους μη ευνοϊκούς όρους δανειοδότησης επιχειρήσεων (υψηλά επιτόκια): _____

IV. Στο υψηλό κόστος ενέργειας: _____

V. Σε άλλο λόγο, διευκρινίστε: _____ Βαθμός σημαντικότητας: _____

Σχολιάστε: _____

12. Είστε εγγεγραμμένο μέλος σε επαγγελματικό σύνδεσμο (στην Κύπρο ή στο εξωτερικό);

___ ΚΕΒΕ

___ ΟΕΒ

___ Άλλο, διευκρινίστε : _____

13. Όταν εισαγωγές από τρίτες χώρες προκαλούν ζημιά στους κοινοτικούς παραγωγούς και υπό την προϋπόθεση ότι η ζημιά αυτή έχει προκληθεί από αθέμιτες πολιτικές (επιχορηγήσεις) μπορεί να υποβληθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεόντως αιτιολογημένη καταγγελία από τον κοινοτικό κλάδο παραγωγής.

Έχετε προβεί ποτέ σε καταγγελία για προϊόντα που αποτελούν αντικείμενο ντάμπινγκ;

___ Ναι Εάν ναι, σχολιάστε: _____

___ Όχι Εάν όχι, γιατί; _____

14. Εργαλεία για αναβάθμιση μιας μεταποιητικής μονάδας είναι η εφαρμογή προτύπων και οι αντίστοιχες πιστοποιήσεις όσο αφορά διαχείριση ποιότητας, ασφάλεια και υγεία των εργαζομένων, οικολογική διαχείριση/οικολογικό έλεγχο.

Σημειώστε εάν έχετε πιστοποίηση για τα ακόλουθα:

I. ISO 9001:2008. – Διαχείριση ποιότητας : ___ Ναι ___ Όχι

II. OHSAS 18001: 2007 (ΕΛΟΤ 1801) – Ασφάλεια και υγεία: ___ Ναι ___ Όχι

III. EMAS /CYS EN ISO 14001 – Προστασία περιβάλλοντος: ___ Ναι ___ Όχι

Σχολιάστε: _____

15. Όσο αφορά τη σύναψη δανείων για αναβάθμιση της μεταποιητικής δραστηριότητας:

I. Η Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα έχει συνάψει συμφωνία με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων, μέσου του Προγράμματος "Progress" για Χρηματοδότηση πολύ μικρών επιχειρήσεων, περιλαμβανομένων αυτοαπασχολούμενων, με ποσό μέχρι €25.000,00.

Έχετε επισυνάψει δάνειο βάσει αυτής της Συμφωνίας; ___ Ναι ___ Όχι

Εάν ναι, με τι επιτόκιο; ___ %

Εάν όχι, γιατί; _____

II. Η Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα έχει συνάψει συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων για Χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων, με ποσό μεταξύ € 50.000,00 - € 850.000,00.

Έχετε επισυνάψει δάνειο βάσει αυτής της Συμφωνίας; ___ Ναι ___ Όχι

Εάν ναι, με τι επιτόκιο; ___ %

Εάν όχι, γιατί; _____

III. Τα τελευταία δέκα χρόνια έχετε επισυνάψει δάνειο για την επιχείρησή σας

(επιπρόσθετα στις δύο πιο πάνω αναφερόμενες περιπτώσεις); ___ Ναι ___ Όχι

Εάν ναι, με τι επιτόκιο; ___ %

από ποιο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα: _____

Εάν όχι, γιατί; _____

Το πλαίσιο Πολιτικής Περιφερειακής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσφέρονται αναπτυξιακά και εκπαιδευτικά προγράμματα τα οποία συνχρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και την Κυπριακή Δημοκρατία.

16. Σημειώστε εάν έχετε επιχορηγηθεί ή όχι για ένα ή και για περισσότερα προγράμματα/σχέδια:

	Σχέδιο/Αναπτυξιακό Πρόγραμμα	Ναι	Όχι	εάν Όχι, γιατί;
I.	Σχέδιο Ενίσχυσης της Νεανικής Επιχειρηματικότητας	___	___	___
II.	Σχέδιο Ενίσχυσης της Γυναικείας Επιχειρηματικότητας	___	___	___
III.	Σχέδιο Χορηγιών για Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ του Μεταποιητικού τομέα	___	___	___
IV.	Σχέδιο Επιχορήγησης Κυπριακών Βιομηχανιών για Συμμετοχή στη Διεθνή Έκθεση Κύπρου	___	___	___
V.	Σχέδιο Χορηγιών για τις Μεταποιητικές Βιομηχανίες εντός των Βρετανικών Βάσεων	___	___	___
VI.	Σχέδιο Χορηγιών για τη Μετακίνηση Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων σε Εγκεκριμένες Περιοχές	___	___	___
VII.	Σχέδιο Παροχής Χορηγιών για Τεχνολογική Αναβάθμιση του μεταποιητικού Τομέα	___	___	___
VIII.	Σχέδιο Χορηγιών για Εξοικονόμηση Ενέργειας και Ενθάρρυνση της Χρήσης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας	___	___	___
IX.	Σχέδιο Παροχής Χορηγιών για την Προστασία του Περιβάλλοντος από τη Βιομηχανική Ρύπανση	___	___	___
X.	Σχέδιο Επιχορήγησης για Αντικατάσταση Θέσεων Εργασίας Χαμηλής Παραγωγικότητας με Θέσεις Εργασίας Ψηλής Παραγωγικότητας	___	___	___
XI.	Άλλο, διευκρινίστε: _____			

17. Τα πιο κάτω αναφερόμενα προγράμματα προσφέρονται μέσω της Αρχής Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού (ΑνΑΔ). Σημειώστε εάν έχετε συμμετάσχει/επωφεληθεί από το :

- I. "Μονοεπιχειρησιακό Πρόγραμμα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης": ___ Ναι ___ Όχι
Εάν ναι, που διεξήχθη η εκπαίδευση (Κύπρο ή εξωτερικό); _____
ποιο ήταν το πρόγραμμα της επιλογής σας; _____
Εάν όχι, γιατί; _____
- II. "Σχέδιο Στελέχωσης Επιχειρήσεων με Απόφοιτους Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης" (recent graduates), με διάρκεια μέχρι έξι μηνών: ___ Ναι ___ Όχι
Εάν ναι, σχολιάστε: _____ Εάν όχι, γιατί; _____
- III. "Εκτακτο Σχέδιο Στήριξης Ανέργων", διάρκειας τριών μηνών, με τη συμμετοχή σας στην εκπαίδευση των: ___ Ναι ___ Όχι
Εάν ναι, σχολιάστε: _____ Εάν όχι, γιατί; _____
- IV. "Βελτίωση της Απασχολησιμότητας των Ανέργων", προσφέροντας την ευκαιρία για εργασιακή πείρα, διάρκειας 10 εβδομάδων, σε ανέργους: ___ Ναι ___ Όχι
Εάν ναι, σχολιάστε: _____ Εάν όχι, γιατί; _____

18. Τα πιο κάτω αναφερόμενα προγράμματα προσφέρονται μέσω του Κέντρου Παραγωγικότητας Κύπρου (ΚΕ.ΠΑ).

Σημειώστε εάν έχετε συμμετάσχει/επωφεληθεί από το :

- I. "Σχέδιο Χορηγιών για Ένταξη στην Απασχόληση με Ευέλικτες Ρυθμίσεις":
___ Ναι ___ Όχι
Εάν ναι, σχολιάστε: _____ Εάν όχι, γιατί; _____
- II. "Έργο Δικτυωθείτε και Εξελιχθείτε"
  - Βασική κατάρτιση σε θέματα ηλεκτρονικού επιχειρείν διάρκειας 24 ωρών:
___ Ναι ___ Όχι Εάν όχι, γιατί; _____
  - Σεμινάρια σε εξειδικευμένα θέματα ηλεκτρονικού επιχειρείν, διάρκειας 10 ωρών:
___ Ναι ___ Όχι Εάν όχι, γιατί; _____
  - Κατ' ιδίαν συναντήσεις στον χώρο της επιχείρησης:
___ Ναι ___ Όχι Εάν όχι, γιατί; _____

19. Το πρόγραμμα e-BIZ-TCF 2008-2010 (e-business textile – clothing – footwear) εκπονήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και έχει αποδείξει την αυξημένη διαλειτουργικότητα μέσω ψηφιακής επικοινωνίας. Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης – CEN, έχει υπό επεξεργασία πρότυπα σχετικά με εφαρμογές ηλεκτρονικού επιχειρείν. Εσείς, έχετε συμμετάσχει ως παρατηρητής στη διαδικασία εκπόνησης προτύπων ηλεκτρονικού επιχειρείν της CEN; Ναι Όχι
Σχολιάστε: _____
20. Από την 1/4/2004 και την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν καταργηθεί δασμοί και φόρος προστιθέμενης αξίας, για το εμπόριο εντός της ενιαίας αγοράς; Δραστηριοποιείστε με εξαγωγές εντός της ενιαίας Ευρωπαϊκής αγοράς; Ναι Όχι Εάν όχι, γιατί; _____
21. Ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθμ.1007/2011 καθορίζει τις ονομασίες των υφανσίμων ινών και τη σήμανση της σύνθεσης των ινών των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων. Εσείς, έχετε συνεργαστεί με εργαστήριο για έκθεση μηχανικών και χημικών ιδιοτήτων; Ναι Όχι Εάν όχι, γιατί; _____
Αν ναι, με ποιο/ποιά: _____
22. Σύμφωνα με την Οδηγία 2001/95/ΕΚ και το Πρότυπο EN14682:2007, παιδικά ενδύματα πρέπει να είναι ασφαλή από κορδόνια και κορδόνια περίσφιξης. Εάν στη γραμμή παραγωγής σας υπάρχουν παιδικά ενδύματα, συμμορφώνεστε με το πρότυπο EN 14682:2007; Ναι Όχι Εάν όχι, γιατί; _____
23. Εάν η μεταποιητική σας δραστηριότητα περιλαμβάνει γραμμή παραγωγής ενδυμάτων, εφαρμόζετε τα πρότυπα, CYS EN ISO 3758:2012 όσο αφορά σήμανση με τις οδηγίες πλύσης και CYS EN ISO 30023: 2012 όσο αφορά τη σήμανση βιομηχανικής πλύσης; Ναι Όχι Σχολιάστε: _____
24. Η Οδηγία 94/11/ΕΚ είναι σχετική με την επισήμανση των υλικών που χρησιμοποιούνται στα κύρια μέρη των υποδημάτων. Εάν η μεταποιητική σας δραστηριότητα συμπεριλαμβάνει υποδήματα, βάσει ποιάς οδηγίας προβαίνετε στη σήμανση τους; _____
25. Δραστηριοποιείστε με εξαγωγές προς τρίτες χώρες; Ναι Όχι Εάν όχι, γιατί; _____
26. Έχετε επαφή με οποιαδήποτε ξένη πρεσβεία στην Κύπρο ούτως ώστε να προωθήσετε εξαγωγές; Ναι Όχι Εάν όχι, γιατί; _____
Αν ναι, με τις πρεσβείες ποιας/ποιών χωρών; _____
27. Έχετε επαφή με οποιαδήποτε κυπριακή πρεσβεία στο εξωτερικό ως σημείο αναφοράς σχετικά με προβλήματα που αντιμετωπίζετε κατά τη διεξαγωγή εμπορίου; Ναι Όχι
Εάν όχι, γιατί; _____
Αν ναι, με τις κυπριακές πρεσβείες σε ποια/ποιές χώρες; _____
28. Καθιερωμένες στις διεθνείς αγορές, για ασφαλή προϊόντα από χημικές ουσίες, είναι η σήμανση ecolabel και η πιστοποίηση ΟΕΚΟ-ΤΕC®
I. Έχετε πιστοποιηθεί για χρησιμοποίηση της σήμανσης ecolabel (λογότυπο το οποίο αναπαριστά μια μαργαρίτα); Ναι Όχι
II. Χρησιμοποιείτε υφάσματα με την πιστοποίηση ΟΕΚΟ-ΤΕC® και κατά συνέχεια την ετικέτα ΟΕΚΟ-ΤΕC®; Ναι Όχι
Σχολιάστε: _____
29. Κάποια επιμέρους μέρη κατά τη συναρμολόγηση προϊόντων θα μπορούσαν να είναι προϊόντα "Fairtrade" (δίκαιου εμπορίου) προερχόμενα από αναπτυσσόμενες χώρες, γεγονός που θα ενίσχυε την εικόνα και προώθηση των δικών σας τελικών προϊόντων. Χρησιμοποιείτε επιμέρους μέρη δίκαιου εμπορίου "Fair trade"; Ναι Όχι
Σχολιάστε: _____

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄ - ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

ΕΡΓΟΔΟΤΗΣΗ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΝΔΥΣΗΣ-ΥΠΟΔΗΣΗΣ, ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ ΤΩΝ ΚΛΩΣΤΟΎΦΑΝΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΔΕΡΜΑΤΟΣ

Industry	Year	Enterprises	Persons engaged DB	Persons emgaged DC	Persons Engaged DB + DC
Textile, Wearing Apparel and Leather	1954	3883			8826
	1962	3892			9010
	1967	2376			8376
	1972	2394			10068
	1976	1839			10046
	1981	1736			15377
	1986	1767			15080
	1992	1912			17274
	1995		9586	1745	11331
	1996		8340	1389	9729
	1997		7215	1364	8579
	1998		6323	1207	7530
	1999		4900	829	5729
	2000	841	3839	694	4533
	2001		3592	594	4186
	2002		3224	566	3790
2003		2892	414	3306	
2004		2410	339	2749	
2005			2025	288	2313
2006			1882	256	2138
2007			1800	220	2020
2008			1639	186	1825
2009					1709
2010					1509

DB -(Κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, είδη ένδυσης)

DC-(Δέρμα, δερμάτινα είδη, υποδήματα)

12 -- ENTERPRISES, EMPLOYMENT, GROSS OUTPUT AND VALUE ADDED
BY DIVISION , AT CENSUS YEARS, 1954- 2000, TABLE G.1.1.

13 --ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ 2011, Σειρά II, Αρ. Έκθεσης 48
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

14 --Statistical Abstract 2010. Employment in the industrial Sector, 2005-2010

**ΑΡΙΘΜΟΣ ΥΠΟΣΤΑΤΙΚΩΝ, ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ
ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΕΙΔΟΣ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΑΣ**

	Απασχολούμενοι					Ολικός αριθμός απασχολούμενων
	Υφαντήρια	Κεντήματα	Πλεκτά	Ταπητουργία	Δερμάτινα Είδη	
1962	62	2691	0	0	0	2753
1966	164	1524	60	41	23	1812
1972	185	1913	151	84	22	2355
1982	111	2028	104	27	6	2276
1992	74	888	39	51	3	1055

13 -ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ 2011, Σειρά II, Αρ. Έκθεσης 48 ,ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΥΠΟΣΤΑΤΙΚΩΝ, ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ
ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΕΙΔΟΣ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΑΣ
ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ 12

**ΕΓΧΩΡΙΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΤΑ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1995-2008**

Έτος	Βιομηχανική Δραστηριότητα (NACE Αναθ. 1.1)	
	ΔΒ DB	ΔΓ DC
1995	79.599	9.510
1996	68.609	9.742
1997	52.914	14.779
1998	52.350	15.487
1999	40.443	12.656
2000	40.979	10.819
2001	35.339	6.975
2002	28.487	6.771
2003	19.126	3.561
2004	14.631	2.835
2005	8.218	3.410
2006	7.675	3.279
2007	7.081	1.931
2008	5.240	2.888

13- ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ 2011
Στατιστικές Βιομηχανίας / Σειρά II / Αρ. Έκθεσης 48
ΕΓΧΩΡΙΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΤΑ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1995-2008

EXPORTS/DISPATCHES BY COMMODITY AND COUNTRY

Issued by the STATISTICAL SERVICE OF CYPRUS

Foreign Trade Statistics – Series I – Report No. 7

H.S. Chapter		IMPORTS €000's				EXPORTS €000's			
		1995	2000	2005	2010	1995	2000	2005	2010
41	Raw hides and skins (other than furskins) and leather	10.607	3.740	1.321	309	3.732	2.785	3.395	3.371
42	Articles of leather, saddlery and harness; Travel goods, handbags and similar containers; Articles of animal gut (other than silk worm gut)	5.497	19.408	22.096	29.465	989	687	586	1.354
43	Furskins and artificial fur; Manufactures thereof	998	1.187	914	2.636	487	1.070	140	11
50	Silk	1.107	410	724	430	75	29	19	1
51	Wool, fine or coarse animal hair, horsehair yarn and woven fabric	4.523	3.014	641	375	1.138	306	94	74
52	Cotton	25.651	12.302	6.095	2.215	4.080	1.823	1.486	51
53	Other vegetable textile fibres; Paper yarn and woven fabrics of paper yarn	1.275	2.358	931	543	176	1.534	448	10
54	Man-made filaments	15.340	9.736	5.251	3.842	4.055	2.457	361	73
55	Man-made staple fibres	71.008	44.665	11.239	3.972	33.181	22.543	4.347	731
56	Wadding, felt and nonwovens; Special yarns; Twine, cordage, ropes and cables and articles thereof	6.098	5.642	6.710	7.545	466	227	80	624
57	Carpets and other textile floor coverings	7.123	8.907	5.861	6.858	270	347	294	15
58	Special woven fabrics; tufted textile fabrics; lace; tapestries; trimmings; embroidery	4.101	3.499	2.336	1.691	794	748	349	29
59	Impregnated, coated, covered or laminated textile fabrics; textile articles of a kind suitable for industrial use	4.094	4.283	4.055	4.804	249	249	84	179
60	Knitted or crocheted fabrics	11.097	7.041	2.648	1.522	3.144	3.116	272	39
61	Articles of apparel and clothing accessories, knitted or crocheted	23.579	67.201	85.439	122.306	21.487	12.509	3.679	5.852
62	Articles of apparel and clothing accessories, not knitted or crocheted	26.986	108.636	124.256	136.948	61.911	32.082	8.188	4.839
63	Other made-up textile articles; sets; Worn clothing and worn textile articles; rags	7.832	16.725	19.242	20.805	4.793	2.395	854	639
64	Footwear, gaiters and the like, parts of such articles	22.236	50.899	53.558	77.579	13.002	11.316	1.825	6.355

20- REPUBLIC OF CYPRUS

CYPRUS EXTERNAL TRADE STATISTICS 2010, VOLUME IV

Issued by the STATISTICAL SERVICE OF CYPRUS

Foreign Trade Statistics – Series I – Report No. 7

ΕΘΝΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ, NATIONAL ACCOUNTS 1995-2009
 ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ ΚΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ
 (Τρέχουσες Τιμές Αγοράς)

Οικονομική Δραστηριότητα NACE Αναθ. 2	1995	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Μεταποιητικές Βιομηχανίες – ποσοστιαία κατανομή	11,5%	9,2%	9,3%	9,0%	8,9%	8,4%	7,6%	7,2%	6,9%	6,7%
Μεταποιητικές Βιομηχανίες – τρέχουσες τιμές αγοράς (€μν)	742,5	892,7	923,1	946,5	1003,0	1014,7	987,6	1012,0	1040,2	1008,6
-- Βιομηχανία κλωστοϋφαντουργικών υλών, ειδών ένδυσης και δερμάτινων ειδών (€μν)	117,3	58,4	54,5	46,0	37,4	35,8	35,1	34,4	29,4	25,2

21 - ΕΘΝΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ, 1995-2009

Στατιστικές Εθνικών Λογαριασμών
 Σειρά Ι, Αρ. Έκθεσης 47

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ, ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΑΞΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ, 2009 (ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ)²⁵

Κώδικας NACE Αναθ. 2	Απασχόληση	Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής (€000 's)	Προστιθέμενη Αξία (€000 's)	Κεφαλαιουχικές Επενδύσεις				
				Σύνολο (€000 's)	Κατασκευές (€ 000 's)	Μηχανήματα (€000 's)	Άλλος Εξοπλισμός (€000 's)	Μεταφορικά Μέσα (€ 000 's)
13	483	27125	11610	1169	464	479	192	34
13.2+13.3	70	5549	2290	206	0	143	43	20
13.20+13.30	70	5549	2290	206	0	143	43	20
13.9	413	21576	9320	963	464	336	149	14
13.91+13.99	27	836	480	3	0	0	3	0
13.92	386	20740	8840	960	464	336	146	14
14	1032	35216	15410	1166	580	227	220	139
14.1	1000	34405	14970	1166	580	227	220	139
14.11	10	227	145	0	0	0	0	0
14.12	32	1590	590	26	0	0	7	19
14.13	768	27669	11345	1114	580	219	209	106
14.14	162	4122	2440	19	0	3	2	14
14.19	28	797	450	7	0	5	2	0
14.3	32	811	440	0	0	0	0	0
14.39	32	811	440	0	0	0	0	0
15	139	5692	2770	147	7	70	33	37
15.1	39	1403	770	6	0	0	1	5
15.11+15.12	39	1403	770	6	0	0	1	5
15.2	100	4289	2000	141	7	70	32	32
15.20	100	4289	2000	141	7	70	32	32

22 - ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ – INDUSTRIAL STATISTICS 2009

Στατιστικές Βιομηχανίας / Σειρά ΙΙ / Αρ. Έκθεσης 46, ΠΙΝΑΚΑΣ Ι -

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ, ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΑΞΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ, 2011 (ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ)²⁶

Κώδικας NACE Αναθ. 2	Απασχόληση	Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής (€000 's)	Προστιθέμενη Αξία (€000 's)	Κεφαλαιουχικές Επενδύσεις				
				Σύνολο (€000 's)	Κατασκευές (€ 000 's)	Μηχανήματα (€000 's)	Άλλος Εξοπλισμός (€000 's)	Μεταφορικά Μέσα (€ 000 's)
13	469	23.664	9.630	906	598	109	168	31
13.2+13.3	76	3.554	1.490	28	0	22	6	0
13.20+13.30	76	3.554	1.490	28	0	22	6	0
13.9	393	20.110	8.140	878	598	87	162	31
13.91+13.99	39	1.572	920	20	0	10	10	0
13.92	354	18.538	7.220	858	598	77	152	31
14	697	20.724	10.110	543	117	223	169	34
14.1	666	19.673	9.550	533	117	223	159	34
14.11	18	438	230	0	0	0	0	0
14.12	50	2.130	1.050	63	0	42	7	14
14.13	467	14.101	6.740	449	117	170	142	20
14.14	108	2.460	1.260	0	0	0	0	0
14.19	23	544	270	21	0	11	10	0
14.3	31	1.051	560	10	0	0	10	0
14.39	31	1.051	560	10	0	0	10	0
15	82	2.951	1.250	70	10	20	40	0
15.1	21	673	270	0	0	0	0	0
15.11+15.12	21	673	270	0	0	0	0	0
15.2	61	2.278	980	70	10	20	40	0
15.20	61	2.278	980	70	10	20	40	0

13 - ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ- INDUSTRIAL STATISTICS 2011
Στατιστικές Βιομηχανίας / Σειρά II / Αρ. Έκθεσης 48, ΠΙΝΑΚΑΣ I

NACE Αναθ.2 - Στατιστικοί Κώδικες ²⁸	
13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών.
13.2	Ύφανση κλωστοϋφαντουργικών υλών
13.3	Τελειοποίηση (φινίρισμα) των υφαντουργικών προϊόντων
13.9	Κατασκευή άλλων κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων
13.91	Κατασκευή πλεκτών υφασμάτων και υφασμάτων πλέξης κροσέ.
13.92	Κατασκευή έτοιμων κλωστοϋφαντουργικών ειδών, εκτός από ενδύματα
13.99	Κατασκευή άλλων υφαντουργικών προϊόντων π.δ.κ.α.
14.	Κατασκευή ειδών ένδυσης
14.1	Κατασκευή ειδών ένδυσης, εκτός από γούνινα ενδύματα.
14.11	Κατασκευή δερμάτινων ενδυμάτων
14.12	Κατασκευή ενδυμάτων εργασίας
14.13	Κατασκευή άλλων εξωτερικών ενδυμάτων από υφαντά ή πλεκτά υφάσματα, μη υφαντά υφάσματα, κλπ., για άνδρες, γυναίκες και παιδιά
14.14	Κατασκευή εσωρούχων
14.19	Κατασκευή άλλων ενδυμάτων και εξαρτημάτων ένδυσης
14.3	Κατασκευή πλεκτών ειδών και ειδών πλέξης κροσέ.
14.39.1	Κατασκευή πλεκτών πουλόβερ, ζακετών, φανέλλων ζέρσεϋ και παρόμοιων ειδών
15.	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών.
15.1	Κατεργασία και δέψη δέρματος, κατασκευή ειδών ταξιδιού (αποσκευών), τσαντών, ειδών σελλοποιίας και σαγματοποιίας κατεργασία και βαφή γουναρικών
15.11	Κατεργασία και δέψη δέρματος κατεργασία και βαφή γουναρικών.
15.12	Κατασκευή ειδών ταξιδιού (αποσκευών), τσαντών και παρόμοιων ειδών, ειδών σελλοποιίας και σαγματοποιίας.
15.2	Κατασκευή υποδημάτων

23 - Κυπριακή Δημοκρατία, Στατιστικοί Κώδικες Οικονομικών Δραστηριοτήτων 2008 (Με βάση το Σύστημα Ταξινόμησης Οικονομικών Δραστηριοτήτων NACE Αναθ.2, της Ευρωπαϊκής Ένωσης)
Στατιστική Υπηρεσία, Φεβρουάριος 2009, <http://www.mcit.gov.cy>

**WTO- International Trade Statistics 2010 – Merchandise trade by product
Leading exporters and importers of textiles, 2009 (Billion dollars and percentage)**

	Value	Share in World exports/imports				Annual percentage change			
	2009	1980	1990	2000	2009	2000-09	2007	2008	2009
EXPORTERS									
European Union (27)	62	-	-	36,0	29,5	1	11	-1	-23
extra-EU (27) exports	19	-	-	9,9	8,9	2	10	2	-22
China a	60	4,6	6,9	10,3	28,3	16	15	17	-8
Hong Kong, China	10	-	-	-	-	-3	-4	-9	-19
domestic exports	0	1,7	2,1	0,7	0,1	-15	-13	-14	-29
re-exports	10	-	-	-	-	-3	-3	-8	-18
United States	10	6,8	4,8	7,0	4,7	-1	-2	1	-21
Korea, Republic of	9	4,0	5,8	8,1	4,3	-4	3	0	-12
India	9	2,4	2,1	3,5	4,3	6	10	6	-13
Taipei, Chinese	8	3,2	5,9	7,6	3,7	-4	0	-5	-15
Turkey	8	0,6	1,4	2,3	3,7	9	18	5	-18
Pakistan	7	1,6	2,6	2,9	3,1	4	-1	-3	-9
Japan	6	9,3	5,6	4,5	2,9	-2	2	4	-17
United Arab Emirates b, c	5	0,1	0,0	2,5	2,3	2	29	26	-37
Indonesia	3	0,1	1,2	2,2	1,5	-1	6	-4	-13
Thailand	3	0,6	0,9	1,2	1,4	5	8	3	-7
Viet Nam b	2	...	...	0,2	0,9	22	25	18	16
Canada	2	0,6	0,7	1,4	0,8	-3	-2	-14	-17
Above 15	193	-	-	90,4	91,6	-	-	-	-
IMPORTERS									
European Union (27)	66	-	-	34,6	29,7	2	12	-1	-22
extra-EU (27) exports	23	-	-	9,8	10,2	4	15	2	-19
United States	19	4,5	6,2	9,6	8,6	2	3	-4	-17
China a,d	15	1,9	4,9	7,7	6,7	2	2	-2	-8
Hong Kong, China	10	-	-	-	-	-3	-3	-9	-19
retained imports	0	3,7	3,8	0,9	0,1	-17	1	-25	-41
Japan	7	3,0	3,8	3,0	3,0	4	2	10	-3
Viet Nam b	6	...	...	0,8	2,7	18	29	11	3
Turkey	5	0,1	0,5	1,3	2,1	9	28	-6	-16
Mexico a,e	4	0,2	0,9	3,5	1,9	-4	-5	-5	-22
Canada e	4	2,3	2,2	2,5	1,6	-2	2	-3	-17
Korea, Republic of	4	0,7	1,8	2,0	1,6	1	6	-1	-14
Russian Federation b,e	4	-	-	0,8	1,6	12	22	25	-36
Indonesia	3	0,4	0,7	0,8	1,3	9	8	315	-14
Brazil e	3	0,1	0,2	0,6	1,2	11	37	35	-12
United Arab Emirates	2	0,8	0,9	1,2	1,0	1	15	11	-20
Saudi Arabia	2	2,3	1,2	0,6	1,0	9	8	28	34
Above 15	143	-	-	69,9	64,0	-	-	-	-
a - Includes significant shipments through processing zones									
b - includes Secretariat estimates									
c - Mainly re-exports									
d - In 2009, China reported imports of textiles from China amounting to \$ 2,9 billion. For more information see the Metadata									
e - Imports are valued t.o.b									

34 - World Trade Organization

WTO- International Trade Statistics 2010- Merchandise trade by product

<http://www.wto.org>